

CARTAS INTERPARROQUIAL DE MANRESA

911

EL BARRI VELL DE MANRESA

Raimon Bonal
Encarna Medina

FUNDACIO JAUME BOFILL
Barcelona, febrer 1995

INTRODUCCIO	3
-------------	---

* * *

Capítol 1. L'ESTRUCTURA SOCIO-DEMOGRAFICO-SOCIAL DEL CASC ANTIC. (Estudi comparatiu amb Manresa)	12
1. Una població considerablement envellida	
1.1 Les classes passives en primer terme	14
1.2 L'indicador de contrast: la baixa quota d'estudiants	16
2. Una població laboralment desfavorida	16
2.1 La població ocupada és, més aviat, molt gran	17
2.2 El fort pes de la joventut entre els aturats	18
3. Un sector humà considerablement tancat	19
3.1 Un primer condicionant: la dificultat de comunicació	20
3.2 Un segon condicionant: presència considerable de les persones vingudes de fora	22
3.3 Un moviment migratori inacabat?	24
3.4 Una tercera explicació: un barri d'analfabets funcionals	25

* * *

Capítol 2. TOT TRUCANT LES PORTES DEL BARRI VELL DE MANRESA	27
1. Els voluntaris organitzats	27
2. El treball efectivament realitzat	27
3. El perfil humà dels habitants del Barri Vell	30
4. Precisions observades sobre els habitatges del Barri Vell	32
5. La panoràmica general	35
Annex	38

Capítol 3. EL QUADRE HUMÀ I SOCIAL DEL BARRI	45
Introducció	45
1. La realitat urbanística i la seva degradació	48
1.1 Una història llarga i feixuga	48
1.2 Un procés socio-humà condicionat	53
1.3 La necessària i indispensable intervenció	55
1.4 Per fi, una societat per a la rehabilitació	60
2. Realitats humanes i socials de Manresa	64
2.1 Problemàtiques als barris	64
2.2 La població àrab	65
2.2.1 Els trets culturals	65
2.2.2 Generacions diverses	67
2.2.3 Tensions racials?	71
2.3 L'escola a l'encreuada de l'heterogeneïtat humana	73
2.4 La vida associativa	77
2.5 La intervenció social	84
2.5.1 L'acció policial	84
2.5.2 El serveis socials	85
2.5.2.1 L'assistència social primària municipal	85
2.5.2.2 Càritas Diocesana de Manresa	86
2.5.2.3 La planificació familiar	88
2.5.2.4 Altres intervencions	90
2.5.3 Les dificultats de la intervenció	91
* * *	
CONCLUSIONS. COM SI ES TRACTES D'UNA REFLEXIÓ	95

INTRODUCCIO

Les preocupacions de Càritas de Manresa a l'hora de fer la demanda d'aquesta recerca no parteixen d'haver constatat o observat empíricament problemes específics de conflictivitat especial en les relacions interculturals del Casc Antic de Manresa (i, per extensió, al carrer del Cos del barri de Valldaura). En tot cas, si alguna constatació ha estat feta, és la d'observar la presència d'un món cosmopolita en aquesta zona urbana de la ciutat del qual se'n desconeix el seu nombre, la seva veritable diversitat, les condicions objectives de la seva existència i la qualitat concreta de la seva vida.

Des del mirador de les tres parròquies que es troben al Casc Antic de Manresa (La Seu, el Carme i la Mercè) es tenen considerables intuïcions fonamentades en el contacte assidu amb els veïns, encara que no es pugui parlar pròpiament de parroquians: la degradació progressiva del barri abandonat sistemàticament per la població autòctona que es veu re-ocupada pels magrebins; no és veritat que hi ha asiàtics de nacionalitats diverses i molt en particular xinesos?; és cert que viuen apilats de qualsevol manera en espais que molt sovint ni gaudeixen de la cèdula d'habitabilitat?; en quins oficis o ocupacions es guanyen la vida?; fins a quin punt els infants d'aquestes famílies estan integrats a l'escola?; quina és exactament al barri la consideració de les dones?; amb quina realitat es mou la gent gran en aquest context?; quin paper hi juguen en la seva vida col·lectiva les pròpies associacions cíviques o religioses existents al barri?, etc.

Un munt d'intuïcions desemboquen en interrogants que no troben una adequada resposta perquè, tot i que s'hi fan intervencions puntuals (Càritas ha promociat una associació magrebí nascuda a partir de la mesquita i que en aquests moments es va independitzant), i que ocasionalment se'n coneixen alguns extrems quan es freqüenten sovint converses (a l'associació de veïns Vic-Remei) que destapen algunes realitats que demanen a crits una presència i una intervenció integrativa i continuada, entre les dificultats de comunicació i l'evidència de carències bàsiques, la inquietud de Càritas es transforma fàcilment en exigència i en necessitat de presència per tal de traduir-la en ajuda específica i adequada a les persones que hi habiten. D'una banda els propietaris se n'aprofiten, i d'altra banda, els nouvinguts han d'acollir-se forçosament a l'economia barata d'una oferta possible i en les condicions que sigui. Un vertader gos que es mossega la cua.

Des de Càritas es té la impressió que aquesta intuïció no és específica de l'entitat i és més general; però que la població en la seva reacció defensiva, i l'administració local en particular, tanquen els ulls davant el problema social que això representa; ningú l'esmenta ni s'hi interessa en la seva anàlisi. S'opta davant d'aquesta realitat per la cultura del silenci, la de no dir res i de prendre-hi a l'entorn la posició del gos que amaga el cap per a

protegir-se de la tempesta. Com si el silenci fes desaparèixer el malson que la situació provoca.

Ni cal dir com la voluntat de Càritas és, d'una banda, la de destapar aquesta "caixa de Pandora" per mesurar-ne els paràmetres que en delimiten les seves dimensions i, d'altra banda, la d'evidenciar públicament una situació que ha d'ésser afrontada a través d'un gran esforç col·lectiu tractant-se d'una problemàtica de definició talment complexa que demana una presa de consciència col·lectiva i la utilització d'uns recursos extraordinàriament heterogenis. Aquests objectius de Càritas es poden veure aproximadament acompanyats per medi de l'elaboració d'aquest informe.

Des del 19 de març de 1994 que fou formulada a la Fundació Jaume Bofill la demanda fins al moment de redactar aquest informe final, s'han fet molts passos dominats sempre per la prudència i per l'acurada reflexió i preparació dels materials; ningú es pot permetre la frivolitat de fer un pas en fals.

* * *

Tot parteix del creixement imparable de la població mundial. Aquesta està augmentant d'una manera desproporcionada fins al punt que les previsions a curt i a mig termini ens permeten parlar de sobrepoblació. En l'argument clàssic d'Edwin Darwin; la població creix en proporció geomètrica i els recursos ho fan només en proporció aritmètica. Aquesta desproporció comporta d'una manera fatal un subdesenvolupament endèmic i, per tant, suïcida.

Les xifres no enganyen. Cada dia el nostre planeta creix amb 250.000 habitants més. Això vol dir que anualment som noranta milions més de persones. L'any 1804 hi havia a la Terra mil milions de persones, que es doblaven a dos mil milions l'any 1927, que s'incrementaven a tres mil milions el 1960, que atenyien quatre mil milions el 1974, que assolien els cinc mil milions el 1987. Al ritme actual s'arribarà als sis mil milions el 1998, als vuit mil milions el 2020 i als dotze mil milions el 2100. El final del mil·lenni pot ésser demogràficament vertiginós.

Un altre referent d'aquest creixement és el següent: en una setmana la població mundial creix tant com l'embalum de la ciutat de Barcelona (1.600.000 habitants), en cinc mesos tant com la població d'Espanya (39.000.000 habitants), en un any tant com la població de Mèxic (90.000.000 habitants) i en tres anys tant com la població d'Estats Units (262.800.000 habitants). La veritat és que a aquest ritme, encara que es produís una repartició més equilibrada dels recursos, el planeta Terra seria incapaç d'alimentar tots els seus habitants.

Aquest increment demogràfic mundial podria ésser una anècdota si no repercutís tan directament sobre la pobresa en el món. I el que

passa és que hi ha regions que creixen a un ritme extraordinàriament superior... Es tracta precisament dels continents que apleguen el més gran nombre de països subdesenvolupats. El quadre comparatiu entre els cinc continents no deixa cap llibertat al dubte.

Els ritmes comparats del creixement mundial
(en milions de persones)

	1940	1993	2025	%+
Asia	1.244	3.992	4.898	294
Africa	191	680	1.580	685
Europa	550	786	906	65
Amèrica	275	710	1.060	285
Oceania	11	27	41	273

El 95 % de l'increment demogràfic mundial es produeix precisament en països en vies de desenvolupament. Les conseqüències que això té pel que es refereix a la pobresa són incalculables. De fet, uns mil milions de persones viuen actualment en la pobresa més absoluta. L'ajuda als països del Tercer Món es planteja en termes d'una considerable exigència ètica.

La contemplació d'aquestes informacions xifrades torna a posar sobre la taula problemes d'estructura que hi estan directament connectats: la situació de discriminació de la dona, la rapidesa del creixement urbà, l'expulsió sistemàtica de les persones traduint-se en fortes migracions internacionals amb la plaga mundial dels anomenats "nens del carrer" i l'envelliment dels països industrialitzats. I estretament connectats amb aquests hi ha els problemes de la pau, les deportacions massives generades per la guerra, l'explotació de la vida humana al servei de la indústria biotecnològica i la comercialització mundial subseqüent i furtiva d'òrgans i de vides humanes. La demografia no és només una qüestió de natalitat i de mortalitat, sinó que es troba perfectament connectada a un sens fi de problemes estructurals que qüestionen el model de societat mundial d'aquest final del segle XX.

Cada deu anys, sota els auspicis de l'Organització de les Nacions Unides, els experts mundials s'asseuen per a parlar d'aquests temes i per a donar pautes d'actuació a nivell mundial: el 1974 a Bucarest, el 1984 a Mèxic, el 1994 a El Caire. Es tracta de forjar un consens internacional entorn de les consideracions demogràfiques que tenen una clara repercussió en les polítiques socials, les decisions econòmiques i les temàtiques mediambientals. Les accions concretes que es consensuen han de donar resposta a tres grans reptes que es troben estretament lligats: l'increment accelerat de la població, l'eradicació de la pobresa i la protecció del mediambient; reptes que han de permetre un desenvolupament humà sostenible.

No es tracta d'ésser obstinadament maltusians (partidaris del control desesperat de la progressió de l'espècie humana) o marxistes (que creuen que l'antagonisme entre els sexes és retrògrad, burgès i capitalista i que el situa en el context de la lluita de classes i només veuen la dona revolucionària que predica la "vaga dels ventres" únicament des de la perspectiva de l'engruiximent de les classes explotades). No és un problema de posicionament ideològic, ètic o religiós. El tema demogràfic és més un problema de pràctiques que d'ideologies o de morals laiques o religioses.

El debat mundial es situa en dos centres d'interès mediatitzats per les interferències culturals. D'una banda, hi ha l'interès dels països desenvolupats que es legitima per la culpabilització sistemàtica als països que generen excedents demogràfics de la problemàtica plantejada per la sobrepoblació mundial. La solució des d'aquesta lectura radica només i únicament en la reducció dràstica de la natalitat a les possibilitats dels recursos mundials perquè l'increment de la població és la causa de la pobresa crònica; com que aquest és un problema propi dels països subdesenvolupats, són aquests els qui han de prendre mesures per a evitar l'increment sobremesura de la població mundial. "El control de natalitat és el primer pas per atènyer un nivell de vida digne", diuen.

Els països subdesenvolupats, per la seva banda, atribueixen els actuals desequilibris entre la població i els recursos a l'explotació desmesurada de la riquesa duta a terme pels països desenvolupats, amb la submissió imperialista dels pocs recursos dels seus països als interessos del mercat mundial regits i dictaminats per les grans potències. "El desenvolupament és la millor contracepció", diuen resumidament. L'excés de població no és una qüestió de nombre de persones, sinó de consum de recursos; el problema es troba en la mala distribució de la riquesa.

Dues posicions difícilment reconciliables des del moment que es situen en punts de mira completament diversos. Sembla que es reproduïxin els models ideològics històricament formulats pels maltusians i els marxistes; en realitat un vertader diàleg de sords. Acusacions mútues que contempen unilateralment la problemàtica i que justifiquen la contemplació d'una considerable distància entre el que s'ha anomenat Nord i Sud, desenvolupament i subdesenvolupament, interessos de mercat i benestar de la població.

Aquestes posicions es reforcen i es mediatitzen per elements i interferències de tipus cultural-religiós. L'Església Catòlica, per la seva banda, fa una vertadera creuada contra la imposició de lleis que es dirigeixin al control de la natalitat i a la pràctica d'una sexualitat despüllada de tot fonament ètic. Segons l'Església Catòlica el futur de la humanitat està amenaçat des del moment que s'afavoreix la destrucció de la família. La qüestió demogràfica cal

afrontar-la amb l'afavoriment del desenvolupament social i econòmic.

Els països musulmans, en canvi, tot i la seva posició contrària a la contracepció indiscriminada, es troben dividits entre les seves posicions doctrinals i les seves pràctiques incloses en els seus programes de natalitat. Mentre hi ha països àrabs (Líban, Aràbia Saudí i Sudan) que no en volen ni sentir parlar, altres són més oberts al diàleg i a la discussió de la problemàtica que es planteja.

Més enllà dels interessos i de les mediatitzacions religioso-fonamentalistes que només fan que encobrir aspectes fonamentals del debat sobre la població, l'anàlisi objectiva dels termes en els quals s'expressa el conflicte demogràfic mundial demostra l'ampli espectre d'una problemàtica que afecta les polítiques econòmiques en el marc actual del comerç internacional, la ciència biològica, la tecnologia, les ciències socials (psicologia...), la salut pública, l'educació, l'antropologia i la sociologia.

L'anomenat Estat de Benestar nascut a l'ombra de les doctrines socialdemòcrates centrades en la compassió pels desheretats ha acabat produint els seus propis monstres. La cobertura social proporcionada per aquesta voluntat d'atendre les situacions carencials de determinades capes de la població partia d'una llei que ha resultat no ésser certa: a mesura que s'incrementa la renda disponible de la població, disminueix la seva taxa de natalitat. Això es compleix en alguns països, però en els que són precisament desenvolupats, les estadístiques demostren el contrari: a més alts ingressos, hi ha més nombre de fills.

Això ha portat a la reducció dràstica del sistema actual de protecció social, no solament per raons del deute públic generat, sinó per l'efecte no volgut de l'increment de la natalitat. Un cercle viciós difícil de trencar: si hi ha protecció social, l'estat aconsegueix una missió d'àrbitre fonamental i bàsica desembocant en un increment de la natalitat; si no hi ha protecció social es confina a una determinada població a una situació de pobresa intergeneracional de la qual difícilment se'n sortirà.

Aquestes reflexions ens semblaven importants per ubicar en un context d'estructura mundial el problema que pretenem analitzar a Manresa. Seria una ingenuïtat del sociologisme pur i simple descontextualitzar la problemàtica. Els anomenats problemes socials són només la façana dels problemes sociològics vertaderament pertinents.

* * *

Manresa, la capital del Bages que el 1931 havia estat lloada per les "bones condicions per assolir la capitalitat de la Catalunya central", és una ciutat en crisi perquè s'ha quedat sense recursos.

Havia estat històricament una capital tèxtil florent i pròspera; durant alguns anys, entorn de 1942, va arribar a ésser la primera d'Espanya.

Actualment, de fàbriques no n'han quedat i s'han perdut potències importants com, per exemple, Bertrand i Serra fundada el 1894 en la que hi havia més de cent treballadors i Jorba, que era oriünd de Manresa des de vàries generacions i havia aconseguit crear un potencial de colònies tèxtils arreu, amb magatzems a Barcelona i a Brusel·les. Quan van plegar els magatzems manresans situats a prop de la plaça Sant Domènec, van deixar al carrer tres-cents treballadors. Com aquestes, n'hi ha moltíssimes que han tancat, que han desaparegut. La indústria amb maquinària japonesa que queda entre Sant Fruitós de Bages i Manresa, comparteix la seva existència amb la Caixa de Manresa i el Banc de Sabadell, però no es pot parlar d'una represa industrial. Tot el que hi havia en potència ha anat de cap a caiguda. La repercussió d'aquesta davallada ha estat molt forta ¹.

Per altra banda, encara hi ha moltes terres cultivades a Manresa amb el regadiu de la Sèquia, que és una meravella de la naturalesa i una font de riquesa; però no amb prou suficiència per a dinamitzar l'economia local.

El que sí és cert és que Manresa, pel fet d'ésser un centre de comunicacions, manté i està potenciant la seva capitalitat comercial; sobretot del vestir pel que es refereix a roba i sabateria. De totes maneres, és una embranzida temerària pel col·lapse que s'està generant amb l'obertura de galeries comercials de grans dimensions (l'Olímpia, per exemple); es pot arribar fàcilment a una saturació. Caldria una estratègia de cara al comerç amb la participació de les associacions de veïns, de la Unió de Botiguers i de la Cambra de Comerç, perquè aquesta és una línia molt prometedora.

Però els dèficits estructurals de Manresa pel que fa a la seva dinamització econòmica no acaben aquí. A l'hora de potenciar línies turístiques pel que es refereix a monuments restaurats (per exemple, la Cova de Sant Ignasi que rep milers i milers de visitants durant l'any i es troba en la ruta ignasiana, la Seu, el

---

¹ El 23 de juny de 1994, "Regió 7" relata el conflicte local entorn de la política de promoció econòmica de Manresa per a la creació d'una reserva de sòl industrial en terrenys situats entre Collbaix i el cementiri municipal. Els arguments a favor són dos:

-1. Manresa no ha d'aspirar a captar indústria, sinó a articular el seu entorn d'acord amb la seva capitalitat de manera que pugui promoure un gran polígon comarcal mancomunat. La discussió rau en la hipòtesi que això sigui o no realitzable.

-2. L'espai afectat pel futur polígon té prou interès ecològic per ser preservat. Però a la contra es diu que la reserva ecològica de Manresa és al sud; amb tot i de totes maneres, l'eix transversal ho capgirarà.

El que és evident és que la revisió del Pla General de Manresa de 1981, que és obligatòria per llei, pot canviar el valor dels terrenys i enfronta clarament els interessos particulars.

Pont Vell, el Palau de Justícia, la Casa de la Ciutat, l'Hospital de Santa Llúcia, etc.), la ciutat es troba amb una manca d'hoteleria de qualitat. Dintre de la ciutat, només hi ha l'hotel Pere III que data de l'any 1965; fora d'aquest, cal anar a les afores de la ciutat a Sant Fruitós de Bages.

En aquest context de crisi econòmica, hi ha hagut una important evolució urbanística. El barri d'Escodines, per exemple, en el seu origen quedava extramurs; era un barri on els pagesos tenien l'habitatge prop del treball i, no fa gaire anys, hi havia camps de conreu i masies. Amb un relatiu poc espai de temps, el barri ha canviat la seva fesomia perquè els pagesos, els menestrals i la gent noble han desaparegut. L'urbanisme ha anat seguint els ritmes característics de la societat i ara és l'hora de la petita propietat, de la competitivitat i de la cursa vers la possessió de l'espai. Contra això no s'hi pot fer res. Avui dia, a Escodines les cases es toquen i es recolzen unes amb les altres en una successió d'immobles vells, degradats i tènrics i incorporats homogèniament al paquet que constitueix el Barri Vell.

No fa tants anys, al moment de la transició, la crisi es va plantejar únicament en termes d'atur i actualment torna a surar el problema i, des dels serveis socials del Casc Antic de Manresa, es contempla no sense una certa perplexitat com es dona la freqüentació d'un públic que mai hi havia passat. D'entrada, les problemàtiques s'expressen només en termes laborals i econòmics; però, a mesura que s'avança, es nota una forta degradació i agreujament perquè surten els problemes psiquiàtrics, els desnonaments i una roda infernal de situacions conflictives. En la hipòtesi d'una millora econòmica, pot ésser que aquesta població arribi a sortir-se'n; però la degradació urbanística i social va deixant els seus rastres.

S'observa entre els pobres a la gent de sempre, els casos ja cronificats que provenen d'un procés generacional d'avis, pares i fills amb situacions realment gravíssimes (per exemple, generacions senceres successivament practicant la prostitució). Aquesta és la pobresa més o menys coneguda. Però a l'ensem que aquesta, hi ha la pobresa actual de les persones que havien anat fent, embrancats a comprar el pis a terminis. De cop i volta, des de fa quatre o cinc anys, en plegar les empreses, se'ls acomiada i es queden sense res. Per altra banda, no es pot pensar amb un reciclatge perquè es tracta quasi sempre dels pobres sense retorn.

Què en queda? Pel que sembla, molta economia submergida. Però potser no tanta com es podria pensar perquè és la persona que va a fer dues hores a la setmana. Quina economia és aquesta? Ni tampoc hi ha l'argument d'anar a fer unes hores a una fàbrica. Quina fàbrica? La gran economia dels habitants d'aquest Casc Antic de Manresa ara és la venda de pollastres que es van a recollir a les granges suposant una feina puntual de carga i descàrrega. Aquesta és una feina que fan els immigrants i també la gent del Casc Antic

de Manresa. Si es treuen unes pessetes són les que efectivament han guanyat. Es la situació típica de la prestació: estàs a la plaça i passa un senyor amb una oferta i t'agafa. Es l'única economia solvent de la població que habita el Casc Antic i que està mínimament estructurada. La ciutat no dóna per a més.

Es clar que hi ha comarques, com la d'Osona, més afavorides i amb més avantatges en aquest aspecte. A Osona s'hi ha mantingut més la indústria tèxtil amb l'oferta d'uns llocs concrets i subvencionat per tothom. Manresa, per la seva banda, viu tràgicament la pobresa de recursos que fa que les situacions carencials siguin particularment agudes. La necessitat de conèixer aquestes situacions justifica sobradament la conveniència d'una aproximació a aquesta realitat.

* * *

El nostre petit informe es divideix en tres capítols que han estat abordats amb metodologies diferents i que, en conjunt, ajuden a reconstruir el perfil de la realitat que pretenem conèixer i qui sap si comprendre.

En el primer, hem treballat les dades municipals del Casc Antic comparant-les amb les de la globalitat de Manresa. Es una aproximació quantificada i estructural al perfil sociològic que des del punt de vista sòcio-demogràfic ens ve donat per les possibilitats d'anàlisi que oferien les informacions disponibles a l'ajuntament de Manresa.

Cal fer-hi dues precisions. La primera és la seva limitació, no solament perquè es tracta de dades oficialment conegudes, sinó perquè es troben condicionades al coneixement efectiu que des de l'ajuntament se'n té. La segona és que no podem demanar a les valoracions estadístiques allò que no poden dir i, de fet, constitueixen un panorama del tipus d'habitant que efectivament viu en aquest Casc Antic. I res més.

El segon capítol és el resultat d'un esforç molt meritori per part dels voluntaris coordinats per Càritas de Manresa en el projecte de seguir un procés que pretenia anar porta per porta per a observar visualment l'estat dels edificis i conversar efectivament amb les persones sobre la seva qualitat de vida. Com fem constar al seu moment, no han estat poques les dificultats i l'aportació donada, no solament pateix uns greus defectes informatius, sinó que la disponibilitat dels veïns no es correspongué ni de bon tros amb el sacrifici voluntariós de les persones que han realitzat aquesta dura i pesada labor.

El tercer capítol, finalment, expressa el quadre humà i social del barri, que s'ha de tenir en compte, a partir de les converses mantingudes amb actors que intervenen al Barri Vell i amb persones que, pel lloc o la responsabilitat professional que tenen, els

situa en un immillorable lloc per a ésser informants. La redacció d'aquest llarg capítol intenta sistematitzar els continguts de les converses; hi ha pràcticament ben poques coses de la nostra interpretació personal, perquè el que s'hi ha transcrit és el contingut de les hores de conversa mantingudes amb aquells informants.

El conjunt ens permet elaborar unes reflexions finals que pretenen ésser operatives de cara a la intervenció social davant la greu problemàtica d'aquest Barri Vell de Manresa. Si aquest informe aconseguís tenir un lloc en el debat ciutadà de Manresa, la Fundació Jaume Bofill es donaria per satisfeta des del moment que hauria complert aquell esperit de servei que sempre l'ha caracteritzada.

Raimon Bonal, col.laborador de la
Fundació Jaume Bofill

Capítol 1. L'ESTRUCTURA SOCIO-DEMOGRAFICO-SOCIAL DEL CASC ANTIC. (Estudi comparatiu amb Manresa)

L'estructura demogràfica del Casc Antic de Manresa presenta característiques singulars per respecte a les de la població de la ciutat. La comparació té un interès des del moment que ens permet apuntar unes diferències que estructuralment denoten unes determinades tendències que ens ajuden a configurar un perfil de la gent que habita al Casc Antic.

Aquesta anàlisi parteix de les informacions censals de l'Ajuntament de Manresa i que són d'una fiabilitat total des del moment que es corresponen amb dades controlades per l'administració i que han estat facilitades amablement per a aquesta recerca. Però això vol dir que, des del moment que són dades institucionals, es tracta d'informacions que són públicament conegudes. De fet, hi ha la sospita que la realitat administrativa encobreix una xifra desconeguda que no es pot abarcar per medi del control de l'administració, puix que aquí hi juguen temes tan "espinosos" com els de la legalitat o no de determinades situacions, la ubicació de persones en àmbits no previstos per a la residència, la necessitat de mantenir-se en l'anonimat quan corren vents repressius o, almenys, de negació de l'autorització de permisos lligats a l'obtenció d'una feina reconeguda públicament, etc.

En la nostra anàlisi prescindim d'aquestes observacions i matisos i prenem aquestes informacions municipals com a absolutament certes amb la intenció d'estudiar a la segona part els matisos o hipotètiques modificacions que s'hi hagin d'operar.

Hem treballat les dades "oficials" com si es tractés de veritats absolutes. Això té el considerable avantatge de laborar amb unes informacions estadístiques que, a més de fiables "oficialment", guarden una idèntica estructura informativa, tant quan es refereixen al Casc Antic, com quan fan referència a la ciutat de Manresa. És el que ens permet apuntar, com a tendències globals, unes característiques que singularitzen l'una i l'altra realitat estudiada. En els capítols que segueixen que podrem matisar, modificar o confirmar plenament aquestes tendències.

En aquest sentit, ens prenem la llibertat de fer generalitzacions que tipifiquen unes lleis sociològiques manifestades només i únicament a partir de les informacions estadístiques municipals condicionades, per tant, a les variables censals contemplades en les dades oficials. Les nostres afirmacions en els diversos apartats pretenen només i únicament reflexar unes conclusions que, comparativament, són absolutament certes, almenys des de la mirada del que és conegut públicament i de manera oficial.

1. Una població considerablement envellida

Manresa l'any 1994 té exactament 66.140 habitants dels quals 48'2% són homes i 52'8% dones. El nostre Casc Antic en aquesta data té 3.803 habitants amb una distribució rigorosament idèntica pel que es refereix a la morfologia sexual: 48'3% homes i 51'7% dones.

Per altra banda, el Casc Antic per respecte a la ciutat de Manresa té el 5'75% dels habitants de la ciutat, amb una proporció relativa superior de les dones (5'96%) sobre els homes (5'52%). **El que és cert és que, pel que es refereix a la diferenciació sexual, no hi ha diversitats significatives entre el Casc Antic i Manresa.**

En canvi, ens movem en un espai completament diferent si tenim en compte els diversos grups d'edat. Les dues piràmides d'edat, facilitades pel mateix Ajuntament i que fem constar a les planes següents, ja ens fan veure només a nivell visual considerables diferències d'estructura. Efectivament, en la superposició d'ambdues figures, es veu clar que la de Manresa s'eixampla en la base i s'estreny al vèrtex i la del Casc Antic segueix una tendència absolutament inversa. **Això vol dir que el nostre Casc Antic, comparativament amb la ciutat de Manresa, té un considerable dèficit de població jove i un excedent de les edats grans.**

Aquesta primera intuïció visual cal concretar-la. I la primera concreció dintre l'escala de les edats es limita a fer uns talls en la distribució global concentrant els intervals dels grups de cinc anys de les distribucions precedents proposades. Contemplem amb detall les relacions comparades següents:

Grups edat	Casc Antic	(%)Manresa	(%)Diferencia
- 25 anys	25'77	31'51	-5'74
26-50 anys	29'32	33'70	-4'38
+ 50 anys	44'78	34'79	+9'99

100%

En principi, aquestes distribucions ja ens revelen el dèficit de població jove i laboralment activa al Casc Antic i el considerable excedent de persones de més de cinquanta anys en aquest barri; fidel confirmació d'aquella primera impressió visual.

Una segona concreció neix també de la contemplació de la distribució de les edats tenint en compte el sexe. Es a dir, intentem respondre a l'interrogant següent: hi ha diferències entre els homes i les dones pel que respecte a aquest excedent de gent gran al Casc Antic? La distribució comparada següent ens ho aclareix:

Població gran	Casc Antic		Manresa	
	Homes	Dones	Homes	Dones
+ 60 anys	26'14	39'55	20'51	26'44
+ 45 anys	43'52	55'07	43'63	49'70

La resposta a l'interrogant que ens acabem de formular és que la proporció sempre més elevada de persones grans al Casc Antic té els matisos que segueixen:

- Pel que fa als homes, la comparació ens revela que les diferències favorables al Casc Antic apareix a partir dels seixanta anys (de més de cinc punts). Es a dir, les persones molt grans.
- Pel que es refereix a les dones, en canvi, es veu clar que ja des dels quaranta-cinc anys la diferència és favorable al Casc Antic de més de cinc punts, però que més enllà dels seixanta anys aquesta diferència és enorme (de més de tretze punts).

El que ens permet concloure que pels homes el pes de la població gran al Casc Antic es manifesta a partir dels seixanta anys i per les dones molts abans, és a dir, a partir dels quaranta-cinc anys.

El Casc Antic de Manresa aplega una població molt gran i el pes relatiu fort d'aquesta presència de persones grans recau de manera ben singular i relativament més aviat en les dones.

1.1 Les classes passives en primer terme

Conseqüència lògica i esperada d'una estructura d'edats tan envellida és la notable presència de les classes passives al nostre Casc Antic de Manresa; no podia ésser d'una altra manera. Tendència que es veu clarament confirmada per la distribució comparada de la població inactiva d'ambdues referències, la del Casc Antic i la de Manresa.

Les categories estadísticament considerades són: els jubilats o invàlids, els altres pensionistes, els incapacitats, els estudiants i les mestresses de la llar. En aquests moments, volem tenir compte de les tres primeres i fer alguna consideració entorn de les mestresses de casa, deixant la comparació dels estudiants per l'apartat següent. Amb tot, són els jubilats els qui es presten més generosament a la comparació malgrat que puguem compartimentar fàcilment aquestes distribucions.

Població Inactiva

Categories	Casc Antic		Manresa	
	Homes	Dones	Homes	Dones
Jubilat/invàlid	60'30	39'12	43'30	26'05
Pensionista	1'88	10'88	1'70	7'78
Incapacitat	2'69	0'76	2'14	1'14
Estudiant	35'13	20'24	52'80	32'03
Feines de la llar	29'--	0'06	33'--	
		100		
	(743)	(1414)	(12872)	(21136)
	(2.057 = 54'22%)		(34.008 = 51'42%)	

Les tres primeres categories considerades donen un considerable embalum relatiu superior de persones que integren les classes passives al Casc Antic, tant pel que fa als homes (17'73%) com a les dones (15'79%); de totes maneres, està molt clar que la primera, jubilats o invàlids, és la que explica ella sola aquestes diferències. (Hi ha la dada que els "altres pensionistes es refereix quasi exclusivament a les dones; sense voler fer dir a les dades allò que no volen dir, pensem que es tracta, sobretot, de les pensions de viduïtat). El que ens permet afirmar ja des d'ara que **el Casc Antic acumula una important població, no solament vella, sinó de persones jubilades.** Tenint compte de l'edat d'aquests jubilats l'estructura d'ambdues distribucions no presenta diferències.

La dada no és singular ni excepcional, puix que aquesta gran acumulació de persones grans als centres històrics de les ciutats sol ésser una nota dominant de tots els centres de qualsevol nucli urbà central, es tracti d'una ciutat gran o petita.

En canvi, pel que es refereix a les mestresses de casa, la comparació d'ambdues distribucions revelen que hi ha una **proporció relativa inferior de dones dedicades exclusivament a aquestes labors de la llar al Casc Antic** (amb diferència de quatre punts). Les distribucions respectives ens revelen que la del Casc Antic és més eixamplada; és a dir, aquí hi ha més dones que es dediquen a les feines de la llar que, o tenen menys de vint anys o en tenen més de setanta-cinc (aquestes tres punts més que a Manresa).

Això ens dóna dret a preguntar-nos si aquest balanç favorable de mestresses de casa a Manresa no ens indica que les dones exerceixen de manera més constant una activitat laboral al Casc Antic. Això ho haurem de veure més endavant quan parlem de les ocupacions i les situacions laborals.

1.2 L'indicador de contrast: la baixa quota d'estudiants

A una població d'edat elevada amb un predomini tan gran de persones jubilades es evident que els dèficits corresponents de les edats joves ha de repercutir forçosament en un **dèficit ostensible d'estudiants**. Es el que es desprèn d'aquella distribució que hem consignat l'apartat precedent.

No cal ésser un expert per a veure que és clar que, mentre que els homes estudiants entre les anomenades classes passives excedeixen més de la meitat (52'80%) de la distribució a Manresa, al Casc Antic superen escassament la tercera part (35'13%) i que, mentre les dones estudiants suposen a Manresa la tercera part (32'03%), al Casc Antic són només la quinta part (20'24%). Dades que reblen el clau i que confirmen la singularitat del perfil demogràfic i social dels habitants del Casc Antic de Manresa.

Es curiós que el dèficit relatiu d'estudiants del Casc Antic per respecte a Manresa és el doble quan els nois i les noies tenen més de catorze anys. En principi, podem pensar que, **més enllà de les etapes obligatòries de l'ensenyament, difícilment es segueix estudiant al Casc Antic.**

2. Una població laboralment desfavorida

Pel que es refereix a la població activa, les distribucions comparades entre el Casc Antic i Manresa són les que revelen el quadre següent ²:

Categories	Casc Antic		Manresa	
	Homes	Dones	Homes	Dones
Ocupat	69'05	55'49	77'70	64'57
Busca la. feina	2'58	4'40	1'59	3'40
Aturat	11'50	21'02	7'57	16'69
Servei militar	0'69	1'37		
Altres situacions	16'15	19'09	11'77	15'34
	100			
	(1009)	(728)	(18.992)	(13.133)
	1.737 = 45'78%		32.125 = 48'58%	

² La categoria "altres situacions" en relació a la població activa, fa pensar en activitats laborals com les feines submergides, les esporàdiques (cangurs, classes particulars, vendes diverses), treballs temporals o estacionals no censats, ocupacions de menors, etc. Ens prenem la llibertat de fer-ne aquesta interpretació per part nostre des del moment que no estan especificats els conceptes que recobreixen cadascuna d'aquestes variables.

Aquestes dades ens fan veure que:

- La població activa és proporcionalment una mica superior al Casc Antic que a Manresa; situació lògica des del moment que és un corol·lari de l'estructura d'edats que acabem de veure.
- Arreu, els homes ostenten uns nivells d'ocupació molt superiors a les dones i aquestes, per la seva banda, són proporcionalment més representades a totes les altres categories. La situació laboral de la dona, tant a un lloc com l'altre, és d'una clara precarietat.
- Els nivells d'ocupació oficialment i normativament reconeguda i controlada (i pel homes, a més, el servei militar) són superiors a Manresa que en el Casc Antic tant pels homes com per les dones. En canvi, totes les altres categories (recerca de la primera feina, aturats o altres situacions) són superiors al Casc Antic que a Manresa. Es a dir, al Casc Antic hi ha una preponderància estadística proporcional de les categories laborals que suposen una clara o probable precarietat pel que es refereix a la feina.

2.1 La població ocupada és, més aviat, molt gran

En efecte, aquesta afirmació ens atrevim a fer-la sempre en comparació amb la població activa de la ciutat i tenint compte de l'edat. Les distribucions comparades següents ens ho fan veure:

Categories	Casc Antic	Manresa
Ocupats de + 60 anys	10'81%	7'15%
Altres ocupacions (+ 74 anys)	4'64	2'42

Les diferències observades ens diuen que **les persones ocupades, siguin quines siguin les seves condicions laborals, al Casc Antic són superiors als de la resta de Manresa.**

De totes maneres, pel que es refereix a la categoria "altres ocupacions" que, en principi i segons la nostra lectura, ens aproxima a la precarietat de les condicions de treball, es dispara manifestament al Casc Antic fins a l'edat dels quaranta-quatre anys (no hem tingut compte dels qui tenen menys de quinze anys del fet que, en principi, no tenen dret legal de treballar). La distribució següent ens ho fa veure:

Comparació "altres ocupacions" entre Casc Antic i Manresa

Anys	Casc Antic	Manresa
15-24	13'25	8'92
25-34	14'24	12'52
35-44	7'62	5'69
	<hr/>	<hr/>
	35'11	27'16

De fet, doncs, són pràcticament vuit punts superior al Casc Antic i aquesta diferència és particularment forta entre els quinze i els vint-i-quatre anys. Una activitat superior que, tractant-se possiblement de treball en males condicions, revela **unes condicions de treball particularment precàries al Casc Antic de Manresa.**

A aquestes informacions, a més, cal afegir-n'hi una altra que ens diu que, mentre que a Manresa els menors compresos entre deu i catorze anys que exerceixen una "altra ocupació" suposen el 2'09% dels qui duen a terme aquesta mena d'activitats, al Casc Antic en aquestes mateixes edats són el 3'31%. Sense voler fer dir a les xifres el que no poden, tenim la fonamentada sospita que **es dona un treball infantil encobert més elevat al Casc Antic** que a Manresa. Això ho diem no sense un cert temor de fer afirmacions gratuïtes o no suficientment provades.

2.2 El fort pes de la joventut entre els aturats

Les distribucions comparades de les dues dimensions que estem considerant tenint en compte l'edat, ens revelen que **la població jove del Casc Antic és la que sofreix més durament el flagel de l'atur.** En efecte, el grup d'edat entre els quinze i els trenta-quatre anys és el que comparativament i en proporció està més afectat per l'atur; la revelació és més que manifesta entre els vint-i-cinc i els trenta-quatre anys.

Comparació dels aturats entre el Casc Antic i Manresa

Grups d'edat	Casc Antic	Manresa
15-24 anys	12'64	10'88
25-34 anys	30'86	23'69
	<hr/>	<hr/>
	43'50	34'57

El panorama presenta unes característiques indiscutibles. Entre la precarització del treball i les dificultats d'inserció al treball, no és cap ganga ésser jove al Casc Antic de Manresa.

3. Un sector humà considerablement tancat

Aquesta afirmació es fonamenta a partir de la consideració de la variable que contempla el mitjà de desplaçament dels habitants del Casc Antic sempre en comparació amb els de Manresa. La distribució ens fa veure unes considerables diferències només tenint compte de les variables que més pesen en ambdues distribucions.

Mitjà de transport	Casc Antic	Manresa
Autobús	3'53	5'89
Bus (empresa/escola)	7'45	7'13
Automòbil/taxi	24'78	35'04
Moto/bicicleta	3'82	4'08
A peu	52'98	43'71
No es desplaça	5'03	2'23
Altres mitjans ³	6'21	1'92

100

La comparació d'ambdues distribucions ens diu que, mentre que els desplaçaments prioritaris a Manresa són realitzats majoritàriament en automòbil o taxi, en autobús o en moto/bici, al Casc Antic es realitzen a peu, en bus d'empresa o de l'escola o no es té necessitat de desplaçar-se. Fidel reflex de què el Casc Antic és un sector urbà marcat per un relatiu aïllament o tancament en la seva vida quotidiana.

Quan intentem de veure el pes relatiu de la diferència sexual en cadascun d'aquests mitjans de transport, veiem el següent (no hi fem constar les distribucions per dues raons: per no complicar l'exposició i perquè aquestes tendències afecten indistintament tant al Casc Antic com a Manresa):

- Els homes arreu empen pels seus desplaçaments de manera més significativa l'automòbil (amb una diferència que oscil·la entre 6 i 16 punts), el bus de l'empresa o de l'escola (amb una diferència entre 2 i 3 punts), la moto o la bici (amb una diferència entre 2'5 i 3'5 punts) i els altres mitjans de transport (amb una diferència mínima).
- Les dones, per la seva banda, van més a peu (amb una diferència entre 17 i 19 punts), empen l'autobús (amb una oscil·lació favorable entre 1'5 i 2'5 punts) o no tenen necessitat de desplaçar-se (amb una diferència pràcticament imperceptible).

Més interessant encara és la comparació del Casc Antic i Manresa pel que es refereix als escolars (0-14 anys) i a la població

³ Es refereix a les altres variables considerades: Ferrocarrils Catalans, Renfe i Metro.

potencialment activa (20-59 anys). Vegem-ne les distribucions respectives (retenim només les dimensions més importants):

Mitjà de transport   Casc Antic   Manresa

Escolars

A peu	77'07	70'10
Bus escola	8'56	12'49
Automòbil/taxi	8'83	11'66
Autobús	3'86	4'34

Població potencialment activa

A peu	40'27	30'06
Automòbil/taxi	35'-	49'27
Bus empresa	7'50	5'37
No es desplaça	3'98	2'67
Autobús	3'89	5'84

Les reflexions a les quals ens invita aquesta informació, són:

- Pel que fa als escolars, el trasllat a peu al centre d'ensenyament és clarament predominant al Casc Antic per sobre de les altres possibilitats considerades. En principi, hom es troba invitat a pensar que la mobilitat geogràfica dels infants per causa de la distància de l'escola és relativament petita en aquest barri, sobretot considerant la menor importància relativa de l'automòbil o del bus escolar en el desplaçament escolar.
- Pel que es refereix a la població potencialment activa la cosa ja és diferent. Al Casc Antic l'accés al treball es realitza de manera predominant, en la comparació de les distribucions respectives al barri o a Manresa, a peu, amb el bus de l'empresa o ni es té necessitat de desplaçar-se. En evident contrast amb els hàbits de desplaçament dels manresans que són encara l'automòbil o l'autobús.

Es tracta encara de nous perfils dels habitants del Casc Antic que ens aproximem a veure el barri com relativament i comparativament aïllat i tancat en si mateix. Aquestes primeres constatacions han d'ésser complementades per altres indicadors entorn dels quals es disposa d'informació estadística. El conjunt ens ajudarà a indagar sobre les causes o condicionants concrets d'aquest aïllament observat.

3.1 Un primer condicionant: la dificultat de comunicació

A un barri relacionalment tancat hi correspon indefectiblement un pobre domini de la llengua vehicular. Això què és la causa de què? Es el que pretén il.lustrar la variable que gira entorn del

coneixement de la llengua catalana, tant pel que es refereix a la comprensió, a la parla, a la lectura o a l'escriptura. Quin ús es fa de la llengua catalana al Casc Antic en comparació amb els hàbits lingüístics de Manresa?

La distribució que segueix posa sobre la taula aquestes precisions per sexes en un context d'unes variables que es presten a una certa confusió expositiva.

Coneixement del català

Nivells	Casc Antic			Manresa		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
No l'entén	8'07	6'68	7'32	5'30	5'29	5'29
L'entén	14'45	14'17	14'31	10'89	11'59	11'05
Entén i llegeix	3'31	3'21	3'26	4'21	3'84	4'02
Parla	5'90	9'39	6'74	5'58	6'45	6'03
Parla i llegeix	23'13	25'59	24'33	21'59	22'86	22'25
Parla, llegeix i escriu	45'12	42'68	43'80	52'42	49'87	51'15

$$1.660 + 1.961 = 3.621 \quad 100 \quad 30.888 + 33.344 = 64.232$$

Efectivament, prescindint de les confusions terminològiques d'interpretació en les variables que expressen els nivells d'ús de la llengua catalana, podem afirmar que **al Casc Antic es dona un pronunciat desconeixement**, puix que els nivells més baixos de l'escala (no l'entén, l'entén i només el parla o el llegeix (és a dir, no l'escriu) són els valors més pronunciats en aquest sector urbà. Si hi ha doncs dificultats d'ús i de comprensió de la llengua catalana, hi haurà també una certa dificultat de comunicació amb l'entorn i d'integració al context; fidel confirmació d'aquell tancament o aïllament que observàvem més amunt.

Els matisos a introduir en relació a la diferenciació per sexes, ens diu que **són els homes els qui menys entenen el català i que són les dones les que menys saben escriure'l**.

La correlació d'aquesta variable amb l'edat ens permet dir que **l'interval entre els 15 i els 39 anys és el que pesa més en la manca de comprensió del català al Casc Antic i que l'ús de l'escriptura en aquesta llengua és un afer de persones molt grans**. Tenim una base aproximativa que ens explica en part el tancament o aïllament d'aquest barri. Però hem d'indagar més en funció de les dades disponibles.

3.2 Un segon condicionant: presència considerable de les persones vingudes de fora

Sense poder parlar pròpiament d'un ghetto ⁴, l'estructura de la població tant de Manresa com del Casc Antic en funció del lloc de naixement dels seus habitants, també ens aporta elements diferencials d'interès en el perfil dels habitants del barri, revelant-nos un alt nivell d'heterogeneïtat dels del Casc Antic i, per tant, de cosmopolitisme. Per altra banda, la composició demogràfica d'aquesta població en aquest sentit ens pot donar elements que possiblement constitueixen una explicació més per entendre aquell aïllament o tancament d'aquesta àrea urbana.

La distribució següent referida als qui han nascut a l'estat espanyol i en la que només detallem les dimensions més importants dona compte d'aquestes diferències.

Lloc de naixement	Casc Antic	Manresa
Barcelona	65'19%	69'84%
Resta de Catalunya	5'04	4'73
Aragó-Navarra	2'84	1'84
Castella-Lleó	2'48	1'73
Castella-La Manxa	3'32	3'37
Extremadura	1'39	1'48
Andalusia	15'77	13'96
Resta d'Espanya ⁵	3'97	3'05

100

(3.585)   (64.283)

La comparació ens fa veure com la població nascuda a Catalunya és una mica més de quatre punts inferior al Casc Antic. S'hi observa un lleuger predomini de totes les altres dimensions considerades, exceptuant la Comunitat Extremenya. Això ens permet afirmar que **la immigració espanyola està incidint més al Casc Antic que a Manresa.** És una primera impressió.

La distribució per sexes d'aquesta mateixa relació ens revela que hi ha un predomini relatiu de dones nascudes a la resta de Catalunya, a Aragó/Navarra, a Cantàbria/Astúries, a Castella-La

---

⁴ Sector social, delimitat geogràficament, on la majoria de la població té unes característiques pròpies i diferenciades que fan que la seva població sigui segregada de la resta de la societat a la qual pertany. Això genera unes característiques més aguditzades que les primitives mitjançant el sorgiment d'una subcultura i uns elements semblants i equivalents al concepte de classe tradicional. Els ghettos acostumen a ésser barris o sectors suburbials d'una ciutat, més o menys aïllats i integrats per conjunts ètnics diferents del de la resta de la població. (Definició donada per la Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1975).

⁵ Les altres dimensions considerades que no arriben ni a l'1 % de la població global, són: País Basc, Cantàbria/Astúries, Galícia, La Rioja, Comunitat Valenciana, Múrcia, Balears, Canàries, Madrid i Ceuta/Melilla.

Manxa, a Andalusia, a València, i a Ceuta/Melilla tant al Casc Antic com a Manresa; aquestes petites diferències indueixen a pensar que es tracta de moviments de població que segueixen la immigració del marit o que ho són per casament posterior. Això ho insinuem amb les màximes prudència i precaució possibles.

Més interessant és el que es refereix a la immigració estrangera. Aquesta ostenta un embalum molt superior al Casc Antic (4'19%) que a Manresa (1'42%).

Sense voler pormenoritzar massa aquestes dades, hem fet la distribució respectiva comparada del Casc Antic i de Manresa relativa a les gran àrees de procedència: Europa, Amèrica i l'Àfrica ⁶, i mantenint diferenciada per la seva notable importància els qui han nascut al Marroc. Es el que exposem tot seguit:

Immigració estrangera

Lloc de naixement	Casc Antic	Manresa
Europa	15'72%	38'84%
Àfrica	1'89	1'19
Amèrica	9'43	20'79
Marroc	72'96	38'84
	100	
	(159)	(914)

Aquest quadre ens permet les induccions següents:

- La immigració estrangera és proporcionalment molt superior al Casc Antic que a Manresa.
- La proporció d'immigrants marroquins és pràcticament el doble al Casc Antic que a Manresa.
- Pel que es refereix a la resta de la regió africana, la proporció és pràcticament idèntica en ambdues dimensions.

⁶ Els països respectius de cada àrea geogràfica són (el signe (x) vol dir que no hi ha ningú al Casc Antic de Manresa):

- Europa: Àustria (x), Bèlgica (x), Dinamarca (x), França, Irlanda (x), Itàlia, Països Baixos, Portugal, Andorra, Gran Bretanya, Alemanya, Suècia (x), Suïssa (x) i la URSS (x).

- Àfrica: (a part del Marroc) Angola (x), Argèlia (x), Gàmbia, Guinea Equatorial (x), Mauritània (x), Nigèria (x), Sierra Leona (x).

- Amèrica: Canadà (x), Estats Units (x), Mèxic (x), Costa Rica (x), Cuba, El Salvador (x), Honduras (x), Nicaragua (x), Panamà (x), República Dominicana, Argentina, Brasil (x), Colòmbia, Xile (x), Equador, Paraguai (x), Perú, Uruguai (x) i Veneçuela.

A Manresa encara -no al Casc Antic- el 0'44 % d'estrangers han nascut als països següents: Xina, Filipines, Iran, Japó, Jordània, Líban, República de Corea, Turquia, Austràlia i Nova Zelanda.

- El gran excedent d'immigració marroquina al Casc Antic es veu compensada pel relatiu poc allau d'europèus o de la regi6 americana que s6n proporcionalment ambd6s m6s del doble de la globalitat de Manresa.

La comparaci6 d'aquestes distribucions tenint compte dels sexes, ens revela que, **tret del cas dels europeus, es tracta d'una immigraci6 b6sicamente masculina**; fidel reflex que la proporci6 relativa favorable a les dones europees 6s indicador d'una immigraci6 que segueix els h6bits nupcials (les dones europees, tant al Casc Antic com a Manresa, excedeixen els homes en un 15 i un 19 per cent).

3.3 Un moviment migratori inacabat?

Aquesta pregunta ens ve imposada per la correlaci6 d'aquests 6rgens geogr6fics pel que fa a l'edat. Per a veure-ho tindrem compte 6nicament de les edats m6s joves (0-14 anys) dels grans 6mbits pel que fa als llocs de naixement considerats.

Proporci6 de la poblaci6 0-14 anys segons el lloc de naixement

Lloc de naixement	Casc Antic		Manresa	
	%	N	%	N
Barcelona/Catalunya	15'20	383	18'02	8.637
Espanya	1'98	21	0'84	162
Estranger	6'92	11	9'19	84
	11'08	415	13'62	8.883

Pel que es revela que el **Casc Antic t6 una din6mica demogr6fica relativament inferior a la ciutat de Manresa**. Efectivament, els nens i nenes nascuts encara a la seva terra nom6s sobresurten pel que es refereix a la dimensi6 de la resta d'Espanya. Com es pot veure, aqu6 no podem entrar en el tema de l'origen geogr6fic dels progenitors per manca d'informacions.

De totes maneres, afinant m6s l'an6lisi, prendrem els llocs de naixement dels habitants d'una i altra dimensi6 en els indrets que tenen m6s representativitat: Barcelona, Andalusia i el Marroc. El quadre següent ho vol deixar clar:

Barcelona	28'16	377	19'12	8.584
Andalusia	2'46	13	0'48	39
Marroc	8'62	10	12'96	46

Els nascuts a Barcelona o Andalusia tenen un especial relleu al Casc Antic. El que vol dir que **la immigraci6 andalusina no ha pas dit la seva darrera paraula**; tant pel que es refereix a la din6mica demogr6fica com a l'assentament de nous vinguts. I aix6 en contrast

precisament amb l'assentament marroquí que s'estableix més a la ciutat de Manresa que al Casc Antic.

Aquests perfils són una explicació sobreafegida al fenomen del tancament i aïllament del barri anteriorment observat.

3.4 Una tercera explicació: un barri d'analfabets funcionals

La distribució relativa als nivells d'instrucció assolits, ens fa veure encara unes característiques singulars del nostre sector urbà. La taula següent intenta fer-nos-ho veure:

Nivells d'instrucció	Casc Antic	Manresa
No sap llegir i escriure	6'16%	6'28%
Sense estudis	22'98	17'38
Primaris/EGB primer cicle	42'66	38'75
Batxillerat elemental/ EGB segon cicle	15'14	16'93
Formació Professional 1 i 2/ Batxillerat superior	9'93	13'47
Títol Grau mig/Arquitectura o enginyeria tècnica/Diplo- matura universitària	3'77	4'53
Estudis superiors: arquitec- tura o enginyeria, llicen- ciatura, doctorat	2'35	2'58
	100	
	(3.793)	(66.047)

El quadre ens permet dir que, pel que es refereix a l'analfabetisme absolut, no hi ha diferències entre el Casc Antic i Manresa. En tots els altres nivells d'instrucció la diferència és favorable a Manresa; però hem d'exceptuar el que en diem l'analfabetisme funcional (sense estudis, només primaris o EGB inacabada) on les proporcions són extraordinàriament més altes al barri que a Manresa. Això ens diu que **el Casc Antic és un sector d'analfabets funcionals**⁷.

Hi ha un matís important: tant al Casc Antic com a Manresa, quan hi ha uns nivells d'estudi la proporció dels homes és sempre superior

⁷ El concepte equival a dir que es tracta de persones amb especials dificultats d'inserció en la vida ordinària i que, per tant, es troben en situació d'inferioritat a l'hora de buscar un lloc a la societat.

a les dones; però en el cas de l'analfabetisme funcional són de manera singular les dones les afectades; més en el cas dels "sense estudis" (entre quatre i set punts favorable a les dones) que en els que no han acabat la primària (entre dos i tres punts amunt les dones).

Capítol 2. TOT TRUCANT LES PORTES DEL BARRI VELL DE MANRESA

1. Els voluntaris organitzats

A través dels mitjans de comunicació locals i potenciant els contactes personals amb els responsables de les diverses entitats locals, Càritas de Manresa va poder posar en marxa un important col·lectiu de persones que estaven disposades a anar porta per porta amb un instrument d'enquesta complicat i que es componia de dues parts ben diferenciades: una d'observació i una altra de conversa amb els veïns ⁸.

Ni cal dir com l'empresa era evidentment arriscada, no solament per la complexitat del guió posat a punt per a dur a terme aquesta tasca, sinó per la dificultat real que suposava trobar-se amb interlocutors heterogenis, sense poder preveure efectivament les hores més adients per a trobar-los i ignorant absolutament la disponibilitat o àdhuc capacitat d'acolliment dels mateixos.

Les entitats que efectivament han col·laborat en aquesta difícil i pesada tasca són les següents: la Creu Roja Juvenil, els Minyons Escoltes, el Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica (MIJAC), les Associacions de Veïns de Vic-Remei i Escodines, el moviment Hora 3, el Grup Excelsior, el Centre d'Animació i Esplai (CAE), les parròquies de La Seu, el Carme, Valldaura i l'Esperança i d'altres persones independents sense representar cap entitat concreta. Un conjunt de cinquanta-tres voluntaris que generosament han sacrificat part del seu temps disponible en aquesta feixuga labor.

2. El treball efectivament realitzat

Hem agrupat els sectors on s'ha passat l'enquesta en sis àrees identificables geogràficament. Aquestes, amb els carrers que han estat objecte dels diversos itineraris, es reflexen en la distribució següent:

- a) Al triangle entre la plaça Valldaura, la Plana de l'Om i la plaça de la Reforma, s'ha passat l'enquesta als carrers Les Campanes, Santa Maria, Sant Francesc, Arbonès, Mel, Urgell, Barreres, Talamanca, Born i Cirera.
- b) Entorn del Carrer Sobrerroca, es té informació dels carrers Pedregar, Baixada del Carme, Beates, Botí, Canal, Cap de Rec, Sant Andreu, Passatge dels Amics, Arcs de Santa Llúcia, Baixada dels Drets, Plaça dels Drets, Forn de Santa Llúcia, Joc de la Pilota i Plaça Immaculada.

---

⁸ A l'apèndix fem constar el dos guions que es proposaven i les instruccions donades als col·laboradors que van fer l'objecte d'una sessió d'iniciació conjunta celebrada a la Seu abans de començar la tasca.

- c) Entorn de la Seu, es tenen dades dels carrers Amigant, Baixada Pòpul, Baixada dels Jueus, Bastardes, Galceran Andreu, Plaça Major, Baixada de la Seu, Plaça Creus i Codinella.
- d) En direcció a la plaça del Remei, hi ha informació dels carrers Reparadores, Remei de Dalt i Cantarell.
- e) Del barri Escodines només hi ha informació del mateix carrer Escodines.
- f) Del barri Valldaura, les dades pertanyen als carrers Jorbetes, Beat Pagès, Era d'en Coma i Bruc.

Com es pot veure, es tracta d'informacions molt parcials del fet que hi ha força carrers que no han estat objecte d'investigació; i, més encara, si es té en compte l'embalum global de la documentació que es preveia recollir en cadascun d'aquests sectors esmentats, només tenint compte de l'embalum d'habitacles que comprenia cadascun d'ells. Es el que vol reflexar el quadre que segueix:

<u>Sector</u>	<u>habitacles aprox.</u>	<u>enquestes recollides persones</u>
a) 345	214	340
b) 167	125	243
c) 121	73	168
d) 30	47	111
e) 50	4	17
f) 179	31	68
892	494	947

La parcialització d'aquestes informacions, doncs, es deu bàsicament a les dues grans limitacions següents: Primerament, cal veure que hi manca un nombre considerable de carrers dels barris que formen el complex entramat del sector més degradat de la ciutat i, en segon lloc, d'entre el nombre aproximat d'habitacles del conjunt d'aquests carrers efectivament observats (tot i que en alguns d'ells no hi constava aquesta dada) només s'ha pogut fer efectiva la indagació en un 55'4 % dels casos.

Aquesta relació dóna fe de les enormes dificultats en les que s'han trobat les persones que feien aquesta feina quan trucaven a una porta.

La primera, és la gran contrarietat que ha suposat no trobar-hi alguna de les persones que hi habitaven: les portes eren tancades, de vegades no hi havia ni un timbre o hi havia una tanca de forrellat amb un cademat, els veïns no en sabien donar raó o només informacions parcials i inconcretes com la de dir "hi viu una mare amb el seu fill" o "és un home que ha estat hospitalitzat i no tornarà fins d'aquí a un mes". En aquest sentit, no són poques les informacions que han estat obtingudes de segona mà per part dels

veïns que han donat unes apreciacions amb una fiabilitat més que dubtosa. O, també, la conversa que s'ha mantingut, sense poder obrir la porta, amb una persona gran tancada a casa i sense la clau com ha passat al carrer Cirera.

Una altra dificultat ha estat la de la gran quantitat de pisos buits que s'han trobat, sense voler ésser exhaustiu: als carrers Arbonès, Pedregar, Mel, Remei de Dalt, Urgell, Sant Andreu, Jorbetes, Amics, Amigant, plaça Immaculada, Bruc, Baixada dels Drets, Arcs de Santa Llúcia, Baixada dels Jueus, Bastardes, Beates, Era d'en Coma, Plaça dels Drets, Cantarell, Cirera, plaça Major i Codinella.

Això és fins a tal punt cert que al carrer Beates i a la Baixada Pòpul no s'ha pogut fer ni una sola enquesta donant la impressió que no hi vivia ningú. O com la casa del carrer Amigant i altres on de tres plantes només n'hi ha una d'habitada. En aquest sentit també, s'han donat eventualitats de famílies que s'hi acabaven d'instal·lar i que tenien dificultat a fer valoracions sobre elles mateixes donada la circumstància en la que es trobaven.

Una tercera dificultat és la de les pensions que acullen una població ambulat o transeünt sense residència fixa, per exemple: la del carrer Arbonès i la de la Baixada dels Drets. O, també, els pisos ocupats per estudiants en règim de transició, per exemple: als carrers Pedregar, Bastardes i la plaça Major.

Una quarta dificultat és la dels pisos o cases en estat ruïnós, per exemple: al carrer Pedregar, Remei de Dalt, Urgell, Sant Andreu i Baixada dels Jueus.

La quinta dificultat és la gran quantitat d'habitacles que es trobaven en obres de condicionament amb el projecte d'ésser reocupats immediatament quan aquestes fossin acabades; per exemple: als carrers Reparadores, Pedregar, Arcs de Santa Llúcia o Mel.

No són pas poques les famílies que es van arreglant la casa en la mesura de les seves possibilitats i, també, hi ha persones que van fent el manteniment sistemàtic de tot l'edifici com es realitza actualment a la Baixada dels Drets. Hom té la impressió que, malgrat la deterioració dels habitacles de la qual en parlarem més endavant, es dóna molt la presència de persones que voldrien fer-hi reformes a les cases trobant-se amb què el propietari no ho autoritza, per exemple: a la Baixada dels Jueus.

Una sisena dificultat és la que prové dels pisos on hi ha "ocupes", persones que no es presten a explicar massa coses; per exemple: al carrers Galceran Andreu, Amigant i Talamanca. I molt semblant a aquesta s'ha donat la situació d'incomoditat en la que s'ha trobat l'enquestador a l'hora de fer unes concretes preguntes o encetar una conversa amb persones el nivell cultural i social de les quals

és més aviat de la classe mitjana i la seva aparença benestant incomodava d'encetar determinades converses.

Però la gran dificultat, la més generalitzada és la que neix del recel a contestar tot i que no són pas poques les evidències de la gran quantitat de persones que han col·laborat generosament, amb manifestes ganes de parlar i expressant una gran necessitat de comunicar el que viuen. El refús a contestar es concretava sovint en ni obrir la porta o obligant a fer la conversa des del carrer, l'entrada, el replà o, en no poques ocasions, des del balcó. Això ha estat així en molts indrets; però per via d'exemple, ha estat freqüent als carrers Reparadores, Mel, Remei de Dalt, Sant Andreu i Arcs de Santa Llúcia.

Sovinteja encara més el refús a respondre, l'expressió de mal humor per causa de la intromissió i indissimuladament manifestar que es té pressa com ha passat als carrers Urgell i Beat Pagès, la sensació d'atabalament pel sol fet que s'intenti fer unes preguntes com al carrer Barreres, la sortida extemporània com la de dir "és millor que s'ocupin del jovent que volta pel barri" com ha succeït al carrer Santa Maria, el no voler ni obrir la porta o un familiar oposar-se a què s'obri tot dient "si obres, ja t'espavilaràs" com als carrers Barreres i Beat Pagès, mostrar-se reacis a contestar com al carrer Bastardes, tancar la porta pels nassos com al carrer Cirera, manifestar temor per la informatització del que es digui com a la plaça Major o argumentar que "sóc vella" com a indult a no contestar com ha passat al Joc de la Pilota.

Un conjunt de dificultats que expliquen fàcilment l'heroïcitat d'una feina que, tot i ésser feta amb un gran esperit de generositat i disponibilitat, acabava fent-se desagradable i enutjosa d'allò més. El resultat és que la fiabilitat de les dades és molt dubtosa i que la quantificació d'aquesta informació no té sentit precisament pel seu gran esbiaixament; hom té dret a dubtar que el que aquí es reflexa es correspongui a una descripció real del que està passant al Barri Vell de Manresa. Ens hem de limitar a dir que es tracta d'una mostra que fa aparèixer la realitat; però de cap manera podem afirmar que aquesta és tota la veritat.

3. El perfil humà dels habitants del Barri Vell

Tot i les dificultats que acabem d'esmentar en el conjunt de les informacions recollides hi ha prou elements que permeten dibuixar qualitativament un perfil dels habitants i dels espais residencials del barri.

En primer lloc, es fa patent una importantíssima concentració de persones grans vivint soles. Es tracta d'homes i, sobretot, dones habitant en solitari en un espai que de vegades no necessàriament és petit. Persones que moltes vegades, donada la seva invalidesa o la seva malaltia reben l'ajut esporàdic d'un familiar i, àdhuc d'alguna companyia que els ajuda en les feines ordinàries de la

seva vida quotidiana. N'hem comptabilitzades setanta-dues d'aquestes persones grans i soles i quasi no hi ha carrer que no contempli aquesta situació. Hi destaquen pel seu nombre els carrers Remei de Dalt, Urgell i Mel, seguit a relativa distància pels carrers Pedregar, Arbonès, Talamanca, Sant Andreu, Amics, Baixada del Carme, Baixada dels Jueus i Beat Pagès.

En segon lloc, hi ha gran abundància de matrimonis grans. N'hem comptabilitzat setanta-set, és a dir, una població de cent cinquanta-quatre persones. Aquí també se'n poden trobar arreu; però hi destaquen els carrers Mel, Remei de Dalt, Urgell, Baixada del Jueus i plaça Major; una mica menys als carrers Jorbetes, Amics, i Baixada dels Drets.

No és, tampoc, una dada excepcional la de la convivència d'aquestes famílies amb una persona malalta. Les malalties són extraordinàriament diverses: des de la demència senil a les disfuncions del cor, des de les malalties respiratòries a la malaltia d'alzheimer. No sabem si més o menys que en un altre indret de Manresa; però sí que se'n constata una considerable freqüència. Per carrers, la presència de la malaltia és present arreu; per via d'exemple, Reparadores, Arbonès, Barreres, Font de Santa Llúcia, Cirera, Cap del Rec, Beat Pagès, Mel, Remei de Dalt, Talamanca, Urgell, Baixada de la Seu, Sant Andreu, Baixada dels Drets i Baixada dels Jueus.

Els nostres enquestadors han fet constar força vegades que una determinada situació "necessita assistència" o en d'altres ocasions i portats per la seva considerable sensibilitat han deixat constància que "hem intentat posar-los en relació amb un determinat servei social". No són pas poques les situacions en les que s'han trobat que un determinat veí havia estat hospitalitzat o ingressat a una residència en període temporal o definitiu.

Es pot destacar, a més, la presència de disminuïts i en algunes ocasions afectant més d'una persona dintre la mateixa família. N'hi ha als carrers Reparadores i Bastardes i, en alguns casos, s'ha vist petits els quals assisteixen a un centre d'estimulació precoç, com és al carrer Arbonès; o situacions en les que s'ha hagut de recórrer a l'ajuda familiar que proporciona l'assistència primària.

En aquest sentit, hem de posar en relleu la relativa presència d'invàlids. Els enquestadors n'han vist als carrers Arbonès, Urgell, Amigant, Arcs de Santa Llúcia, Baixada del Carme, Baixada de la Seu i Barreres.

Tot i les dificultats d'accés, han estat posades en relleu les presències de minories culturals o ètniques a molts i diversos llocs. Per exemple, es parla de gitanos als carrers Arbonès i Baixada dels Drets, i de famílies àrabs als carrers Pedregar, Arbonès, Mel, Remei de Dalt, Talamanca, Sant Francesc, Amigant, Cantarell, Botí, Barreres, Baixada de la Seu, Baixada dels Drets,

Cap del Rec, plaça dels Drets, Forn de Santa Llúcia i Galceran Andreu.

Impressions o deteccions de conductes atípiques els nostres enquestadors n'han tingudes força; sobretot, les que es refereixen a l'alcoholisme i a la prostitució que, per causa de la confidencialitat, no identifiquem en funció dels carrers. En aquest sentit, s'han detectat locals on el qui ha realitzat la indagació identifica com a "bar de la mala vida". També, hi ha l'observació d'un enquestador que diu "la mare insinua que la filla ha estat ingressada per problemes amb la droga".

Finalment, hi ha una abundant constatació de situacions identificades pels nostres enquestadors com de famílies que pateixen greus problemes econòmics i, entre aquests, destaquen unes realitats d'extrema pobresa con són, per exemple, les observades als carrers Remei de Dalt, Urgell, Talamanca i Amigant. En alguns casos, àdhuc hi ha famílies o persones en règim de relloguer com al carrer Remei de Dalt, o persones que van a dinar a un centre de jubilats donades les seves pèssimes condicions econòmiques com es fa constar al carrer Urgell.

4. Precisions observades sobre els habitatges del Barri Vell

Al Barri Vell de Manresa, segons que es diu en els relats dels qui han fet el treball d'observació porta per porta, no tot són espais per a viure-hi; hi ha de fet una barreja importantíssima d'usos del sòl per a les finalitats més desiguals.

En primer lloc, volem posar de manifest la gran abundància de botigues i comerços de tota mena, sobretot d'alimentació, roba, joieria, i serveis com perruqueries, barbers, agències immobiliàries, etc.

També, hi ha els despatxos o les oficines d'empreses que acaben essent el centre de gestió d'una determinada productivitat que es realitza a una altra banda. No són pas pocs els petits tallers d'oficis ben diversos que hi ha al barri, des de la fusteria als estudis d'art, des de la lampisteria a les impremtes. O els pàrquings i garatges que serveixen pel tancament dels vehicles com al carrer Barreres.

Els espais que són usats per la residència, es tracti de pisos o cases, contempnen en moltes ocasions la presència dels mateixos amos que gaudeixen d'un espai propi, de vegades essent propietaris de tot un immoble. Això es fa constar a una gran quantitat de carrers com Santa Maria, Reparadores, Arbonès, Pedregar, Mel, Remei de Dalt, Baixada dels Drets, plaça Major, Escodines, Canal, Bruc, Sant Andreu, Talamanca, Urgell, Jorbetes, Amics, Amigant, Arcs de Santa Llúcia i Baixada del Carme. De vegades, s'han mínimament condicionat com s'observa en no pocs indrets; però això no sempre ha estat possible.

Això ens recorda que al Barri Vell de Manresa el règim de propietat té encara una certa vigència que haurà d'ésser tinguda en compte a l'hora de qualsevol tipus d'intervenció que s'hi vulgui dur a terme. La insolvència d'aquests petits propietaris és evident, sobretot quan es contempen les eventualitats que els enquestadors han fet constar. Per exemple:

- hi ha qui vol que els veïns comprin els pisos i aquests no accepten argumentant que no reuneixen les mínimes condicions o que senzillament són molt vells, com s'ha constatat al carrer Remei de Dalt
- inquilins que no paguen a canvi de mantenir d'alguna manera el pis, com al carrer Amigant o a la plaça Major
- propietaris que diuen que la propietat els porta més maldecaps que guanys com al carrer Arcs de Santa Llúcia
- els que no ho volen arreglar de cap manera perquè és costós i perquè consideren que no val la pena fer inversions malgrat que allà hi visqui gent com a la Baixada dels Jueus o al carrer Amigant
- les protestes dels llogaters que es queixen que l'amo no arregla res arribant fins a la denúncia judicial que acaba no prosperant com als carrers Forn de Santa Llúcia i Galceran Andreu...

Sovint la solució del propietari és la d'hipotecar un pis o tot l'immoble per a poder disposar d'uns diners per a poder fer-hi reparacions.

Quan els espais habitats són de lloguer, quan s'ha conegut la quantitat que es paga mensualment, s'observen preus senzillament exagerats als carrers Arbonès, Amigant, plaça Major i Arcs de Santa Llúcia. No són pas pocs els casos de desnonament per causa d'impagament de les quantitats endeutades i àdhuc hi ha persones que han manifestat un cert temor de què acabin traient-los del pis com als carrers Arbonès i Remei de Dalt.

També s'hi observa que s'usa per a viure-hi l'aprofitament de golfes condicionades mínimament com als carrers Pedregar, Remei de Dalt, Amics, Amigant o Baixada de la Seu.

I què direm quan ens aproximem a l'estructura externa de l'edifici? El primer que s'observa és la incomoditat manifestada per uns veïns quan es va enderrocar o ensorrar una casa que hi havia al costat com al Carrer Remei de Dalt; els inconvenients de conviure amb un solar han estat expressats amb tons vertaderament dramàtics.

També, s'ha insistit en la deterioració de les façanes i les escales. Les cites serien inacabables; però evoquem les

observacions fetes als carrers Arbonès, Pedregar, Mel, Remei de Dalt, Talamanca, Urgell, Sant Andreu, Jorbetes, Baixada del Carme i Baixada dels Jueus. En alguns casos, donat que l'escala es troba tan deixada, s'ha manifestat el projecte d'arreglar-la; això s'ha fet constar als carrers Remei de Dalt i Talamanca.

Hi ha estructures en les que visiblement la distància amb la façana del davant era escassa per causa de l'estretor del carrer. Això s'ha fet constar a molts indrets, per exemple a la Baixada del Carme. N'hi ha d'altres en les que el clavegueram del carrer sobresurt per davant les entrades d'un determinat edifici i en d'altres situacions hi ha trams de l'escala que donen directament a l'exterior com a la Baixada dels Drets. També hi ha la circumstància observada a la plaça Major, on a una escala perillosa hi correspon una façana senzillament impecable pel seu bon condicionament.

Una vegada dintre l'habitable no són pas poques les situacions en les que no es disposa ni tan sols d'aigua corrent. Hem tingut com a mostra domicilis dels carrers Santa Maria, Arbonès, Pedregar, Urgell, Talamanca, Bisbe, Amics, plaça Major, Cap del Rec, Baixada dels Jueus, Amigant i Baixada dels Drets.

Es força general contemplar un context de manca d'higiene. Ens limitem a observar els exemples dels carrers Arbonès, Mel, Remei de Dalt i Talamanca. I és que es veuen massa habitacles marcats per la brutícia i la deixadesa i no acabaríem mai les referències observades a aquest respecte: Arbonès, Pedregar, Mel, Remei de Dalt, Forn de Sant Lluís, plaça Creus, Cirera, Cap del Rec, Botí, Born, Barreres, Sant Francesc, Urgell, Amigant i Forn de Santa Llúcia.

Pormenoritzar els detalls és francament inacabable, perquè són molts els habitacles que necessiten reparacions: a la plaça Major i als carrers Reparadores, Era d'en Coma, Arbonès, Galceran Andreu, Forn de Sant Lluís, Cap del Rec, Pedregar, Mel, Remei de Dalt, Bruc, Beat Pagès, Baixada de la Seu, Talamanca, Baixada dels Jueus, Arcs de Santa Llúcia, Baixada del Carme, Urgell i Amigant.

De vegades es tracta d'humitats que es donen a quasi tot arreu fins el punt que seria repetitiu fer-ne amplis llistats. D'altres vegades, es tracta d'esquerdes (agrejades a Arbonès, Pedregar, Remei de Dalt, Talamanca, Urgell, Amics, Baixada del Carme i Galceran Andreu), amb constants i aparatoses avaries (a Reparadores, Arbonès, Pedregar, Mel, Talamanca, Sant Francesc, Urgell i Amics), amb insalubritat general (a Arbonès, Pedregar, Mel, Remei de Dalt, Talamanca i Urgell), amb espais excessivament petits per les persones que l'ocupen (a Pedregar, Mel, Remei de Dalt, Urgell, Amigant i Bastardes), amb mobiliari defectuós i aprofitat de qualsevol manera (a Pedregar, Remei de Dalt, Talamanca, Urgell, Amigant i Arcs de Santa Llúcia), amb cartrons o

fustes a les finestres en compte de vidres (a Cirera, Arcs de Santa Llúcia, Amigant, Talamanca, Remei de Dalt i Pedregar) etc.

Com si això no fos poc, hi ha observacions marginals que constitueixen un bell exponent de la degradació de la qualitat ambiental en la qual es troben els residents. En citem només una mostra:

- Vessa aigua per tot arreu d'uns degoters (Remei de Dalt) o tenen abundants goteres (Baixada del Carme)
- No hi ha vidres a la porta de l'escala que està lligada amb una cadena (Jorbetes)
- Es tracta de dos pisos que es comuniquen interiorment (Amics)
- Hi ha una habitació que no fan servir perquè tenen por que el sostre s'ensorri (Amigant)
- La cuina que fan servir es troba a mitja escala (Arcs de Santa Llúcia)
- Es tracta d'uns pisos que són francament inhabitables (Arcs de Santa Llúcia)
- Els veïns comparteixen algunes funcions: el rentaplats i el gas natural (Baixada del Carme)
- Per les males condicions hi va haver una explosió de gas (Baixada dels Jueus)
- Diuen que hi ha un pub a baix que molesta molt (Baixada dels Jueus)
- El WC és al replà de l'escala per a tots els veïns (Bastardes)
- Els ocupes del costat els prenen l'electricitat (Galceran Andreu)
- Els cau la teulada al damunt afectada per les darreres inundacions (plaça Major)
- Els propietaris no netegen el dipòsit de l'aigua que sempre mantenen només a un pam del seu nivell (plaça Major)
- Entre la paret i el terra hi passa un dit de la mà (plaça Major)

S'han observat reaccions anímiques singulars per causa de les condicions del context habitat. Per exemple, nerviosisme (a Reparadores, Mel, Talamanca, Urgell, Amigant i plaça Major), tristesa (a Arbonès, Pedregar, Mel, Urgell, Baixada dels Drets i plaça Major), problemes de convivència amb els veïns, reaccions exagerades d'espant o de pronunciat tancament, situacions de desbordament davant del fatalisme de la pròpia existència, etc.

5. La panoràmica general

L'esforç dels nostres voluntaris no ha estat inútil malgrat les enormes dificultats en les que s'han trobat a l'hora d'aproximar-se al porta a porta. Tot i que és cert que no podem fer generalitzacions abusives d'una observació tan limitada des del punt de vista qualitatiu i quantitatiu, el resultat d'aquella heroica tasca ha estat a bastament recompensada.

El que és cert és que ens és impossible poder fer contrastacions quantificades respecte a les dades oficials que comparativament s'han treballat al capítol precedent entre el Barri Vell respecte a la ciutat de Manresa. La serietat científica ens impedeix contrastar una i altra informació. El que tenim a les nostres mans és una aproximació a la realitat del que vertaderament succeeix en la vida quotidiana d'aquest sector urbà. De fet, aquesta és una exposició més o menys sistematitzada de l'estructura humana i urbanística del barri; però no s'hi diu tot el que hi ha efectivament en la realitat.

Es confirmen intuïcions que no necessitaven una labor tan difícil: l'abundància de persones grans, soles o en parella, la freqüència de persones malaltes fent el circuit constant entre la residència o l'hospital i la seva pròpia casa, les situacions d'agreujament del context familiar per la presència de disminuïts i de persones ateses en estimulació precoç o a càrrec dels serveis socials des de l'ajuda familiar, la notable presència de situacions invalidants, la coexistència de minories culturals i ètniques diferenciades, la freqüència d'alguns episodis d'alcoholisme, de prostitució o de drogues, els greus problemes econòmics que pesen sobre aquestes famílies fins a derivar al punt de viure com a rellogats o en règim de beneficència...

Per altra banda, és evident la desorganització urbana en un context residencial on els usos del sòl són tanmateix ben diversos, servint a interessos molt diversificats i on sembla que la planificació i la normativa municipal hi sigui completament absent. Aquí coexisteixen uns propietaris insolvents i desmotivats amb la presència d'una forta especulació de lloguers aprofitant-se de la demanda sempre constant d'espais per a viure per petits que aquests siguin. I és en aquest sentit que s'habilita el que sigui per a aprofitar la residència; és el cas d'algunes golfes que generalment no reuneixen les més mínimes condicions.

Ni els propietaris ni els llogaters tenen cap mena de possibilitat de sortir-se'n econòmicament. Es per això que es donen desnonaments i que els espais habitats, tant des de dintre com des de fora, es van deteriorant i el bon aspecte d'algunes façanes no pot encobrir les deficitàries condicions físiques dels edificis on la humitat, les esquerdes, la manca d'higiene i la insalubritat en general posen en perill la salut física de les persones; i les reaccions i conseqüències anímiques en els seus habitants posen en entredit la seva salut mental.

Hom té la impressió que es donen en el Barri Vell de Manresa tots els aspectes que les teories sociològica i antropològica han elaborat sobre la cultura de la pobresa: un sentiment d'impotència i fatalisme, una jerarquia de valors sotmesa a la precarietat de la pròpia existència, una adaptació per acció o per reacció de la persona a les seves difícils condicions d'existència i una convivència amb els altres més aviat problemàtica. Des d'aleshores

no és cap sorpresa el munt de dificultats en les que s'han trobat els nostres enquestadors voluntaris: la por, el tancament, el recel i la sospita són els pilars darrera dels quals s'encobreix aquesta subcultura de la pobresa.

Ens cal dir, finalment, que no tot el Barri Vell presenta les mateixes característiques; precisament hi ha situacions molt normalitzades i amb una voluntat de superació evident. Però la veritat és que el benestar anímic i ambiental constitueix més aviat una excepció a la normalitat d'un barri marcat per una forta degradació urbanística, humana i social. Poder arribar a aquesta generalització bé valia la pena sotmetre-hi el notable esforç que s'ha hagut de realitzar entre tantes persones, la bona voluntat i generosa disponibilitat de les quals és absolutament inqüestionable.

Annex

Enquestador:

Fitxa núm.....			
Carrer/plaça/avinguda:.....			
núm.....	pis.....	porta.....	
baixos....			

A. Directori d'observació. (Fixeu-vos en tots els detalls que s'indiquen i intenteu consignar-los fidelment).

1. L'espai habitat és:

- un pis 1
- una casa 2
- una barraca 3
- un no habitacle 4
(garatge, magatzem)

Les condicions aparents de l'habitable són:

2. Físiques:

A) com és l'aspecte extern de l'edifici o de l'escala de veïns?

- accés (hi ha barreres).....1
- es veu brut i deixat.....2
- hi ha cartró a les finestres...3
- manca llum a l'escala.....4
- altres anotacions globals:.....
- .....
- .....

B) com és l'aspecte intern?

- separacions (cortines, mampares)....1
- acumulació de funcions.....2
(cuina+menjador+habitacions)
- suficiència d'alçada sostre.....3
- materials aprofitats.....4
(rajols, sanitaris, aigüeres)
- necessitat de reparació.....5
- superfície aproximada:
  - espai ampli.....6
  - espai suficient.....7
  - espai petit.....8
- nombre de dormitoris:.....9

3. Manteniment:

- Agençament de parets (pintura o paper).....1
- Netedat i polidesa.....2
- Ordenat (cada cosa al seu lloc).....3
- Llums (focus o llums).....4
- Terra (mosaic, parquet, moquetes).....5
- Armaris encastats.....6
- Prestatges (cuina o llibreria).....7
- Detalls decoratius (cortines, figures, quadres, plantes o flors, etc.).....8
- Mobiliari defectuós o trencat.....9

4. Problemes més visibles:

- Humitats.....1
- Esquerdes.....2
- Avaries.....3
- Manca de ventilació.....4
- Foscor.....5
- Insalubritat en general.....6

5. La presència a la llar dels seus membres és: Qui?

- estable.....1
- irregular.....2
- absències temporals.....3
- absència indefinida.....4
- és desconegut.....5
- ha mort.....6

OBSERVACIONS MARGINALS:

Féu constar tot el que us sembli important de notar i que no hagi pogut quedar clar a les respostes precedents.

6. Fixeu-vos en aspectes que hagin pogut sortir:

- elements de composició familiar
- els tipus d'alimentació
- la manera de vestir
- la higiene personal aparent
- les temàtiques de salut
- elements complementaris referits a l'escola

7. Fixeu-vos en actituds relacionals ostensibles com: descontrol, neguit, tristesa, inhibició, desbordament de tasques, incapacitats personals, sentiments de culpa, rebuig mutu, incapacitat educativa, maltractaments, abandonaments, explotacions mútues, abusos sexuals, mendicitat, alcoholisme, episodis de presó, o altres.

B. Directori de temes a conversar:

8. Equipaments de la llar:

- Aigua corrent.....1
- Aigua de dipòsit o pou.....2
- Aigua calenta.....3
- Bany o dutxa.....4
- WC.....5
- Llum elèctrica.....6
- Endolls (si n'hi ha).....7
- Gas natural.....8
- Gas butà.....9
- Extractor cuina.....10
- Mobiliari apropiat.....11
- Telèfon.....12
- Rentadora.....13
- Nevera.....14
- Rentaplats.....15
- Congelador.....16
- Calefacció radiadors.....17
- Calefacció (butà o elèctrica).....18
- Ascensor.....19
- Protector d'incendis.....20

9. La forma d'ocupació de l'habitacle és:

- de propietat.....1
- de lloguer.....2
- subarrendat o relloguer.....3
- alberg temporal.....4
- una pensió.....5
- una residència pública o privada.....6
- l'habitatge és gratuït.....7
- es troba en procés de desnonament.....8
- és de beneficència.....9

10. L'estructura dels habitants a la llar és:

Una família de ..... membres

Més d'una família: de globalment....persones

11. Descriviu les persones efectivament presents

(matrimoni + tants fills + tants avis + altres persones)

.....
.....

12. Amb residència: (cal explicitar si viuen al domicili o no (a Catalunya, al país d'origen o es troben en procés de reagrupament) i qui és l'afectat).

.....
.....

13. El temps de residència a Catalunya: (cal concretar el temps aproximat que fa que viuen aquí; explicitant, en la mesura del possible, l'història de l'emigració de la família i, si és possible, de les diverses persones).

.....
.....
.....
.....

14. Els hàbits de comunicació són: (es tracta de saber quina és la llengua habitual de la família: el català, el castellà o la llengua del país d'origen).

.....

15. La formació assolida és: (es vol saber el nivell de formació rebuda en un sistema escolar institucionalitzat: analfabet, neoelector, estudis primaris o equivalents, estudis secundaris o equivalents i estudis superiors o equivalents. Si possible, especificant entre les persones).

.....
.....
.....
.....

16. La qualificació professional és: (es vol saber la categoria professional: no ha treballat mai, obrer no qualificat, obrer qualificat, servei domèstic o equivalent, autònom o venedor, autònom agrícola, empleat, tècnic o quadre d'empresa, feines de la llar. Si possible, amb referència a les persones).

.....
.....
.....
.....

17. Les condicions de treball són: (es vol saber sobre les maneres del treball: regular o normals, inestable, submergit, eventual, busca la primera feina, aturat (amb subsidi), aturat (sense subsidi). També, especificant el màxim).

.....
.....
.....
.....

Els infants en edat escolar:

18. Hi ha ..... menors en edat escolar

19. N'hi ha ..... escolaritzats

20. La situació escolar és: (es vol saber si es troben al seu nivell o si són repetidors, inadaptats o disminuïts)

.....
.....

21. Per què no van a l'escola?.....

.....

Directori per l'enquestador

1. La iniciativa que has pres en assumir de participar en aquest treball és molt lloable. Sàpigues que es tracta:

- d'una tasca cívica, tot i que parteix d'una iniciativa nascuda d'organitzacions d'Església.
- d'una informació bàsica i necessària per a poder elaborar estratègies d'intervenció multicultural.
- d'una aproximació real al món de la pobresa i la marginació social.
- d'un increment de la consciència social nostra i col·lectiva per a fer-nos entendre on són veritablement els problemes i les seves causes.

2. El teu treball d'observació i diàleg recollit a través de la "mirada" i la "paraula", ha de servir:

- per a fer una elaboració objectiva de la situació real de conjunt de les condicions de vida de les persones al Casc Antic de Manresa.
- per a contrastar les dades del cens amb aquesta realitat descoberta.
- per a fer públics aquests resultats davant la ciutadania, l'administració i les diverses entitats cíviques i culturals de Manresa.
- per a pensar i imaginar possibles intervencions, siguin públiques o privades. El fet de conèixer permet pressionar i, si cal, denunciar les diverses instàncies per a què en siguin conscients i responguin en conseqüència.

3. Els reptes que tots plegats ens imposem, són:

- no prejutjar favorablement o desfavorable entorn de la realitat que anem descobrint.
- no donar res per sobreentès mentre no sigui comprovat per l'observació i el diàleg.
- ésser sensibles a la dura realitat sense deixar-nos aclaparar pels sentiments d'impotència.
- provocar indirectament una certa "moguda" al Casc Antic de Manresa perquè, sense voler-ho, forçarem les persones a fer una autoanàlisi entorn d'allò que viuen i són.

4. El que no ha de fer de cap manera un enquestador és:

- trucar a una porta sense haver assumit el que es tracta de conèixer.
- descurar la pròpia presentació que s'haurà de fer segons siguin els interlocutors.
- acudir en solitari a una visita o entrevista.
- anotar en un paper mentre s'observa i es comenta amb les persones.

- conversar amb els entrevistats com si es tractés d'un policia o un periodista: intrigant, en bateria, sense discreció, etc.
- considerar-se superior a la persona amb qui es parla.

5. L'enquestador ha de tenir ben present que:

- aquest és un repte molt exigent i fatigant.
- es tracta d'una aventura que permet conèixer i comprendre.
- el temps i el nombre d'entrevistes realitzades és el que menys compta. No tot s'ha de fer en un dia.
- caldrà repetir els intents quan no s'hagi trobat ningú.
- no és un venedor ni dóna res a canvi.
- s'haurà de suportar converses que semblen inútils.
- s'ha d'estar disposat a rebre rebuigs i humiliacions.
- que, si està atent a les veus de la realitat, es descobreixen mōns nous i realitats desconegudes. Es tenir la disponibilitat d'aprendre de tothom.
- que, si es desanima, hi haurà qui l'ajudarà a superar-se.

Capítol 3. EL QUADRE HUMA I SOCIAL DEL BARRI

Introducció

Actualment, les velles ciutats europees pateixen en molts dels seus sectors la malaltia de la degradació en un estat més o menys avançat. Així, si durant molts anys el problema prioritari de les ciutats ha estat el de la seva expansió urbanística, ara és el de millorar la seva qualitat i el seu aspecte físic.

Les àrees centrals urbanes són el reflex d'una realitat plural que comprèn no solament ésser el centre històric sinó l'espai central d'origen burgès. Aquesta distinció necessària en les àrees centrals urbanes ha estat generada per les diferents estructures de mercat laboral, la fractura morfològica ocasionada per la mateixa expansió urbana i per l'obligada referència al nivell de qualitat de l'habitatge, no solament pel que afecta al seu equipament, sinó també al seu volum.

Centrant-nos en els nuclis històrics, cal dir que el més interessant és conservar-los, sempre i quan tinguin cert contingut i valor. La conservació i rehabilitació dels barris vells no vol dir mantenir el seu estat d'origen, sinó retrobar un equilibri entre la vida social i la seva adequació a les condicions i noves necessitats de la societat del moment. D'altra banda, cal encertar quines són les estructures i quins són els elements que assumeixen la identitat del nucli històric, a més de tenir la capacitat crítica, respecte a l'arquitectura antiga, d'acceptar només allò que té un valor representatiu. Entenent sempre que els nuclis històrics presenten dinàmiques i conflictes específics com poden ser els donats pels múltiples actors: consumidors, llogaters, petits propietaris, comerciants, capital immobiliari i productiu, explicables només en el marc de la ciutat de la que forma part.

D'altra banda, s'ha de tenir en compte que els barris vells no són simplement un conglomerat d'edificis vells, sinó que, a més de tenir la seva història, mantenen el caràcter de centralitat per la seva estructura, el seu valor ambiental i funcional, fruit de la seva permanència i consolidació.

Aquests valors de centralitat es desenvolupen en un doble àmbit: sòcio-econòmic i simbòlic. En el primer, el centre urbà acumula unes determinades activitats econòmiques. En canvi, el segon àmbit opera com catalitzador espacial-social, arribant a la seva màxima expressió als popularment coneguts com barris vells.

La relació que s'estableix entre el centre històric i els valors de centralitat dóna com a resultat quatre models. Un primer model és el de **superposició** on apareix el centre històric com central tant en funcions com en significats. El segon és el d'**inclusió**, en el qual es localitzen els valors de centralitat en una part ampliada del centre històric. Un tercer model que es genera és el que

s'anomena d'intersecció, en el qual apareixen determinades zones de la ciutat històrica com centrals, jugant la resta com si es tractés d'una perifèria en la doble perspectiva funcional i simbòlica. Per últim, el model d'exclusió és el que es caracteritza pel fet que la centralitat apareix al marge del centre històric.

En el cas concret del barri vell de Manresa, hom s'inclinaria a pensar que encara conserva clarament la centralitat des del punt de vista simbòlic (la presència de la Seu manté plenament aquest simbolisme) i des de l'aspecte administratiu i de gestió (l'Ajuntament adquireix un especial relleu). Però a nivell econòmic i funcional, hi ha d'altres zones de la ciutat que han pres el relleu en aquestes funcions (el passeig actual de Jaume I). Ens atreviríem a qualificar el model manresà d'inclusió per la concurrència dels valors de centralitat entre el Barri Vell i altres zones de la ciutat.

Però la tendència actual de la majoria dels barris vells és la seva accentuada degradació i marginació pel procés residencial centrífug respecte dels altres sectors urbans. La transformació dels barris vells genera un espai d'interacció entre diversos actors, on es troben interessos i lògiques en conflicte. La connexió d'aquest nucli històric amb la globalitat urbana correspon al desenvolupament del procés successiu dels règims generals d'urbanització. Aquest creixement urbà tindrà necessàriament una important repercussió en els nous tipus de relacions socials que es generen.

Fent un breu recorregut pel procés de desenvolupament del centre històric, es veu clar que s'origina amb la configuració d'un element modern de la ciutat central: l'apropiació del sector burgès. D'aquesta manera, pel mode dominant del desenvolupament urbà, s'inicia una recerca de nou espai urbà pels sectors de rendes mitges i altes, iniciant així un procés de canvi en l'estructura social del nucli històric.

Posteriorment, amb l'hegemonia de la industrialització s'originen moviments migratoris massius posant en marxa un nou mecanisme de creixement urbà, és a dir, la producció d'un nou sòl perifèric per a la nova força de treball. Però, la congelació de lloguers en el Casc Antic va comportar la caiguda de la rendibilitat immobiliària de la petita propietat (majoritària a l'antic nucli urbà), amb la resposta correlativa dels propietaris que es manifesta d'una doble manera: d'una banda, amb la subdivisió dels habitatges per extreure plus-beneficis impulsats per la progressiva demanda de la nova població; i d'altra banda, la no realització de millores en els edificis per la diferència desfavorable entre el preu de l'immoble i el preu del sòl. Aquest fet provoca la substitució del col·lectiu resident anant-se'n els propietaris a altres sectors urbans i un progressiu deteriorament de l'habitatge. Un cas paradigmàtic del que estem dient és el que ha patit el nostre Barri Vell de Manresa.

En una darrera etapa de la reestructuració urbanística, la reproducció ampliada de les tendències de crisi en el centre històric quedarà sota el comandament d'un procés ampliat de mediació política, gràcies a la ruptura amb el règim urbà extensiu i recolzada per tendències de canvi en les esferes institucionals i econòmiques; a més de què el teixit històric tendeix a reforçar-se i torna a tenir una vinculació molt estreta amb el règim urbanístic general.

Aquesta consideració teòrica era necessària per entendre el procés de desenvolupament urbà, per tal de comprendre que el deteriorament dels barris vells no ha estat provocat per un fet immediat, sinó que ve donat per un procés històric que es perd en l'horitzó dels temps.

La degradació que pateixen gran part dels nuclis històrics no sols s'ha de considerar a nivell arquitectònic i urbanístic, sinó que també es tradueix en les característiques de la població resident. La gent que hi viu és de baixa renda, amb una capacitat adquisitiva dèbil, amb un procés d'envelliment pronunciat, amb una qualificació professional deficient i pateixen situacions en les que els serveis socials es fan absolutament indispensables.

Per raons de la no adequació dels habitatges a les noves necessitats, la gent jove amb capacitat de dinamisme busca alternatives residencials fora del barri. I, d'altra banda, la possibilitat d'una millora física dels nuclis degradats pot facilitar la regeneració social donant elements transformadors de la mateixa col·lectivitat humana que faci que la pròpia població es rejoyeneixi.

Una proposta per a la rehabilitació dels barris antics pot ésser la següent: realitzar una planificació tot fent el balanç general del cost real de la remodelació d'aquesta zona. Caldrà fer un inventari dels edificis d'interès històric i, en cas de tirar endavant el projecte de la rehabilitació, cal respectar en tot el que sigui possible l'estructura física ja històricament preestablerta, alhora que defensar la permanència del grup social que hi habita.

L'adequació entre funcions i representacions del barri és fonamental. Les millores econòmiques derivades de la rehabilitació, han de reinvertir en el grup social existent, sigui mitjançant subvencions, ajuts econòmics o serveis socials que facilitin la permanència d'aquesta població. Així s'evitaria el seu desplaçament a altres zones perifèriques amb condicions d'habitabilitat insuficients i precàries. Tot això no tindria sentit sense la incentivació paral·lela dels propietaris pel manteniment dels edificis remodelats.

Però en casos extrems, una altra proposta que es presenta és la destrucció de l'estructura vella existent i llur substitució per una altra més moderna. L'estat deplorable d'alguns edificis fa que

el seu cost econòmic de rehabilitació sobrepassi els límits establerts, i es considera la renovació com única solució viable. Malgrat que s'ha de tenir en compte que no tots els edificis es troben en una situació extrema (com són molts dels de Manresa), això ens introduiria en el món de l'especulació i del mercat immobiliari, que pels seus interessos veuen la destrucció dels edificis vells i llur substitució per altres nous com la forma més efectiva d'obtenir més beneficis.

De vegades és necessari fer excepcions respecte a l'enderrocament de segons quins edificis per raons de benestar social com, per exemple, poden ésser les que es deriven dels problemes d'adaptació que es poden donar en el moment d'enviar la gent gran a altres barris, obligant-la a sortir del seu entorn habitual.

D'aquesta manera, és necessari efectuar un pla de prevenció d'aquesta realitat; en cas que no es realitzi, el que passarà és que s'agreujaran els problemes existents de deteriorament i degradació (tant en els edificis com en la població), a més de convertir-se aquests nuclis, des d'un punt de vista econòmic-social, en zones marginals i conflictives respecte a la resta de la població.

Realment, són poques les ciutats que han rehabilitat i adequat el seu barri vell, com és per exemple el cas de Girona i Vic. Però no podem oblidar que ha estat possible aquesta operació, gràcies a les fortes inversions tant del sector públic com privat, pels interessos històrics i culturals, com artístics i turístics. En contraposició, trobem nuclis antics, com és el cas de Manresa, que no tenen aquest suport per aconseguir la seva rehabilitació.

En darrer terme, cal dir que els barris vells no deixen de tenir el caràcter de centralitat en la ciutat perquè, sigui com sigui, els centres històrics ofereixen una identitat. No es pot excloure d'entrada que Manresa hagi de renunciar a la recuperació històrica de la seva identitat pròpia.

1 La realitat urbanística i la seva degradació

1.1. Una història llarga i feixuga

"He vist els canvis que hi ha hagut en aquest barri i la seva transformació ha estat important, sobretot en l'aspecte comercial. He vist l'arribada de la població immigrada que, al principi, era la de la resta de l'estat i actualment és sobretot la provinent dels països africans".

Amb aquestes paraules un dels nostres interlocutors concreta la seva experiència viscuda. La gent gran recorda com, tot just acabada la guerra, el Casc Antic era maquíssim en els seus habitatges distribuïts d'una altra manera i convivint amb cases de pagès. D'aleshores ençà, l'evolució ha fet que la situació canviés

radicalment; s'hi donen els mateixos problemes que a tots els barris antics de totes les ciutats.

Els models de vida que s'imposen no permeten que la gent gran estigui al pis de sota i els joves visquin al de dalt; el jovent tendeix a independitzar-se de les generacions precedents. Aleshores, els qui hi resideixen són majoritàriament persones grans que estan cobrant pensions mínimes i, tot i que es tracti de ciutadans que no tenen excessives necessitats econòmiques, acaben vivint d'una manera molt modesta. A més, on han d'anar a residir els forasters si estan buscant el més barat?

El Casc Antic té la seva petita història centrada en el carrer Sobrerroca com a via principal que dóna i ha desembocat de sempre a la Casa de la Ciutat. Aquest carrer fou afectat el segle XIII per l'ampliació de les muralles que partien del Puigcardener, on hi ha la Seu, amb expansions successives a mesura que s'anava modificant progressivament el creixement residencial. El segle XIV aquest carrer seria urbanitzat amb quatre cases de pagès, quatre pous i no gaire res més.

Del segle XVI fins a principis del segle XX, accentuant la data del 1890, el carrer Sobrerroca i rodalies era el sector de la flor i nata de Manresa. Allà hi nasqueren i hi vivien famílies notables, com notaris, advocats, jutges, polítics, diputats, alcaldes, etc. No és casualitat que hi hagi força alcaldes de Manresa de principi de segle fills del carrer Sobrerroca; a destacar entre aquests Manuel Oms i Prat que va tenir importants càrrecs i va fundar el 1865 al mateix carrer la Caixa de Manresa amb el suport de l'Ajuntament i del clergat de la ciutat.

Era el sector ric i potentat de Manresa fins que després de la guerra de 1936-1939 va començar una forta davallada i, al cap de poc, entorn de l'any 1952, la població resident es va desplaçant vers el primer tram del passeig la cruïlla amb el carrer Angel Guimerà. La burgesia s'hi va traslladar lentament.

El carrer Sobrerroca havia esdevingut la via principal, el passeig central, el lloc de la comunicació. Les cases eren precioses i encara se'n conserva alguna que no es veu des de l'exterior puix que des de fora només s'hi endevinen els aspectes bruts i grisos o alguna portalada que demana a crits una restauració; però en el seu interior hi ha vertaders museus: mobiliari i salons preciosos. N'hi ha de ben conservades; però impera més l'oblit i la degradació.

La fesomia històrica va decaient i, arribant als nostres dies, des de fa uns vint-i-cinc anys, els pisos són de lloguers antics, hi viuen matrimonis grans, els fills es casen i se'n van, queden persones amb unes rendes molt baixes, els propietaris no poden assumir el cost del manteniment d'aquelles cases... Hi ha encara alguns (pocs) fills d'aquells alcaldes, jutges, advocats, diputats que són solters i sense descendència; no hi ha hereus. Els pocs que

queden se'n van i progressivament el barri és una poma que es va podrint. La degradació va progressant.

Hi viu gent gran o només hi queda un veí que, quan envidua, al cap de quatre dies se'n va a una residència, o es mor; i és així que hi ha immobles sencers que queden buits. Restaurar l'edifici val quinze o vint milions i els propietaris ho deixen estar. N'hi ha algun que restaura la casa i hi posa unes oficines; però de cada deu cases n'hi ha una en la que s'hi fa aquesta operació.

Tot plegat és molt difícil i complicat perquè els edificis estan que cauen i els anomenats "ocupes", que són persones no necessàriament indigents, que no tenen casa, s'hi figuren; com que tothom té dret a un habitatge, per manca d'espai s'aixopluguen al primer lloc que troben. No és un col·lectiu important encara que sigui molt sorollós. Es tracta de gent jove, entre els 16 i els 24 o 25 anys que, aprofitant la deterioració i desmuntatge del barri, es fan amb tot un immoble. La policia local ho denuncia al Departament d'Urbanisme així com la degradació urbanística general del Casc Antic de Manresa, que essent una ciutat ambientalment freda i humida a l'hivern i calorosa a l'estiu, es degrada de manera molt accelerada.

Les característiques de les persones que hi habiten són bàsicament les d'una població gran que es troba lligada a unes pensions insolvents que no generen recursos per a millorar la seva vida o el seu habitatge en propietat. Es disposava d'una casa com a fruit d'heretatges familiars i se l'ha conservada dintre del que s'ha pogut; però no s'hi ha fet grans millores des del moment que la seva economia no ho permetia.

La degradació urbanística no té res a veure amb les malalties de la construcció com, per exemple, l'aluminosi. És impossible que es donin aquesta mena de problemes al Casc Antic de Manresa, perquè es tracta de cases construïdes entre els anys 1850 i el 1900 molt abans de la descoberta d'aquesta malura; el màxim que s'ha donat és la formigueta que es menja la fusta tot i que hi ha molts edificis que tenen bigues de ferro.

El barri, en general, s'ha degradat urbanísticament. S'hi donen molts problemes i el Casc Antic és la zona que està pitjor de Manresa. Hi ha zones deshabitades; però quan hi ha residents les cases no reuneixen les mínimes condicions. Les possibilitats d'intervenció sobre el patrimoni construït del nucli antic de Manresa no són possibles amb un temps limitat. És un procés de diverses generacions.

"Això no s'arregla ni amb cinc ni amb deu anys com es pensa la gent", ens diuen des de l'entitat municipal rehabilitadora.

Ja es va fer una prospecció sobre les necessitats d'intervenció calculades sobre els dos mil dos-cents quaranta metres quadrats de

sostre del nucli antic. Calculant la possibilitat de rehabilitació de deu mil metres quadrats cada quatre anys, s'arribaria a un procés que duraria els cent anys; i això només amb la finalitat d'eixugar les necessitats actuals sense tenir en compte el que pugui anar apareixent.

L'associació de veïns del Casc Antic intenta treure la pols de la història i, amb una gran migrança de mitjans, ja ha posat tres plaques en reconeixement de personatges que havien viscut en un determinat edifici; de fet, voldrien fer una ruta turística tot intentant donar-li un mínim d'atractiu. Voldrien dignificar-lo, per exemple, intentant il·luminar el Pou de la Gallina com a un dels racons més bonics del sector.

De totes maneres, si es dóna una degradació urbanística, com es pot regenerar el teixit humà? Si a aquella persona li procures un habitatge digne, ja pots començar a plantejar-te la qüestió humana. Ni és una qüestió purament urbanística, ni un tema exclusivament humà.

"Es com la discussió nascuda arrel de la teologia de l'alliberament: no podem anar resant parenostres quan la gent no sap què menjar", ens ha dit un informant amb l'intent d'exemplificar el seu discurs.

Portar una vida digne sense un habitatge digne és tanmateix ben difícil i es fa impossible de veure si realment hi ha un interès per promocionar habitatges de protecció oficial i en unes condicions dignes. Concretament, quan es cobren trenta-cinc mil pessetes d'un SOVI o trenta-tres mil d'una pensió no contributiva, no se'n poden pagar vint-i-cinc mil de lloguer. El que perceben les persones que viuen al Casc Antic sobrepassen rarament les quaranta mil pessetes; això els hipoteca a l'hora de projectar millores per a la rehabilitació ⁹.

El barri antic de Manresa no té una frontera geogràficament delimitada. La divisió administrativa i l'associació de veïns sí que tenen unes fronteres concretes; però atenent-nos a l'estructura de la degradació urbanística i de la problemàtica de la gent, trobem un conjunt de barris i de zones que no coincideixen amb aquells límits, no formen una unitat amb paràmetres estrictes; tant a part de Vic-Remei, com a gran part d'Escodines i, d'una manera diferent, a un sector de Valldaura, s'hi troba la mateixa problemàtica que al Casc Antic. Es tracta del que algú ha qualificat d'"hampa" des del moment que, ja només des de l'aspecte

---

⁹ El SOVI és una pensió que arranca de molt antic. Es tracta d'un subsidi pels qui no tenien dret a res, tot i haver cotitzat alguna cosa. Es tracta d'una pensió d'invalidesa o de jubilació segons el cas. Pels invàlids n'hi ha prou que hagin arribat als 60 anys, pels jubilats han d'haver complert els 65 anys. Uns i altres han d'haver cotitzat, com a mínim, cinc anys (1.800 dies) amb anterioritat a 1967. La quantitat del subsidi és de trenta-cinc mil pessetes.

físic, contempla una estructura humana i urbanística similar; formen el mateix entramat social. I àdhuc l'entitat municipal de rehabilitació pretén intervenir en aquests sectors que hem esmentat, ja delimitats a partir del Pla General de l'any 1981.

En principi, no és estrany que la ciutat de Manresa faci una lectura del barri vell des de la construcció d'una imatge conflictiva. El fet que la policia hi sigui notablement present, ajuda a crear i reforçar contradictòriament aquesta imatge. D'una banda, els comerciants han fet campanyes puntuals pel tema de la inseguretat del barri i les associacions de veïns del Casc Antic, Vic-Remei i Valldaura han treballat conjuntament el tema de la inseguretat ciutadana (basant-se en una enquesta d'Omnium Cultural que deia que Manresa no és una ciutat segura) i, de l'altra, es té la sensació de degradació, d'absència d'elements de bellesa artística i desprovistos de qualsevol valor.

Més general, encara, és que Manresa es mira el Casc Antic des de la lectura de la ignorància o del desconeixement. Aleshores, no es fan matisos de zones o àrees i, tot i que en el barri vell hi hagi ghettos, es tendeix fàcilment a convertir-lo tot ell en un ghetto; tot s'hi ajunta sota la denominació de Casc Antic i se'l tracta de manera uniformitzada.

Per exemple, és el que passa al barri d'Escodines on una zona particularment identificada per la seva degradació és la que es troba entre el carrer Montserrat i el carrer Sant Antoni i que és capaç de produir una mala imatge del conjunt. Es una zona mal dotada d'edificis i amb un procés de degradació molt fort. Els anys 1950 era habitada per treballadors i, des d'aleshores, ha anat canviant d'inquilins i ara hi viu molt poca gent; uns n'han marxat per les situacions ruïnoses de les cases de les que només una ha estat condicionada interiorment i exteriorment per un magrebí.

Allà s'hi concentra una singular no integració de persones que vénen de fora del barri i que donen un mal viure als veïns; no són pas pocs els casos dels que han marxat per causa de les molèsties que ocasiona aquesta gent. Adhuc hi volien posar un petit meublé i, al final del carrer, és notori un manifest tràfic de droga.

"Quan ve el bon temps, treuen les cadires al carrer i fan el seu esbarjo. En el cas que passi un vehicle, si no el coneixen, ni s'aparten i àdhuc s'asseuen sobre el capó. Les discussions han acabat en baralles sorolloses amb l'abonyegament de vehicles", expliquen des de l'associació de veïns.

No fa gaire anys, al carrer Montserrat, que estava molt malament del terra, es va tenir que demanar als veïns que no desmantellessin els vehicles al carrer del fet que faria inútil la despesa indispensable per encimentar-lo.

La intervenció municipal es planteja què s'hi pot fer. Si els amonesten, al cap de quatre dies tot torna a ésser igual; si els multen, no hi ha ningú que respongui. Es un cercle viciós sobre el que difícilment s'hi pot fer res i així cada vegada es degrada més.

"Es tracta de persones que saben contemplar els seus drets; però difícilment els seus deures. La conducta d'uns quants, acaben donant una mala imatge del barri", diuen des l'associació.

1.2. Un procés socio-humà condicionat

El Casc Antic, doncs, és un barri vell tant pel que fa als habitatges com pel que es refereix a les persones. Les condicions econòmiques per trobar un habitatge a la zona no són inaccessibles, almenys molt més accessibles que en altres bandes de Manresa. Avui dia d'habitatges econòmics no n'hi ha; però al Casc Antic encara s'hi poden trobar.

"Si me'n vaig a un altre país, també faria un assentament al centre de la ciutat; l'oferta dels lloguers és molt assequible", ens ha confessat un jove informant.

Des de l'Ajuntament s'han fet aproximacions diverses sobre la infància en risc, sobre les persones més grans de vuitanta anys que viuen soles, o a partir de les mateixes memòries de serveis socials, i el que surt d'aquestes anàlisis és que és el sector de la ciutat on s'hi dona una més alta concentració de situacions de risc de tota mena. La mateixa estructura del barri fa que s'hi concentri una gran heterogeneïtat amb problemàtiques personals, econòmiques, allau de minories ètniques, etc.; una vertadera bomba explosiva.

Al barri hi ha una considerable rotació de persones, una població flotant que entra i surt; una cosa és el que consta al cens i una altra molt diferent la realitat. Als desnonats en altres zones, el més probable és que acabin aquí. Aquesta mobilitat pot venir donada per la pressió que es pugui fer a d'altres ciutats; com que es tracta de persones que funcionen per capil.laritat sempre van allà on hi hagi menys pressió.

Quan es parlava de crisi el 1991 i 1992, la gent jove va marxar-ne; però sembla que ara hi ha un tímid procés de tornada. Hom té la impressió que es tracta, sobretot, de gent jove i homes sols, almenys pel que es refereix a la immigració estrangera que va aprofitar la desocupació del barri. Potser és una mica que els joves i els homes es veuen més pel carrer, són més visibles, i a les dones no se les veu habitualment pràcticament mai.

"Treballen, sobretot, a la construcció i, també, a la venda de pollastres. A Navàs hi ha una granja de cria i els joves

immigrats amb unes condicions laborals bastant dolentes els carreguen i els descarreguen d'un camió", ens ha explicat un jove.

El col·lectiu jove, immigrant o no, del barri vell de Manresa es mou en un ambient difícil, en el context de famílies desestructurades i amb greus problemes. Si, d'una banda, es tracta d'una població envellida, de l'altra, és on hi ha una alta concentració de risc en menors. Des de serveis socials han observat que s'hi acumula al Casc Antic el 50 % de menors en greu risc de Manresa; si n'hi ha tants, no és que no es fa res, sinó precisament perquè s'hi treballa: si es coneixen les situacions, és perquè es coneixen les famílies.

"Al barri hi ha de tot: magrebins i gitanos dels quals uns s'integren i altres no, prostitució, droga... Tothom té dret a estar al carrer: a la Baixada dels Drets, a la plaça Sant Ignasi Malalt, al Pou de la Gallina... La policia demana la documentació i els escorcolla; però no poden fer res més", diuen des de l'Associació de Veïns del Casc Antic.

Des del barri d'Escodines es precisa molt més. Per exemple, referint-se als gitanos, es distingeix els gitanos de tota la vida, els que s'han integrat tot i les seves peculiaritats de vida i que treballen perquè tenen un lloc al mercat. Aquest causen enveja fins el punt que

"a molts els hi agradaria tenir el poder adquisitiu que tenen alguns d'aquests gitanos".

Hi ha, també, els altres que no són necessàriament gitanos perquè no està clar que siguin d'aquesta ètnia, que s'haurien de definir com a persones no integrades, "xatarreros" i que, vulgarment, se'n diuen gitanos potser amb una simplificació una mica absurda.

Tot es dona al Casc Antic amb una gran aglomeració de tot tipus de problemàtica: alcoholisme, prostitució, drogues, delinqüència, cases inhabitable, persones grans soles, gitanos, immigrants marroquins; una vertadera saturació.

Amb tot, el problema més greu és la concentració o el col·lapse que fa que la integració d'aquesta població es faci particularment difícil. Hi ha excessiva població marginal que s'hi ha ubicat perquè és on tenen menys problemes per causa dels preus del mercat immobiliari i per la pobresa de condicions d'habitabilitat. Hi ha carrers en els quals per una raó o altra tothom és usuari dels serveis socials: Santa Llúcia, Montserrat, Tahones, Barreres, Arbonès... Tothom té una problemàtica o altra.

El Barri Vell acaba essent un ghetto que cal desfer com sigui per a procedir a una mínima intervenció. L'objectiu seria aconseguir la desconcentració amb quotes d'habitatges socials forçades en el

desenvolupament dels plans parcials. Es la política d'habitatge social que ha d'acompanyar aquesta desconcentració: que cada pla parcial en el seu desenvolupament estableixi una quota d'habitatge social; però es fa difícil d'aplicar en els barris nous perquè això no es veu així.

Un altre problema és la gent gran que hi habita, les persones que ja hi van néixer, que viuen a l'antiga casa dels seus predecessors, jubilats amb contractes de lloguer forçosos de dues centes o tres centes pessetes, que tenen uns certs drets a mantenir-s'hi i a morir-hi... Caldrà pensar amb la resituació provisional d'aquestes persones en un altre lloc mentre s'hi fa una intervenció urbanística amb l'expectativa d'un retorn quan les obres siguin acabades ¹⁰. En el cas de la desaparició definitiva del seu antic habitatge perquè allà s'hi fa un espai públic, caldrà donar una alternativa racional a la persona.

Un objectiu fonamental ha d'ésser el d'invertir la tendència actual a la concentració de la misèria humana en aquest sector del barri vell. En concret, que acabi essent un barri més de Manresa gaudint de les mateixes condicions socials, econòmiques i sanitàries.

"Per invertir una tendència d'aquestes característiques fa falta molt de temps amb la capacitat d'inversió actual de l'Ajuntament de Manresa", ens diuen des de l'entitat municipal de rehabilitació.

1.3. La necessària i indispensable intervenció

Un gran objectiu d'aquesta recerca és ajudar-nos a tenir una aproximació de la situació humana del barri vell de Manresa; l'aspiració és arribar a veure la realitat tal com és. Es evident que es necessita un tractament sociològic d'aquesta informació; però, de totes maneres, cal preguntar-se sobre la manera de regenerar-lo. I aquesta ja és una altra qüestió.

Ha quedat clar que els propietaris, com que no hi viuen, no tenen cap interès a fer-hi obres. Quan es té un cert nivell econòmic, no et dediques a una construcció o a fer obres si la rendibilitat no

---

¹⁰ Aquest és un procés que a Manresa es dona: procurar que l'Ajuntament disposi d'habitacles de reserva amb la intenció clara d'ubicar-hi les persones. "Regió 7" de l'1 d'abril de 1993 explicava per la ploma de Montse Xixons que l'Ajuntament ja disposava d'onze pisos per emergències: sis previstos de reserva a la Balconada (ja n'hi ha quatre en propietat pel desallotjament d'una casa de la carretera de Vic afectada d'aluminosi) i un al carrer Alcalde Argemí.

El mateix comunicat informa que al final de 1993 l'Incasol farà una promoció pública a Cal Gravat-Bufalvent entre vuitanta-cinc o noranta pisos de quatre plantes i de dues o tres habitacions amb previsió d'una reserva d'apartaments de lloguer a les plantes baixes per a persones grans. Els règims d'accés seran diversos: General (amb hipoteca del 13 %), Subsidiat (amb hipoteca del 7'5 %) i de Promoció Pública (amb hipoteca d'un 5'5 %.), els dos darrers és l'administració qui cobreix la resta.

S'han anunciat també promocions semblants als Plan parcials del Tossal dels Cigalons i La Parada.

és assegurada. Si alguna cosa s'ha fet, és per pur sentimentalisme; però no per fer-hi diners.

"Si veig que aquí, per tal de cobrir despeses, s'han de fer mil equilibris i a un altre lloc no pateixo tant, me'n vaig allà. I si jo no sóc capitalista, imagina't què farà un capitalista!", ens ha dit un veí del barri.

Si el preu del sòl d'una banda és barat, el de la construcció és caríssima, perquè la grua no passa segons a on i la gestió costa una enormitat donat que tancar el carrer té unes despeses elevades: entorn d'una quarta part del preu total que, aleshores, es troba sensiblement gravat.

"A la societat en la que ens trobem pel que fa a aquest tema de la rehabilitació ni podem anar amb sentimentalismes ni ens hem de deixar emportar únicament pel sentiment de solidaritat", ens han insistit.

El Casc Antic de Manresa està destruït: es va cremar el 1811 i els edificis daten de després del 1812, fabricat amb urgències, amb construccions ràpides, amb materials dolents. Hom no es pot deixar endur per un punt de vista sentimental del fet que s'hi ha viscut tota la vida. Cal reconèixer que històricament no té massa interès; tot i que això no vol pas dir que cal construir una ciutat nova.

La morfologia urbana d'aquesta zona genera greus problemes de circulació i la impossibilitat d'accessibilitat del transport públic. S'hi dona un aparcament indiscriminat i, si es donés una emergència, els bombers tindrien problemes.

"Es un trànsit constant de persones de fora del barri que contínuament vénen a l'Ajuntament. Els carrers queden col.lapsats i el carrer Sant Miquel és ple de vehicles de la mateixa manera que les voreres de la muralla. Es un desastre, un caos circulatori ", diuen des de l'associació de veïns.

Els caps de setmana és molt nombrosa la gent que crida i fa soroll amb altaveus forts; a la placeta del Drets s'hi han arribat a concentrar nou-centes persones amb el vaset de cervesa a la mà que enraonen i criden. Es fan els amos del carrer. S'hi acumula tothom de Manresa i de fora de la ciutat. Des del carrer Sobrerroca i amb un radi de cent metres hi ha uns trenta-cinc bars i tots tenen vida. Hi hagué un enfrontament a l'Ajuntament entre els partits polítics per la normativa d'horaris. Els divendres a la nit és un enrenou.

"Es la "ruta del mejillón" que comença a les discoteques de Sant Fruitós de Bages acabant aquí dalt i passant per "Río". No hi ha qui pugui descansar. I l'endemà et trobes amb vòmits, ampolles, pixarades, de tot; el carrer de Sant Andreu està

sempre fastigós", insisteixen des de l'associació de veïns del barri.¹¹

El que passa és que Manresa és un centre comarcal juvenil de primer ordre. Malgrat que hi hagi la visió o la filosofia de població gran, tothom es coneix i es mou en els mateixos ambients; des del punt de vista sòcio-cultural, tothom es coneix i es troba als mateixos llocs. I, si això és cert per la ciutat de Manresa, molt més ho és pel Casc Antic; quan hom s'imaginaria que els seus habitants no tenen cap relació, resulta que es coneixen i es parlen.

Es el motiu pel qual la prostitució barata i de carrer es fa precisament al barri vell. Hi hagué un temps que va derivar cap a la zona de l'estació on encara en trobaríem; però ara ha tornat a aparèixer a la muralla del Carme i al carrer Puig Mercadal. Moltes són heroïnomanes i amb gran presència d'anticossos i les àrees bàsiques de salut han detectat una infecció alarmant.

"Molts clients els demanen relacions sexuals sense preservatiu i elles no volen perdre el client; des d'aquí no hi podem fer gran cosa perquè es tracta d'un contracte privat i nosaltres no en podem fer esment per allò de la discrecionalitat", diuen des del centre de planificació familiar.

A les prostitutes els costa molt portar un hàbit de seguiment anual al centre i el curiós és que totes les que freqüenten el centre de planificació familiar exerceixen al barri vell encara que no necessàriament hi visquin.

Tots els casos atesos al centre de planificació familiar i que provenen del Casc Antic són sempre casos socials, tant és que es tracti de magrebines (sempre acompanyades pel marit per causa del desconeixement de la llengua), gitanes, gent jove o dones que exerceixen la prostitució: les situacions familiars (com les separacions, els fills problemàtics, les relacions conflictives o els problemes d'habitable) i les situacions socials (com els estudis primaris inacabats, els episodis migratoris o, si es tracta d'ètnies diferenciades, sense una integració cultural, les economies precàries basades en pensions baixes si tenen dret a cobrar-les o la pobresa) es troben considerablement degradades.

---

¹¹ És interessant el reportatge sobre el tema de la degradació del Barri Vell que va publicar (maig, 1993, núm. 67, pàgs. 29-34) la revista local "El Pou de la Gallina". Signat per Teresa Torra amb el títol "El Barri Vell" lluita contra la degradació i amb un encapçalament que diu "l'Ajuntament no té projecte definit per a la rehabilitació del nucli antic", es passa revista a moltes de les situacions que provoquen malestar al barri: "el tancament generalitzat del comerç, el descontrol del trànsit, l'excés de cotxes i scrolls, i sobretot el problema de l'habitatge. Sense cap causa consistent s'ha retardat la constitució de la Societat Anònima Municipal de Rehabilitació, que havia d'ésser una via per a la solució dels problemes del barri".

No es tracta d'anar reproduint indirectament de manera dialèctica la realitat a l'hora de planificar una intervenció. Es a dir, no es tracta d'agafar les persones que es dediquen a la prostitució per portar-les a una altra banda; el més important és que no hi hagi persones que s'hi dediquin. Cal tenir en compte que aquell alcohòlic, al barri hi troba un recolzament i tothom li dóna suport i s'hi sent com a casa seva. Concretament, no es tracta de purificar o salvar el Barri Vell, sinó que cal anar per uns altres camins.

Quan es va fer la Balconada, es va aconseguir esponjar el barri; però ha tornat a quedar aquell sector envellit amb una altra composició social igualment sense diners ni capacitat humana de creació. Si intentem rehabilitar-lo, els veïns no ho podran pagar. Si intentem esponjar-ho, es va reproduint. Si intentem tutelar el salari social que es cobra, no podem demanar que s'hi visqui. Què fer, doncs, al barri més antic de Manresa?

Per a poder dur a terme la rehabilitació, no es pot incrementar els lloguers a pensionistes que no tenen recursos de vegades ni per a les despeses mínimes. Tampoc pots forçar la rehabilitació per part dels propietaris particulars que no poden apujar els lloguers. Que es recorri a les subvencions destinades a això? Es complex, molt complex.

El que està clar és que, si no es refà el teixit econòmic de tal manera que la gent hi inverteixi, s'aniran concentrant al barri vell les persones amb menys recursos perquè seguiran assentant-se on les cases són més barates; un habitatge a baix preu encara que sigui de baixa qualitat acaba essent un atractiu.

Què es pot demanar a la iniciativa privada? El que és cert és que és impossible renovar el teixit humà mentre no es resolgui el problema econòmic i ara per ara és impossible construir a baix preu al Casc Antic; resulta més econòmic construir a la Pineda de Baix. No es pot tractar acríticament de desaprensius els propietaris de cases al barri vell perquè, si hi ha algú que s'hagi arriscat a rehabilitar un pis, com a mínim en voldrà treure el que hi ha invertit. Tot el que sigui tirar a terra per tornar a edificar és extraordinàriament antieconòmic i, al cap i a la fi, per acabar vivint en unes condicions mínimes.

Cal mirar-se el problema des del punt de vista economicista i l'empresari fa el negoci allà on hi ha la gent i, si el barri vell està a les fosques, s'hi fan les transaccions de droga i, si s'hi instal·la una sala de ball, s'hi aplega tot un món. Aquest empresari va al barri vell a guanyar-hi diners i, una vegada els ha fet, se'n va quedant les coses com eren. No ha canviat res.

I, per altra banda, com s'han d'arreglar els carrers si hi ha tan poca gent que contribueixi? Si hi ha quatre persones a pagar? I estem parlant del centre de la ciutat que, mentre estigui així,

serà i continuarà essent un lloc de misèria i de transaccions de tota mena.

Si hom s'ho mira des d'aquest punt de vista, acaba essent normal que l'empresari de la construcció no tingui interès a invertir al barri vell; en la hipòtesi que ho arribi a fer, donat que no necessita els diners, té la temptació de no vendre-ho perquè està esperant que els preus de mercat s'apugin. El problema central és el de la rendibilitat de la inversió que s'hi pugui arribar a fer; si una persona s'hi gasta deu milions rehabilitant un edifici i sap que després no ho podrà llogar ni vendre perquè no hi ha una demanda, malament rai.

En aquests moments el barri vell de Manresa no té cap atractiu: les cases han patit tots els episodis guerrers de la història, s'han anat tapant els forats de les trompades i les parets han estat refetes segons les èpoques i de qualsevol manera amb fang o el que sigui i amb una mica d'humitat les bigues poden cedir. L'única cosa que s'ha rehabilitat al barri són el terra, el sòl i els baixos per a posar-hi botigues. Hi ha moltíssims solars buits de cases ensorrades. Els desnonaments per ensorraments van ésser constants en una època determinada, ara sembla que s'ha aturat. I els avis, on els figures? I ara, què cal fer?

L'habitatge no ha estat rehabilitat i amb l'acumulació es genera de tot. La degradació urbanística va lligada a la degradació humana perquè els problemes socials, sanitaris, humans estan sempre lligats a l'urbanisme degradat. I, com vèiem, els carrers que tenen més problemes de qualitat de vida, són els carrers on s'hi donen més males condicions d'habitabilitat; un rosari de situacions que estan perfectament lligades. Amb unes bones condicions de ventilació, higiene, cambres de bany, etc., sense resoldre el problema econòmic, es pal·liarien els temes sanitaris.

A Manresa l'any 1981 es va fer un pla especial de patrimoni, amb un catàleg que protegeix uns edificis concrets. La protecció afecta també els ambients perquè, encara que l'edifici no tingui massa interès en si mateix, el conjunt d'edificis per causa de la seva regularitat o per les característiques especials que els singularitzen, acaben tenint un interès. Catàleg que segueix essent puntual perquè, tot i que sigui diferent de Vic o Girona, hi ha edificis interessants. Amb tot, molts d'ells construïts amb fang o palla que la pluja desmunta i, per tant, ni per composició ni per construcció tenen massa valor.

En aquest sentit el patrimoni de Girona és exemplar i s'hi han invertit mils de milions, fins i tot de New York. I és exemplar perquè s'ha sabut aprofitar per donar una Universitat a la ciutat i moltes altres coses interessants des del moment que es disposa d'uns pressupostos molt ben dotats.

Manresa no té aquesta sort i per invertir la tendència actual de la degradació del Casc Antic, fa falta un cop de destrial, una inversió econòmica important durant un termini molt acotat. Amb inversions puntuals, encara que continuades, sense un pla fort d'intervenció, es pot acabar només anar tirant; la moneda invertida es fa fonedissa.

1.4. Per fi, una societat per a la rehabilitació

Des de l'exterior i mirant-ho a distància es té la impressió que l'Ajuntament de Manresa no fa gaire res per a millorar el barri i que no és prou sensible a les problemàtiques que planteja la presència de la immigració estrangera amb el risc de racisme a la ciutat. La desconfiança dels més neguitosos desemboca en la idea que ja n'hi ha prou de fer estudis interessants sense que acabi d'arribar la voluntat de portar-ho a la pràctica; s'interpreta que és una qüestió de simple voluntat política ¹². Per altra banda, des de les associacions de veïns es pensa que l'autoritat municipal és incapaç de controlar els problemes humans que es generen al Barri Vell: els joves sorollosos de la nit del divendres, rient i bebent fins a altes hores.

S'interpreta, també, que l'Ajuntament hauria de fer un acolliment als nouvinguts interessant-se pels seus problemes d'allotjament disposant, eventualment, d'una quantitat raonable i suficient de pisos per a resoldre l'emergència en el període de quatre o cinc mesos.

De la rehabilitació fa molt temps que se'n parla,¹³ molt abans dels governs convergents; fa aproximadament uns nou anys. I des de les associacions de veïns ja veien que no era un problema fàcil; tot era una exigència d'establir un pla amb uns objectius accessibles. El pla permet anar treballant.

"Es el mateix que fa una economia familiar que vol accedir a la compra d'un electrodomèstic costós: planifica uns estalvis. Si s'aconsegueix una coseta cada any, vol dir que en els quinze anys que hem estat discutint, hem perdut quinze oportunitats de fer alguna cosa. Ara ens trobem amb tot el paquet sencer", diuen des de l'associació de veïns d'Escodines.

---

¹² "Regio 7" (5-XI-1991), per la seva banda, i amb la signatura de Jordi Morros, intentava conscienciar del problema amb un títol explosiu: "El Barri Vell de Manresa necessita cirurgia de xoc", segons els tècnics del Col·legi d'Arquitectes de Manresa. Té la virtualitat de parlar extensivament del problema als barris Escodines i Remei. Segons els tècnics, tot és un problema de voluntat i sensibilització.

¹³ Adhuc hi ha moments que es dona un considerable optimisme. Vegeu, per exemple, el reportatge de juny de 1989 a la revista "El Pou de la Gallina" (pàgs. 20-22) signat per Montse Ayala i Anna Vilajosana titulat "Comença la rehabilitació del Barri Vell". S'anuncia un inici d'intervencions en un termini de dos a tres anys als carrers Campanes (antiga fàbrica Balcells) i Joc de la Pilota.

La idea es va anar difonent a la Federació d'Associacions de Veïns i va anar madurant. Amb uns programes que valen unes millonades, la població té la impressió que la discreció es manté amb l'objectiu d'evitar l'especulació. Donat que es vol intervenir en unes zones amb prioritat, el secretisme pretén no provocar un vertader enrenou des del moment que hi ha cases que són habitades i d'altres que són ocupades, sense llum, ni aigua i convivint la infància amb tota mena de persones.

L'obra pública feta fins ara correspon a una intervenció puntual de la Generalitat de Catalunya ¹⁴. Aquesta dóna una ajuda i l'Ajuntament n'ha aconseguit uns de complementaris: reducció d'un 90 % en concepte de llicència d'obres, exempció de la taxa col·legial del Col·legi d'Arquitectes... Les companyies de serveis també hi ajuden.

Però vet aquí que fa relativament poc s'ha creat a Manresa una entitat municipal de rehabilitació, el FORUM S.A.¹⁵ Aquesta entitat és presidida per l'alcalde; però té un Consell d'Administració i una Junta de Juristes. Al Consell d'Administració, a més dels regidors municipals, hi ha tècnics municipals i la representació d'entitats com la Federació d'Associacions de Veïns com a part afectada, el Col·legi d'Arquitectes i la Caixa de Manresa, amb veu i vot. Una empresa que té un projecte i que està promovent una forta campanya juntament amb les associacions de veïns i el mateix Ajuntament; ara es pot posar fil a l'agulla.

Abans de la seva constitució, ja hi havien hagut passos previs: un acord de constitució per part d'un ple de l'Ajuntament, després d'un informe d'una comissió entorn de la seva conveniència i oportunitat, amb un report dels serveis tècnics que establien tres àmbits d'actuació prioritària en funció del nivell de degradació que presentaven, segons les experiències dels tècnics municipals que s'havien patejat diàriament el sector, i partint de les demandes fetes a serveis socials. Aquesta labor havia costat tres anys de dedicació ¹⁶.

---

¹⁴ Segons "Regió 7" (25 desembre 1991) i basant-se en les afirmacions d'Antoni Berenguer, regidor d'Habitatge i Rehabilitació de l'Ajuntament de Manresa, sembla que al gener o febrer de 1992, es començarà la construcció dels primers habitatges fruit de la rehabilitació al carrer Joc de la Pilota: 18 pisos i aparcaments.

¹⁵ "Regió 7" en l'edició del dia 6 de juny de 1992 anuncia la seva creació per aquell mateix mes: "Aquest mes naixerà la societat municipal de rehabilitació". El 18 de març de 1993, Montse Xixons informava a través del mateix diari que la societat era imminent encara que futura pel mes d'abril proper.

¹⁶ "Regió 7" (Montse Xixons, 18 març 1993) amb el títol "Manresa ja sap per on ha de començar la rehabilitació del seu nucli antic" especifica aquests detalls. Es començarà a treballar a la plaça Gispert, al sector Remei i a Escodines. S'explica, a més, que l'estudi dels tècnics diferencia cinc tipus de rehabilitació: no factible, intensa i complicada, intensa però possible, rehabilitació lleu i de manteniment.

El gerent és un arquitecte urbanista, un manresà que per motius de feina ha estat uns quants anys allunyat de la ciutat i, per tant, desconnectat, i ajunta dues grans qualitats: agafar-ho amb il·lusion i mirar-se les coses des d'una lectura distanciada com garantia d'objectivitat. Es realista perquè sap que la seva responsabilitat és una mica la del gos que es mossega la cua.

"Es viu en la paradoxa de tenir que fer petites coses amb períodes planificats i curts amb la plena consciència que aniran sortint en aquest període noves necessitats. Es tracta de rehabilitar físicament des del moment que comporta una problemàtica humana; això és el tema fonamental", expressa des del seu entusiasme.

D'on surt, doncs, la seva confiança? Del projecte concret que s'ha formulat: durant el quadrienni 1994-1998 es farà una intervenció en solitari per part de l'empresa municipal sobre deu mil metres quadrats de sostre amb el propòsit o l'esperança que el seu caràcter pioner pugui arribar a engrescar la promoció privada. En tot cas es tracta d'una feina llarga que s'ha de dilatar en el temps. Aquells deu mil metres tindrien d'aquesta manera un valor exponencial, tot i que hi ha la convicció que aniran presentant-se noves necessitats.

Aquesta és una mida realista que està en funció de les possibilitats de Manresa donat que s'alimenta únicament dels pressupostos municipals i ja se sap que els Ajuntaments tenen unes economies migrades.

"L'assignació del pressupost municipal per aquest període és de 60 milions que, tractant-se de temes de rehabilitació, no és res. Cal comptar, a més, l'assignació en espècie (finques, terrenys o el que sigui). Ha costat malauradament molts anys; però almenys s'ha començat a caminar i esperem que això tingui una continuïtat", diuen des de l'associació de veïns d'Escodines.

El que seria absurd seria proposar-se una rehabilitació casa per casa o començar tirant cases a terra sense tenir en compte com queda el barri.

"Si comencem per la plaça de Sant Ignasi i anem ensorrant perquè hem d'esponjar i fer-hi no sé què, hom s'ha de plantejar si allò que queda és Escodines o és ja un altre barri pels qui hi hem viscut de sempre i hem aconseguit que el nostre habitatge sigui el més còmode possible", diuen des de l'associació.

Molt més interessant és pensar que, sigui quina sigui l'operació que s'engegui, tingui una capacitat mobilitzadora i de regeneració dinàmica; que comporti esponjament, que suposi una adequació de serveis amb les xarxes públiques de subministrament i que,

sobretot, incideixi en l'entorn en funció de les actuals exigències de la ciutat contemporània. Si la mirada està posada en una redefinició del parcel·lari, cal procedir a uns paquets d'actuacions que vagin més enllà de la finca per finca; ha d'atènyer un conjunt de finques amb la idea d'aconseguir un efecte multiplicador de la intervenció realitzada.

El repte és la inversió de la tendència actual vigent des de fa cinquanta-quatre anys de degradació, limitant-se a la ubicació de gent immigrant i reduint-se a les actuacions puntuals.

"Es un procés molt llarg i a molt llarg termini".

Con fer-ho? Hi ha tres línies possibles. La primera és l'acció directa de la gestió per la mateixa entitat municipal: des de l'adquisició del sòl, els desnonaments, l'enderroc i la construcció de nous edificis

La segona és la de preparar el terreny aprofitant els avantatges de l'administració per concertar les operacions amb els promotors privats. Caldria aleshores adquirir les finques per expropiació o per una operació de compra-venda i treure la gent de dintre amb la finalitat de poder rehabilitar o enderrocar. Amb el terreny pla s'hauria de concertar amb el promotor a través de la permuta o del conveni que calgui; l'empresa municipal posaria els terrenys i el promotor hi faria la inversió.

La tercera consistirà en articular el foment de les ajudes i estímuls fiscals pensant a engrescar els particulars per a què ho facin directament. I tot fa pensar que, si s'hi fan actuacions generant un cert espai públic equipat, adequat i amb serveis, de manera indirecta les finques de l'entorn acabaran mirant-s'ho amb uns altres ulls.

En aquests moments l'entitat municipal de rehabilitació està treballant en qüestions tècniques, en l'elaboració d'un estudi cromàtic a partir de l'elaboració d'una carta de colors. Donat que Manresa ha estat de sempre una ciutat grisa, amb unes façanes com apagades, on mai els carrers tristos han tingut colors perquè simplement s'ha arrebossat la façana dels edificis, la pintura no soluciona res; però s'aconsegueix recuperar la tradició dels artesans de la construcció que donaven color a les cases amb una gamma determinada. Es una operació de rehabilitació que permet posar un determinat edifici en condicions d'habitabilitat; a l'ensens que la part interior, ha d'agradar també l'exterior. Un color dóna identitat i permet recuperar l'estat original del que és autèntic.

El problema greu és el dels afectats que pateixen la rehabilitació. L'alternativa per a ells és doble: o indemnitzar, o resituar. Cada rehabilitació planteja problemes d'aquesta mena.

Per a una adequada intervenció, el pla general necessita un PERI (Pla Especial de Reforma Interior), que és un document pel seu desenvolupament i la seva gestió. És un pla especial com a figura de planejament en sòl urbanitzable programat situat en ple sòl urbà. De totes maneres, un instrument de planejament no resol en absolut els problemes econòmics que té plantejada la seva adequada aplicació.

2. Realitats humanes i socials de Manresa

Entre els materials aplegats en les nostres converses, hi ha un munt de dades que es refereixen a la definició dels grups socials i humans presents a la ciutat. La majoria d'aquests elements formen part del barri vell de la ciutat; però no sempre. La fidelitat als continguts expressats pels nostres interlocutors ens obliga a ordenar-los i a no deixar res en l'oblit; al cap i a la fi l'expressió significativa donada pels nostres informants és la dada que ens permet la reconstrucció de la realitat que pretenem conèixer.

Aquí s'hi troben elements referits a altres barris, a la població àrab, a la identitat de l'escola, a la vida associativa i a la intervenció social que en aquests moments s'està portant a terme. Un per un intentarem anar desgranant les diverses realitats posades en evidència.

2.1. Problemàtiques als barris

A l'associació de veïns de Valldaura parlen de la presència de gitanos a l'edifici del Padró.

"Però els nostres gitanos no són mendicants".

També a Valldaura, hi ha algunes famílies àrabs que fa molt temps que resideixen a Manresa i que porten més de deu anys treballant a la indústria tèxtil. La relació amb l'entitat és molt bona fins el punt que aquesta col·labora amb activitats pròpies del grup ètnic amb ajudes concretes, com la cessió del local.

De fet d'àrabs n'hi ha arreu i en diverses zones i barriades on es dona una forta degradació aprofitant sempre l'oportunitat que dona el fet que la gent ho abandona per la seva manca de condicions per habitar-hi: la Balconada, la Font dels Capellans, etc. Els àrabs tenen la seva manera de viure pròpia i es coneixen molt entre ells. Les seves difícils condicions fan que s'agrupin per causa de les necessitats que tenen.

Fa ja uns quinze o setze anys que es va fer la gran barriada de Manresa que s'anomena la Font dels Capellans; va aconseguir esponjar la zona del Barri Vell en uns terrenys que fins aleshores havien estat camps de conreu.

"La dificultat de la nova barriada feta d'habitatges socials i subvencionats és que es troba inconnexa per respecte a la ciutat de Manresa", diuen des de la policia municipal ¹⁷.

Aquestes unitats noves conviuen dintre de la ciutat amb sectors vells que es van degradant progressivament, com és ara el barri d'Escodines on, per desgràcia, hi ha molt poca cosa de valor perquè tot el que hi ha és senzillament vell.

"Sense haver fet un estudi sociològic constatarem des de l'associació de veïns que el nostre barri presentava unes característiques pròpies del que és un casc antic de ciutat; més que antic, és vell".

Manresa és senzillament un puzzle on la vida moderna conviu amb la degradació; on no hi ha un sector de la ciutat que pugui lliurar-se de la convivència contradictòria entre les maneres de viure pròpies del benestar i una realitat de carències humanes i socials que demana a crits una intervenció directa. El Casc Antic de la ciutat és l'exponent emblemàtic d'una persistent concentració extraordinària de la segona d'aquestes característiques.

2.2. La població àrab ¹⁸

2.2.1 Els trets culturals

"Amb un altre noi vam fer un treball d'antropologia sobre els àrabs de Manresa i haig de reconèixer que, almenys per part meua, vaig descobrir un món dintre de la mateixa ciutat", ens confessava un jove.

---

¹⁷ "Regió 7" del dia 14 de novembre de 1991 sota el títol "La Generalitat tapiarà pisos buits de la Font dels Capellans" completa de manera expressiva aquestes informacions.

Sota demanda de l'Associació de Veïns d'un control per part d'ADIGSA amb la constatació que "molts dels habitatges concedits no eren habitats des de feia molt de temps i d'altres eren llogats a preus desorbitats", el departament d'inspecció d'ADIGSA feia un cens els mesos de juny i juliol d'aquell any i deia que de 824 habitatges que tenia a la Font dels Capellans, 70 eren tancats. La periodista, Montse Xixons, manifesta que, prèvia constatació del fet a través d'un altre cens, es procedirà a una nova adjudicació a famílies que ho necessitin.

ADIGSA té promocions socials a Manresa al barri XUP, a la Balconada i a La Parada. A l'únic lloc on s'han perseguit els pisos socials buits és a la Font dels Capellans.

Per altra banda, uns dies més tard, el 25 de desembre, Jordi Morros insistia en el tema amb el títol "400 famílies de Manresa busquen pisos de promoció pública buits"; era el nombre de les sol·licituds presentades a l'Ajuntament per poder accedir a un pis de promoció pública de segona ocupació.

¹⁸ "El Pou de la Gallina", al número 51 corresponent al desembre de 1991, va fer un ampli reportatge signat per Lídia Gilabert i Alba Gros "La Comunitat magrebina a Manresa" en el que tracta a grans trets successivament: la misèria, les tradicions, l'escolarització, l'acceptació a Manresa i els problemes de la documentació d'aquest col·lectiu humà.

Efectivament, no són pas pocs els trets culturals diferencials que singularitzen la població àrab. En primer lloc, cal considerar la relació que mantenen els homes i les dones on la coacció és habitual i ho consideren un fet absolutament normal. Pot arribar el cas que, quan la pressió és molt forta, els marits treguin la dona de casa que, amb els fills, es troba al carrer sense saber on anar. La dona ha de mirar sempre a terra i no es pot mirar els homes cara a cara. S'ha donat el cas que des de l'escola han hagut de demanar que Càritas, via imam ¹⁹, controli i vigili una determinada persona que actua violentament amb els seus.

"Para nosotros la mujer sin marido no es nada y el marido sin la mujer tampoco no es nada. Se dice que en nosotros es el hombre quien manda; pero esto ya ha pasado. Cuando un hombre tiene a la mujer al lado, ya está mirando los otros de su alrededor para ver lo que están haciendo", ens ha explicat un magrebí.

Lligat amb aquest primer tret, en un context en el que es professa una gran reverència pels més petits portant-los a coll a tot arreu, es dóna un domini quasi absolut dels nois sobre les noies; el nen acostuma a manar descaradament. Si s'aconsegueix una beca de menjador, serà el nen qui se'n beneficiarà i la nena haurà d'anar-se'n a menjar a casa.

Amb tot, hom observa que la dona àrab en general s'allibera relativament a Manresa perquè hi ha un control social molt més dèbil que al seu país on pel tipus de societat i per la religió que es professa hi ha una pressió fortament establerta. A Manresa només es dóna un cert control entre elles mateixes: és més fàcil que surtin al carrer, les més joves es treuen ràpidament el vestit, etc. Al costat de les que vesteixen amb pantalons, encara se'n veuen amb la gil.laba ²⁰, el mocador i només els manca portar el vel; això depèn molt dels marits.

En segon lloc, hi ha l'important element cultural referit al culte que professen i a les vinculacions religioses que genera: s'ajuden entre ells (sobretot els qui creuen en Alà) i, si un no ven al mercat, el qui ha venut més li dóna una part del que és seu; sol haver-hi molta solidaritat entre ells. Han de comprar els animals vius i matar-se'ls i tenen les seves botigues de menjar, per exemple al carrer Santa Llúcia. El porc els està prohibit.

"Els hi creen com una mena de fàstic i el porc acaba essent repugnant per a ells", reflexiona una mestra.

---

¹⁹ La persona encarregada de presidir i dirigir l'oració col·lectiva dels divendres a la mesquita.

²⁰ Túnica d'un sol color, llarga fins els peus, amb caputxa i borla.

El temps del ramadà ²¹, s'estan moltes hores sense menjar i fins les set del vespre no poden ingerir res. Tot i que treballin molt i els costi d'aguantar, se n'estan absolutament de menjar o beure res. Per causa del ramadà, allà on es fan curssets d'alfabetització, s'han vist obligats a canviar els ritmes concentrant-los entre els mesos d'octubre i el febrer puix que els homes no hi acudien i, al moment de reprendre, es fragmentava la coherència del grup; o les dones s'adormien en curssets de cosir per a les magrebines.

Els nivells de religiositat són diversos a les famílies àrabs; n'hi ha de molt rigorosos i altres que són de màniga més ampla. Els àrabs cuiden molt l'acolliment a la mesquita local que ara contempla moltes visites de gent important encara que sigui per curiositat.

2.2.2 Generacions diverses

Dintre d'aquesta població hi ha dos grups prou definits: la gent gran que fa anys va assentar-se a Manresa i la gent jove ²².

Entre els primers, hi ha persones magnífiques i àdhuc l'associació de veïns del Casc Antic els hi va proposar formar part de la junta de l'entitat rebent la negativa per resposta donat que, sabent-se desplaçats, es volien anar integrant. N'hi ha que treballen i que tenen empresa pròpia i normalment no es fiquen amb ningú.

"Preferim tractar amb ells que amb els gitanos dels que n'hi ha que són manresans i ens coneixem de tota la vida; ens parlem i ens saludem, però no volen saber res dels altres gitanos; com, per exemple, els del carrer Serarols o els del carrer Montserrat", ens diuen de l'associació de veïns.

Alguns d'ells que ja fa temps que resideixen a Manresa, han fet un procés migratori complicat; per exemple, estades a Alemanya o altres països.

"Ganaba más dinero que aquí; pero allí no iba bien: España es mejor por el idioma y por todo. Me vine otra vez aquí con mi familia y cobraba el año 1971 dos mil pesetas a la semana trabajando en una fábrica. Vamos bien", ens ha explicat un magrebí.

---

²¹ (àr: ramadán) Es el mes novè del calendari musulmà durant el qual és prescrit el dejuni homònim, consistent a no prendre aliments ni beguda, a abstenir-se de fumar, de perfumar-se i de les relacions sexuals, durant el dia. A la nit poden fer un àpat i abans que torni a sortir el sol poden fer una altra menjada. Es un dels preceptes fonamentals de l'islamisme i només pot ésser omès en casos molt especials (guerra santa, malaltia, etc.). El mes acaba amb la festa del "trencament del dejuni".

²² Aquesta diferenciació entre antics i nous immigrants àrabs és descrita a "Regió 7" del 5 de novembre de 1992: "Els Lahchiri, una família que fa dues dècades que viu a Manresa".

Els homes treballen a la construcció, les fàbriques de fusta i les obres públiques o en treballs d'ajuda que necessiten força física (per exemple, treure els mobles d'una casa) o la venda ambulants. L'Ajuntament en té contractats en feines de manteniment. Les dones per la seva banda solen estar a la casa i, si poden, treballen algunes hores a la neteja, al servei domèstic o a l'economia submergida. No hi ha constància que hi hagi menors treballants.

En la majoria dels treballs no hi ha assegurança i es tracta de feines esporàdiques (fora d'algú que ha tingut la sort d'entrar a una empresa) tot i que es tracta, en general, de persones molt treballadores. I, segons ens diuen, "gent confiada i a confiar-hi".

Aquesta precarietat en l'ocupació és una cosa molt important perquè no els serveix pel seu permís de treball; si no es té un contracte de sis mesos a un any, no es pot accedir al permís. El tema dels papers és una qüestió molt espinosa.

"Te vas a Marruecos con un permiso que caduca el día veinticuatro y tengo que regresar, por ejemplo, el veinticinco y en treinta días tienes que estar en trámite otra vez", ens ha explicat un magrebí.

Els malentesos creats per aquesta qüestió són abundants del fet que la no possessió d'una documentació els fa sospitosos davant la societat d'acollida. Per exemple, s'expliquen situacions en les quals, davant de l'absència de papers, hi ha joves que s'han posat a córrer esporuguits essent reduïts violentament per la policia; l'única acusació era la de no tenir papers ²³.

Cal disposar de tota la documentació en regla: carnet d'identitat, passaport, visat, permisos de treball i de residència. En el cas que no es posseeixi, s'ha d'anar al jutjat i hi ha persones que no coneixen la llengua ni entenen les coses i, sovint, la mateixa por fa que no s'expressin com caldria; els silencis també són l'origen de famosos malentesos. Si es disposa dels papers, no hi ha cap problema i, segons diuen, en aquests moments han arribat a simplificar relativament els tràmits.

N'hi ha molts que es troben en la il·legalitat, encara que la policia diu que d'il·legals a Manresa quasi no n'hi ha perquè van aprofitar-se del dret de regularització dels qui feia anys que residien a Manresa, proposat pel govern els anys 1989 o 1990, més o menys fa uns tres anys. Això va atreure moltes persones que vivien en altres indrets i la crisi econòmica va acabar afectant a tots per igual. A molts no se'ls va concedir la legalització i a d'altres ha tardat d'arribar la documentació definitiva i, mentre esperen, estan en una situació transitòria; ni són legals, ni se'ls

---

²³ Pere Gassó a "Regió 7" (2 de novembre de 1992) diu que "els magrebins no ho tenen gens fàcil per legalitzar-se" i que "Càritas demana poder ajudar els àrabs detinguts".

pot expulsar. Això genera una inseguretats que no és bona de cap manera. Aquesta inseguretats jurídica, afegida al desarrelament i la soledat de relacions sòcio-familiars i a un còmput de circumstàncies, fa que la seva situació a Manresa no sigui fàcil.

"Yo me pongo en su puesto y no lo estaría pasando muy bien; ésta es la verdad", diu la policia.

Els camins de la legalitat són: estar en possessió d'un contracte de treball o tenir escolaritzat un fill.

"La situació d'explotació és increïble; treballen per cap caler. Els hi diuen: et firmarem els papers per a què puguis tenir el permís de residència a canvi de la meitat del sou. A l'escola tenim una mare que està treballant amb un metge i té gratis tota l'assistència mèdica dels nens; però sense permís de treball", ens diuen uns mestres.

Hi ha persones que creuen que la causa de la inestabilitat dels estrangers és el tracte de la policia que amb la seva actuació provoca un cert racisme per respecte als àrabs; però ells mateixos diuen rotundament que

"De la policia no viene nada porque el problema està en la legislación. La policia te viene hasta la casa a notificártelo".

El "boom" de la immigració àrab a Manresa és des de fa dos o tres anys i alguns el situen entre el 1983 i el 1985; aleshores es va començar a parlar de racisme i d'interculturalitat. S'està donant aleshores aquest segon allau d'immigrants magrebis amb la característica que és gent jove i que hi està molt de pas per Manresa: vénen per exemple de Mataró i canvien constantment d'ubicació.

Sembla que es pot dir que aquesta joventut passa completament de la gent gran, les relacions entre els grans i els joves no sol ésser massa bona; els joves el que volen és buscar un treball, trobar una noia i viure ²⁴ i no s'interessen per formar entitats. Mentre els grans freqüenten la mesquita local, els joves no hi entren dintre d'aquest joc; prefereixen participar en festes i miren de passar-s'ho bé. No seria exacte parlar de segona generació, perquè es tracta de joves que vénen directament d'una zona molt concreta del Marroc, del poble La Rache (Ar Rachidiya), tot i que n'hi ha que provenen d'altres llocs; de fet, no han nascut aquí.

---

²⁴ "N'hi ha que es casen amb noies d'aquí. El que no és tan freqüent és que els nois d'aquí es casin amb marroquines; almenys no se'n coneixen", ens ha confiat un jove.

"Es com abans la immigració vinguda a Manresa de la resta d'Espanya: era sobretot de El Rubio de la província de Sevilla", ens han explicat ²⁵.

De magrebins sempre en van arribant i amb el terme de vint o vint-i-cinc dies sempre es veuen cares noves. Han contemplat com els residents a Manresa van al Marroc en automòbil i acaben pensant que aquí tot va molt bé. Els mateixos marroquins pensen que es podrien estalviar les cent-cinquanta mil pessetes que costa el viatge perquè, al cap i a la fi, les dificultats a Manresa són molt dures.

Els qui ja fa temps que hi resideixen es queixen de la conducta d'aquests nous: diuen que beuen massa

"Aquí també se emborracha la gente, pero saben como se emborrachan", diuen ells mateixos,

"Aquest és l'estereotip que corra", diu un jove,

"El Coran prohibe el alcohol y no estan acostumbrados a tomarlo cada dos o tres días; en Manresa, con dos o tres cervezas que se tomen, ya están borrachos", diu la policia,

van als locals i no paguen

"Les digo: yo no soy nadie, un compañero de vosotros. No me gustan estos follones. ¿Por qué no pagais?. Hay sitios que, si entras, te encuentras liao; mejor no entrar dentro y me voy a mi casa. Se van al bar y a la hora de pagar, dicen: no tengo dinero", ens ha dit un magrebí.

i provoquen alguns espectacles

"Se trata de casos aislados que provocan problemas graves de violencia física entre ellos", diu la policia.

"De gente de esta de la que le estoy hablando ahora no hay mucha. Son jóvenes que no trabajan, porque la gente lo ve hoy, lo ve mañana, lo ve pasado y lo van fichando. Aunque se pongan de acuerdo para un trabajo, ya no lo llaman. Esta empresa llama a la otra empresa y dicen: ¡cuidado con éste!", ens ha dit un magrebí. I segueix: "Algunos pocos abusamos demasiado. Son casos puntuales, aunque a cuenta de unos pagan todos. Son personas que creen que todo el mundo es suyo".

Més greu que aquests desordres puntuals que podríem qualificar de públics, són els casos d'aprofitament i d'especulació de determinades situacions avantatjoses d'alguns d'ells. Per exemple,

---

²⁵ Sobre aquella primera immigració, hi ha una anàlisi sociològica molt pertinent de Josep M. Oliva i Mercè Puigpelat a "El Pou de la Gallina", núm. 23, abril 1989: "Presència de la immigració".

els qui s'han ofert per a ésser intèrprets, que acaben fent del servei un negoci i que els collen i els exploten ²⁶. Com que es tracta d'una comunitat tancada, es dóna un control bastant fort entre ells mateixos i això fa que s'hagi d'anar molt en compte quan es fa un favor o una ajuda (una beca, per exemple), perquè poden venir tots els qui estan per sota de la situació de carència del beneficiat.

"Com que sempre fan aquest somriure d'assentiment de tot el que els hi dius, et creus que ho han entès. A més, van dient tota l'estona que sí per reverència i, de fet, no s'adonen. Si busques l'intèrpret, et trobes que no se'n pot abusar perquè els explota", ens diuen des de l'escola.

O, també, llogant els habitatges als joves que acaben d'arribar a un preu excessiu o, quan l'han llogat a un, s'hi ubiquen cinc o sis persones ²⁷.

2.2.3 Tensions racials?

De totes maneres, que hi hagi problemes racials és una mica la imatge que se'n desprèn. Des de serveis socials matisen extraordinàriament el tema i fan veure com, a partir d'aquesta imatge, es va construint la distància. En primer lloc, sembla que la segona generació marroquina no és exclusivament jove, puix que hi ha famílies senceres. En segon lloc, hi ha joves que s'emborratxen, es piquen, han violat algú... però això no treu que passin també aquestes coses entre persones del país. Només surten a la premsa quan es tracta d'un marroquí i això no està tan clar.

"Aquí a Manresa troben una llibertat que fa que es desboquin quan arriben; però també es desboquen els altres i no se'n parla", ens diuen.

La comunitat magrebí de Manresa és força tancada. El fet planteja problemes de funcionament davant dels tècnics o dels gabinets jurídics precisament perquè no expliquen mai tota la veritat. Per parlar amb un empresari, intercedir amb un jutge o davant de la Conciliació del Departament de Treball, sempre surten coses que no havien explicat abans.

---

²⁶ "Regió 7" (2 de novembre de 1992) denuncia que a Manresa hi ha advocats i gestors que s'aprofiten econòmicament dels nous clients cobrant per omplir un document trenta o quaranta mil pessetes. "A Manresa hi ha qui treu suc del procés de legalització dels àrabs".

²⁷ Pere Cassó a "Regió 7" del 4 de novembre de 1992 se'n fa ressò amb el títol "Paguen 3.000 pessetes la setmana per tenir dret a un miserable llit". Es per això que de vegades hi viuen deu persones en un sol pis. I denuncia que "a Manresa hi actua un àrab que controla l'oferta i la demanda de places de pisos d'emigrants". Càritas, per la seva banda, està "proposant a les parròquies o al bisbat condicionar locals d'Església per servir d'albergs per acollir immigrants".

D'una banda, això té una lògica: al sindicat el veuen com un organisme governamental, no coneixen les lleis, es troben en un context hostil; això els fa estar una mica a la defensiva. D'altra banda, es mouen per desconfiança i per desconeixement de les coses que es referma quan la magistratura laboral actua lentament i veuen amb perplexitat que per cobrar cent mil pessetes han d'esperar sis mesos; això provoca relacions tenses des del moment que culpabilitzen al qui tenen davant sense adonar-se que el problema és de la superestructura jurídica del país.

Hi ha actituds racistes a Manresa? No es pot parlar de conflictivitat racial, ni d'animadversació, ni de conflictes oberts; però sí d'actituds de rebuig racial no sempre justificades i que a nivell públic no sortiran mai. Es reproduïxen fàcilment els estereotips racials sobre el món àrab ²⁸.

Els exemples serien inacabables que els tipifiquen d'una manera o d'una altra: els nens quan es barallen a l'escola o al casalot es diuen "moros" com un insult; un noi que té una camioneta i es compromet telefònicament amb una feina i, quan veuen que es tracta d'un estranger, no el contracten; es sostenen opinions bastant dures sobre els estrangers que amb una simple espurna poden provocar una explosió; quan es té un nivell econòmic baix, els immigrants estrangers són vistos com uns agressors perquè són competidors de cara als habitatges o als recursos socials: l'ambient es caldeja; hi ha hagut actituds xenòfobes a discoteques, bars o locals públics, etc.

La conflictivitat oberta només es dona quan hi ha un xoc de dues cultures, de dues maneres d'entendre la vida.

Els àrabs no tenen un grau de conflictivitat superior a d'altres col·lectius; però generen una alarma més gran pels paràmetres de la seva manera de viure; pel seu comportament públic; per les seves festivitats com el ramadà; pel seu hàbit de sacrificar animals vius que criden on mai s'havia sentit soroll; per l'acceptació de viure en unes condicions degradades amb moltes persones en una mateixa habitació i amb una massificació inacceptable; no passegen els diumenges amb la família perquè ni en tenen el costum o n'hi ha molts que no la tenen, la família...

Aleshores es problematitza la diferència, el xoc de cultures ²⁹.

---

²⁸ "Regió 7" (4 novembre 1992) denuncia que les "persones d'origen magrebi tinguin més dificultats de les habituals per trobar pis simplement pel color de la seva pell". "Hi ha brots de racisme entre determinats propietaris".

²⁹ Pere Gassó a "Regió 7" del dia 5 de novembre de 1992 posa en relleu que hi hagi "Tres organismes que treballen per facilitar la integració dels àrabs a Manresa": el CITE de Comissions Obreres, Càritas Interparroquial i el Departament de Benestar Social de l'Ajuntament.

2.3. L'escola a l'encreuada de l'heterogeneïtat humana

Ja fa cinc anys que el col·legi Pare Algué ocupa un espai al carrer Jacint Verdaguer just a la confluència entre el Casc Antic i la zona d'expansió. Aquest centre escolar, juntament amb el col·legi Renaixença de la plaça de la Independència, són els que acullen més alumnes residents al Casc Antic. L'escola Renaixença, preciosa, feta per arquitectes del Gatpac, espaiosa, amb molt bones condicions, potser perquè es troba al barri vell, recull les persones de l'extracció més baixa.

"No hi ha problemes greus i hi ha un costum en tractar la conflictivitat com és la de que, per exemple, el pare estigui a la presó. No fem drama de res: hi ha una mena de normalitat en l'anormalitat que fa que els alumnes se saben acollits i no se sentin diferents dels altres. No és una cosa que s'hagi fet conscientment, sinó que la mateixa pràctica ho va imposant. S'encaixa, s'entoma perquè ja és habitual", diuen els mestres.

El col·legi Pare Algué havia ocupat des de l'any 1933 una zona d'una antiga fàbrica amb unes condicions físiques molt deteriorades acollint un alumnat de situacions socials molt característiques: classe social força baixa de procedència majoritària del barri vell de la ciutat. L'escola nova, en canvi, està molt ben equipada, ben situada i amb una orientació perfecta; això va canviar una mica el seu caràcter social i la composició de l'alumnat s'ha vist socialment modificada, puix que hi ha ara alumnes d'una extracció social heterogènia veient-se representats en el seu alumnat tots els estrats socials.

Entre els alumnes actuals, hi ha una relativa (una vintena) representació de nens i nenes magrebins en els diversos nivells. Tant els nens com els seus pares es prenen el treball de l'escola amb una serietat extraordinària i s'assegura des del centre que els nivells d'integració són elevats: els pares acudeixen a les cites i no es fa difícil tenir-hi una conversa, la relació entre els companys és bona i el procés d'incorporació d'un nou alumne només tarda tres mesos per a la seva plena integració..

"Estem contents de tenir aquest alumnat; ens fa la impressió que estem fent un servei social que, potser, altres ni es plantegen. Forma part de la nostra idiosincràsia com escola", diuen els mestres.

La convivència a l'escola és normalitzada i tant els pares com els alumnes accepten amb naturalitat la relació amb persones d'una altra cultura; el respecte pels costums diferents és notable destacant un considerable esforç d'adaptació, per exemple en el vestir.

I la raó sembla trobar-se en l'equilibri: es tracta de vint alumnes àrabs en un col·lectiu de 280. Aquesta proporció ni distorsiona ni

desequilibra i s'el considera un factor d'influència; hi ha consciència que, si es desequilibrés la ratio, podria haver-hi un qüestionament sobretot per part de certes famílies autòctones reticents a aquesta integració.

Quan a una escola s'hi acumula una ètnia diferenciada que arriba a desequilibrar la proporció per respecte a la població autòctona, és aleshores que neixen els problemes. Aquest problema es dona amb els àrabs a la Renaixença i els gitanos a la Balconada, a la Jaume Serra Hunter; s'hi acumula un alumnat d'unes condicions socials modestes i els habitants de la ciutat canvien els seus fills d'escola.

El col·legi Renaixença té 270 alumnes dels quals aproximadament 90 (un 30 %) són considerats d'alt risc: àrabs, gitanos i fills de pares conflictius amb alumnes que estan sota la Direcció General de Protecció de la Infància. Això fa que la imatge pública del centre sigui la de "l'escola dels àrabs i dels gitanos" i això l'ha perjudicada perquè els altres alumnes es perden, el centre es buida i hi ha molta mobilitat.

"Als consells escolars queda patent el nivell de conflictivitat quan sempre hi ha un plec de papers per a discutir i prendre posicions", ens diuen.

Aquesta política de la concentració acaba essent una intervenció desafortunada de les instàncies d'ensenyament que, sense voler-ho, genera escoles de segona categoria amb el conseqüent rebuig d'anar-hi per part d'altres segments de la població infantil; l'ambient escolar insensiblement es degrada. I aleshores, tot depèn de la capacitat dels mestres per controlar la situació.

"Es dona la pràctica de la renúncia a intervenir i a governar l'escola, com va passar amb la Balconada arrel de la població infantil gitana. Sovint, els conflictes ajuden a entendre que cal recuperar el govern de l'escola i a redreçar la situació", ens diuen des d'instàncies competents en el tema.

Al col·legi Renaixença els mestres ja fa vuit o deu anys que hi són i els tutors van encaixant els problemes que tenen a la classe; han comprès que, si no els assumeixen, malviuran sempre. S'ha arribat a la convicció que les situacions han d'ésser controlades i que la disciplina a la classe s'ha de mantenir: l'escala es puja i es baixa d'aquesta manera i les normes de la classe són aquestes. Això ajuda els mateixos alumnes que acaben seguint les normes que es donen.

En ambdues escoles, Pare Algué i sobretot Renaixença, el nivell econòmic general de les famílies és modest, especialment les dels àrabs: moltes d'elles gaudeixen d'ajuts de serveis socials i tenen necessitat de beques de menjador. Si els pares treballen, compren la indumentària escolar (bates, xandalls i elements d'escola) i

acudeixen sempre molt nets cuidant les maneres i les formes de presentar-se, no es distingeixen dels altres alumnes en res; no són gens pidolaires per sistema.

Els pares solen ésser relativament joves, entorn dels quaranta anys, i a l'escola hi acudeixen generalment els nens i nenes que ja han nascut aquí i han freqüentat la guarderia i el parvulari. N'hi ha que han vingut ja més grans del Marroc i aleshores no solen portar una documentació acadèmica massa arreglada; els problemes per a formalitzar-la són complicats degut a què tampoc tenen una formació suficient per anar als centres del seu país a tramitar gaire res. Però les escoles de Manresa, lògicament, exigeixen una certificació de qualificacions per a poder demanar un llibre d'escolaritat. Quan entra un nen o nena amb vuit o deu anys, que al mes d'agost encara era al Marroc, el problema no és només el de la llengua, sinó el dels referents culturals.

"Per exemple, si fas socials, has de fer descobrir coses tan elementals com les autopistes, determinats edificis, el sentit de la foguera de Sant Joan, etc.", diuen els mestres.

Això sí, quan pleguen de l'escola van a la mesquita on estudien el Corà per a no perdre els seus costums o la seva religió i, a partir de certa edat, segueixen fidelment el ramadà. No hi ha cap interferència ni fricció. Els mestres diuen:

"No els fa mal anar a la mesquita perquè es bo que coneguin el que és propi d'ells".

L'àrab és un alumne que sol ésser molt treballador i no va pel carrer com els gitanos. Solen ésser molt agraïts adaptant-se fàcilment, àdhuc a nivell de llengua, tot i que en molts casos la llengua ambiental és el castellà. Això requereix que es procuri moltes vegades un reforç lingüístic perquè passen el mateix procés que tot infant que comença a parlar una altra llengua. Acaben essent igual que els d'aquí: amb les seves excepcions, amb infants que van justets i d'altres que gasten força, uns habitant en cases amb bones condicions d'habitabilitat i altres no tant...; igual que els del país. No hi ha cap mena de conflicte.

A les escoles de referència s'intenta mantenir un alt respecte per la religió. Es dona l'opció que els pares decideixen amb tota la llibertat d'estudiar la religió catòlica (coberta per una persona que nomena el bisbat) o fer l'estudi del medi social i cultural o ètica. Lògicament, els àrabs en la seva gran majoria opten per la segona i no hi ha hagut mai conflictivitat per la qüestió religiosa. En el cas que sol·licitessin l'ensenyament de la seva religió, s'hauria d'anar a buscar un imam. Només hi va haver una sol·licitud d'ensenyar el Corà dintre l'escola.

"Si s'ho munten ells pel seu compte, no els hi farem la guerra; però nosaltres no tenim per què fer-ho", diuen els mestres.

Des de l'escola, s'observen alguns detalls en certes èpoques de l'any; per exemple, la pintada vermellosa de les ungles, com una mena d'ungüent. Quina significació té? Es una qüestió religiosa o simplement d'higiene sanitària? La confiança mútua es demostra precisament quan els mestres no ho han preguntat mai.

Al menjador no es fan menús especials per a ningú ni tampoc hi ha hagut necessitat de fer-los, tot i que si es presentés el cas, no es dubtaria ni un moment. El que sí s'ha observat és que, tractant-se dels infants, tothom fa la vista grossa pel que es refereix a les prohibicions culturals entorn de l'alimentació; ho viuen com una cosa normal. Quan a les famílies se'ls adverteix que alguna vegada menjaran porc, la resposta és que prefereixen no adonar-se'n per a no ésser-ne conscients. "Són petits", diuen. I no passa res. Això sí, alguns alumnes dels nivells superiors el mes del ramadà el segueixen amb una fidelitat total. N'hi ha que són més estrictes; depèn de la família i també de si estan a Manresa amb la mare sola o també amb el pare, perquè s'observa que els homes acaben comprant de tot.

Els alumnes gitans que solen ésser llestos, en canvi, són molt més conflictius i arrossequen més complexos; es pensen que se'ls tracta malament pel fet d'ésser gitans. Es el que explica la seva animositat respecte dels àrabs: m'han trepitjat a mi i ara jo et trepitjo a tu perquè estàs sota meu. En certa manera, els gitans consideren que els moros els hi estan prenent el lloc. Vegem com ho expressa una mestra.

"Hi havia a la classe un gitanet petit i menut, el "canijo" que li deien els companys. Sempre li penjava la candela i anava brut. Compartia pupitre amb un altre, content i feliç, que era magrebí. Un dia el gitanet es mira l'altre i li diu: escoria, que los moros sois la escoria.
Li vaig fer la reflexió que no sabia el que estava dient i va dir: estos moros, que son todos una mierda.
Era ben bé la idea de dir: ara et trepitjo".

Al casalot també es troben amb un predomini de gitans i la convivència entre els magrebins i ells és dolenta. Entre els nens sempre es busquen les coses conflictives i encara que no es tractés d'ètnies diferents les coses serien així; però aleshores els pretextos s'agreugen perquè la diferència es troba a l'arrel de la motivació conflictiva.

"Nosaltres obliguem a tots a menjar de tot; però el magrebí no vol menjar-ne. I els gitanets preguntaven: i aquest, per què no en menja?", ens diuen els monitors.

Els nens són sempre el reflex dels més grans i als pares gitanos els costa molt d'assumir, per exemple, una cosa tan elemental com la puntualitat. Només tenen l'avantatge que diferencien la seva cultura de la nostra. No tenen normes; però quan se'ls imposen per "la tremenda", les accepten.

"Un dia li deia a un: menja bé.

I va respondre: A ver Montse ¿Cómo comeis los payos?.

Li vaig dir: es menja així.

I em va dir: pues aquí ya comeré así.

En el seu interior deia: jo no menjo malament, però aquí ja menjaré com tu vols. I a casa seva menjarà com li doni la gana", explicava una mestra.

En darrer terme, quan es dona en un centre escolar una concentració de població marginal, com és el cas de Renaixença o Balconada, és l'escola la que acaba tenint moltes dificultats, un problema d'imatge. A la sortida, la porta s'emplena de gil·labes que sembla un campament i el que és cert és que, quan es construeix una imatge social, es molt difícil de canviar-la. Es poden canviar els models; però és molt difícil canviar la imatge, l'estereotip que juga sobre l'escola.

"Es l'estigma, la xina que ens han penjat".

A Vic per salvar això va haver-hi un temps que les escoles agrupaven els nens en funció de les ètnies: marroquins, gitanos, filipins, etc. Posteriorment se'n van adonar que això no podia ésser i van tornar a canviar les normes del centre; però no van aconseguir canviar l'estereotip que jugava sobre les escoles.

Una altra solució adoptada per altres centres públics és l'actuació discriminatòria com si es tractés d'una escola privada: augmentant els preus del menjador, condicionant l'admissió a uns requisits previs, etc. Aleshores, s'aconsegueix mantenir una distància; però amb la resultant que els nens i les nenes se sentin malament.

N'hi ha d'altres, finalment, que són molt acollidores i aleshores es troben que hi ha un alumnat que se'n va sistemàticament a una altra banda. Es el problema en el que troba l'escola Renaixença.

2.4. La vida associativa

Hom té la sensació, i així ens ha estat dit per alguns dels nostres informants, que a Manresa hi ha una lluita per a tenir el monopoli del món marginal, com una competència per a saber qui fa activitats per controlar o integrar (entre cometes) el món de la pobresa. Qui sap si el problema de fons no és més una qüestió de coordinació i de coherència entre les diverses entitats.

Anem a veure de manera més o menys superficial el bloc associatiu que, d'una manera o altra, és present a la ciutat tal com ens ha

estat relatat a partir dels nostres informants. No hi són totes, certament, sinó només i únicament les que tenen una o altra vinculació amb el Casc Antic de Manresa.

Sos Racisme és una entitat que mai ha acabat de funcionar ben bé del tot. Va arribar a fer algunes activitats com per exemple xerrades a les escoles o una festa de sensibilització juntament amb Càritas Diocesana. Es tracta d'un grup amb pocs efectius, sempre voluntaris i sense cap experiència associativa prèvia, i no ha acabat mai de tenir una incidència en la població immigrada de Manresa.

El **Centre Islàmic** (o **Associació Cultural Islàmica**), per la seva banda, està integrat per quatre persones: un president, un vicepresident, un secretari i un tresorer. Un no treballa, l'altre és pensionista, l'altre... Com es poden llançar a la disponibilitat d'un local propi? No el tenen per manca de possibilitats econòmiques, malgrat que han tingut no poques reunions amb l'Ajuntament.

"La gente, desde el momento que no vea lo que hacemos, tampoco se hacen socios. El Centro Islámico, si no tiene local, no existe", diuen.

Ha organitzat una festa i el Centre Islàmic es preveu que sigui una llar cultural: classes d'àrab pels immigrants i pels autòctons, organització de festes intentant centrar-se en els propis costums culturals ("pinchitos morunos", una pasta que fan al moment del ramadà, una sopa amb dàtils, crema cremada...), etc. El que no està clar, encara, és si el Centre Islàmic és una entitat oberta o vinculada exclusivament a la mesquita. La idea seria que fos una entitat d'ells, dels estrangers àrabs, i per a ells; però no es pot obligar-los a organitzar-se pel seu compte i és per això que no ha acabat mai de funcionar.

No són pas poques les entitats que han fet intents de motivar la població magrebina amb la intenció de no fer les coses per a ells i sense ells considerant que aquesta no seria una dinàmica convenient. Però els costa de moure's i no hi ha un grup que els cohesioni i tampoc al seu país no hi ha una tradició cultural associativa.

"Jo ho comprenc perquè, si vaig a Londres, faria exactament igual: miraria de sobreviure i prou. També depèn del nivell educatiu i molts d'ells tampoc tenen un nivell massa elevat", diu un jove.

Bages per Tothom ³⁰ és una incipient experiència aprofitant que, ja abans de la creació del CITE (Centre d'Informació de Treballadors Estrangers) de Comissions Obreres, hi havia una forta tradició que els immigrants estrangers anaven al Sindicat a assessorar-se legalment per la seva condició de treballadors. Com que el gabinet jurídic del Sindicat no s'hi acabava de trobar tècnicament còmode, es va buscar un líder sindical entre els mateixos magrebis. El líder en qüestió no tenia la mentalitat necessària i es comportava de manera molt paternalista; era incapaç de generar res al seu voltant amb interferències referides a la mesquita. Hi havia un buit en aquest aspecte del treball dinamitzador que calia emprendre.

Liderat per persones del CITE, Bages per a Tothom que acaba de néixer és un grup de treball integrat per persones de cultures diferents basant-ho tot en la interculturalitat, l'intercanvi d'activitats. Un intercanvi a operar dintre de la ciutat de Manresa, amb tots els sectors de la ciutat que s'hi vulguin integrar participant-hi.

Han iniciat les seves activitats fent xerrades pels diversos barris de Manresa (intentant buscar un lloc de trobada), convocant-hi les associacions de veïns amb la finalitat que adquireixin consciència de què cal conviure més, amb la plena consciència que associar les persones permanentment en una idea així no és gens fàcil pel motiu que sigui. Ara està en tràmit de reconeixement legal. Hi ha magrebins de dintre i de fora de Manresa que hi participen.

La Secció Juvenil de la **Creu Roja** aplega uns 130 actius; uns més actius que altres i més noies que nois. Es precisament aquesta rama juvenil que s'encarrega dels projectes en l'àmbit social, al marge del centenar de voluntaris de la branca de socors i d'emergències. Els joves es responsabilitzen de la ludoteca, del casalot, de la Campanya de Reis, de l'atenció domiciliària, etc. De totes aquestes actuacions en parlarem més endavant quan al·ludim a la intervenció social.

Cal esmentar la **Fraternitat Cristiana de Malalts i Minusvàlids** amb seu al carrer Sobrerroca amb els qui esporàdicament ha col·laborat la Secció Juvenil de la Creu Roja. Aquests s'ocupen directament dels minusvàlids, de la mateixa manera que **Ampans** s'ocupa dels disminuïts psíquics amb qui també ha col·laborat, potser més habitualment, la Secció Juvenil de la Creu Roja.

Cal fer esment de dues associacions de veïns ubicades al barri vell: la del Casc Antic i la d'Escodines. L'**AVV del Casc Antic**, fundada a la meitat de la dècada dels 70, té dotze persones grans de junta i unes quatre que són veritablement actives, tot i que

---

³⁰ Entitat ideada a exemple de l'"Associació de la Pau" de Manlleu. En ella s'ha inspirat i té el mateix estil.

disposa de força col.laboradors per coses puntuals. No té una imatge massa feliç.

"Es una associació massa preocupada per la botiga, que el negoci funcioni, que estigui net i que no hi hagi soroll. Si poden treure un parc per a posar-hi un pàrquing, ho farien. No tenen cap mena de sensibilitat social i no són massa receptius", ens deia un jove.

L'associació té una visió inconcreta del propi Casc Antic. Potser per l'edat dels seus integrants, manca de dinamisme i contemplen el propi barri amb un fort pessimisme; es tapen els ulls i no toquen massa de peus a terra sense adonar-se que els problemes hi són i cal afrontar-los amb solucions. El punt culminant és el fet de no haver entès massa ni el problema de la rehabilitació: no van ésser mai decidits amb el diàleg, el preguntar-se el per què, estudiar-ho, la recerca d'alternatives o de solucions, el tema de la viabilitat de les propostes... S'hi ha integrat gent jove i s'arriba a progressar força en aquests moments; el que demostra que no n'hi ha prou de queixar-se i tancar les portes.

L'**AVV d'Escodines** és una altra cosa. La seva sensibilitat amb el tema de la realitat del barri és ostensible i la primera cosa que va plantejar-se és què es podia fer. Tenia davant seu dues problemàtiques molt diverses: d'una banda, la gent jove que no es podia abandonar i que, quan té una oportunitat d'integrar-se al món laboral o simplement perquè vol crear la pròpia família, se'n va del barri i, d'altra banda, la gent gran que, per la precarietat en la que viu, aprofita qualsevol possibilitat per anar-se'n quedant molt pisos buits.

El resultat és que els propietaris, pressionats per la demanda dels nouvinguts, lloguen especulativament les seves pertinences en el context d'una legalitat molt dubtosa; es tracta de pisos que no tenen aigua o les mínimes condicions d'higiene i salubritat de tal manera que no passarien l'aprovat. El propietari se'n desentén i els nouvinguts, en compte de conservar la vivenda, la van degradant deixant-la al seu aire. I és així que s'està produint la gran davallada. S'arriba al punt que el propietari tant li fa que cobri o no cobri; se'n coneixen prou casos concrets. Es donen situacions lamentables, que es comenten i no es denuncien; al cap i a la fi, els Ajuntaments emparats en un sentit democràtic potser no del tot ben entès, van dient que el que faci un propietari amb el que és seu, és un bé particular i que no s'hi ha d'intervenir.

"Moltes vegades hem dit que, quan un pis és un habitacle i té una cèdula d'habitabilitat, això comporta que té unes condicions d'higiene i d'instal.lacions. Per què no passa això amb els pisos vells?", diuen des de l'associació.

La raó és molt simple i, segons sembla, certa: quan els pisos vells s'abandonen, el propietari és el primer interessat en no donar de

baixa els comptadors. Què significa això? Que automàticament es va fent càrrec dels imports d'uns rebuts que després haurà de pagar aquest nouvingut: un pis que a preu de mercat està a 15.000 pessetes, n'haurà de pagar 25 o 30.000 perquè, el propietari està pagant la llum, l'aigua i tot.

Donat el panorama que al barri d'Escodines només hi acaba vivint gent gran, l'associació va entrar en la convicció que havia de fer alguna cosa per a ells. Des de fa tres anys la seu de l'entitat que és una finca de propietat municipal, acull un club de jubilats i pensionistes que funciona sense pràcticament subvenció de ningú. Amb les quotes dels socis, diàriament aplega entre vint-i-cinc o trenta persones grans que, tenint compte la densitat del barri, és un servei assistencial considerable. Quan es fa una celebració, s'hi arriben a aplegar unes cent o cent-cinquanta persones. I, almenys, el club recorda al barri que hi ha una presència pensada de cara a les persones grans.

"Tot el que hagi estat un esforç per a intentar aixecar el nivell cultural, no ha arribat a prosperar. Ho hem provat dues o tres vegades i no ha tingut èxit", diuen des de l'associació.

Com que algunes d'aquestes persones del club són jubilats i altres llogaters antics que són els que corren més perill de veure's afectats, s'ha programat una xerrada sobre la LAU (la Llei d'Arrendament Urbans) amb la confiança que tingui un interès real pels directament afectats.

La junta actual de l'associació és la que va impulsar el naixement de l'actual club de jubilats. Es va anar a l'Ajuntament amb el pressupost fet pel seu funcionament (cinc milions de pessetes) i una idea (malgrat les seves característiques, el barri hi aportaria un milió i el municipi un milió i mig i l'associació es comprometia a tornar a l'Ajuntament dos o dos milions i mig). Com es podia això portar a la pràctica? Molt senzillament: el sacrifici i l'esforç del condicionament del local seria realitzat per la mateixa gent del barri i aquesta recuperació quedaria propietat del municipi; d'aquesta manera, l'Ajuntament no feia més que invertir en interès d'una propietat municipal.

"Potser vam estar de sort amb el plantejament i vam aconseguir la subvenció municipal. Vam fer unes accions de mil pessetes a retornar en dos anys lliures d'interessos i tot ho hem tornat. Alguns ni han demanat el retorn dels diners", ens diuen.

Càritas de Manresa rep una clientela de tota la ciutat. Amb tot, de 347 famílies acollides en un any, el 80 % són del Barri Antic. Les problemàtiques que es contempen des del mirador de Càritas són molt diverses: necessitats econòmiques, desestructuracions familiars, sol·licituds d'ajuda pels immigrants, de formació per

part de la població magrebina, de reforç escolar, etc. Dintre de les possibilitats que es tenen, s'arriba a fer molta feina. Es disposa de més de noranta voluntaris.

Càritas treballa bàsicament per programes que és una manera força diferent de fer les coses, puix que es té la mirada posada en la dimensió educativa capaç de provocar un canvi en la persona. Es depèn d'una junta que té l'inconvenient que es renova cada quatre anys; això trenca una continuïtat donat que cada junta té les seves dèries. De l'estructura d'aquests programes en parlarem més endavant.

Sense tractar-se d'un programa, Càritas té un servei de roba usada, un rober que estan a punt de traspassar a les monges de l'antiga clínica de Sant Josep per causa de la poca o nul·la educació social que permet aquesta activitat; de fet, es tracta d'anar a recollir la roba, emmagatzemar-la i donar-la.

L'àmplia i complexa activitat que es porta a terme a Càritas és avaluada anualment per la junta amb la idea que no cal precipitar-se o córrer massa; no es pot estirar més el braç que la màniga. També hi ha la convicció que l'important és ocupar-se prioritàriament de tot el que afecta la dona perquè, tot el que es faci per ella, repercuteix sempre en el col·lectiu familiar.

Els requeriments que plantegen les necessitats socials no són pas pocs: d'una banda, hi ha la urgència de dur a terme alguna activitat per homes, per exemple, un taller ocupacional; d'altra banda, la problemàtica nova plantejada per la reforma educativa que pot deixar molts nois i noies desmotivats i a la cuneta; aquesta realitat nova és una invitació a estar atents per a fer una ampliació del reforç escolar si cal, perquè es tracta d'una feina preventiva de primer ordre.

El CITE de Comissions Obreres, del qual ja n'hem fet esment més amunt, va néixer de la consciència que s'havia de dur a terme un assessorament legal amb els immigrants magrebins en la seva doble condició de treballadors i d'estrangers. El CITE es va crear amb un conveni amb l'Ajuntament de Manresa que limita extraordinàriament la dedicació horària al tema durant només una tarda a la setmana³¹. L'assessorament legal i tècnic és possible; però no l'aspecte més social de la promoció i de la integració (entre cometes) de la persona. Amb l'agreujant que la persona que se n'ocupa comparteix la seva dedicació amb Terrassa i, mentre allà hi ha pogut generar una vertadera xarxa social, a Manresa s'ha limitat als aspectes d'assessorament i prou. I les prioritats del dia a dia amb les qüestions més urgents esgoten les possibilitats de dedicar-hi més temps.

---

³¹ Segons "Regió 7" i signat per Pere Gassó, s'informava el 5 de juny de 1992 que s'acabava d'inaugurar feia dos dies l'Oficina per a immigrants a Manresa a partir d'un conveni entre l'ajuntament i el CITE.

Aleshores, el tema tractat al CITE és exclusivament el laboral: la legalitat de les situacions, circumstàncies en les que les persones ni saben que estan sense papers, contractació laboral, tractes discriminatoris a la feina, accidents laborals... de cap manera s'ha pogut incidir en els aspectes de la integració. És clar que l'experiència demostra que hi ha col·lectius que immediatament creen xarxes de sol·lidaritat entre ells (els sudamericans, per exemple); però els magrebins es mouen en un context de forta desconfiança i són molt poc estables en un lloc. Les diferències entre ells mateixos són ostensibles: els grans estan més integrats i més desenvolupats i quasi no volen saber res dels altres.

Aquesta labor d'assessorament laboral no és de cap manera una situació ideal; precisament el sindicat de Manresa ha intentat desenvolupar des de fa vint-i-quatre anys una labor que no es limiti només a l'acció sindical tradicional. Hi ha massa coses que es juguen més enllà de l'empresa i l'elaboració de propostes innovadores es realitzen en molts camps diferents: cada dia hi ha més qüestions salarials indirectes o progressivament les prestacions socials es troben més en perill.

Es per això que, en aquests moments, s'està a punt de posar en marxa un curs de formació professional pensat per aquest col·lectiu (tècniques avícoles, tractament de granges) a través de CEPROM, organisme de Comissions Obreres especialitzat en formació professional per aturats, joves i dones.

A més, donat que manca una política global més activa considerant la globalitat del problema des de l'educació a l'habitatge, s'ha intentat amb un èxit relatiu, que l'Ajuntament de Manresa i el Consell Comarcal del Bages elaborin una certa política pensada directament per aquests col·lectius; el primer hi és molt més sensible que el segon.

"Manresa és una ciutat mobilitzada per algunes coses localitzades; però molt conservadora en el que es refereix a les qüestions més novedoses, les problemàtiques que afecten el planeta s'escapen i no es va més enllà de la botigueta i dels propis horitzons. És la política que es centra en el fet que no passi res, de quedar bé, tots quiets, tot controlat i copets a l'esquena. I això es nota àdhuc a nivell cultural: fragmentari, carrincló i de barretina. Fins i tot el govern municipal se n'ha contaminat", ens diuen des del CITE.

Per altra banda, hi havia la idea que la possible col·laboració d'altres municipis permetés ampliar el conveni actual del CITE amb l'Ajuntament de Manresa i entendre els serveis a la comarca fent una oficina itinerant intentant d'incidir en els aspectes de promoció i treball social amb els estrangers; ha quedat en pura idea.

I encara s'ha intentat sense reeixir coordinar totes les iniciatives de les entitats manresanes que intervenen d'una manera o altra en el col·lectiu estranger per tal de fer un programa més ambiciós àdhuc per a potenciar la pressió de cara a les institucions respecte d'aquests temes. No ha estat possible.

El model de Manlleu que, a través del Fons Europeu, ha rehabilitat un grup de pisos pels immigrants estrangers, fou proposat, amb tota la documentació corresponent, pel CITE a l'Ajuntament de Manresa. L'objectiu era que el CITE, que és qui pot demanar la subvenció, la gestionés passant el tema al FORUM S.A.. Això no es va tirar endavant perquè es va entendre que era excessiva la precarietat en la que vivia molta gent de Manresa; es va dir que no perquè hi havia el temor d'ubicar-hi només gent indigent.

2.5. La intervenció social

El nostre darrer capítol és el que recull els elements més característics de la intervenció social oficial sobre la pobresa: la de la policia i la dels serveis socials ³².

2.5.1 L'acció policial

El paper que juga la policia local és transcendental en l'organització de les fires i en les relacions entre els venedors ambulants; es tracta d'un col·lectiu de quatre-centes parades de fira que, en un espai de temps molt curt i concentrat, mouen centenars de persones i vehicles; el treball organitzatiu és molt més complicat que ubicar-los en el context del gran mercat lliure. Organitzar la fira vol dir conèixer-los personalment, saber el que porten, tenir una fotografia visual de la persona sabent al que es dedica, etc.

No són pas pocs els àrabs i gitanos que tenen parades contractades i és aquí on s'originen seriosos conflictes de tensions i rebuigs d'aquests col·lectius amb la resta dels venedors. Les maneres de comportar-se xoquen i la policia local ha de conjugar els punts de vista diferents; no tant que s'apropin, com que no s'agredeixin mútuament.

"S'ha de dir que dels firaires se n'aprèn molt. De fet, són gent que viu al carrer cada dia", ens diuen.

---

³² Amb tot, Manresa és una ciutat que cultiva sense gasiveria la solidaritat de manera important. Només cal veure els llegats donats generosament per les persones amb problemes de drogaaddicció ("Regió 7", 30 novembre de 1991), les activitats de l'Associació de Lluita contra el càncer ("Regió 7", 28 desembre 1991), els donatius espontanis recollits a Càritas per ajudar Iugoslàvia i Somàlia ("Regió 7", 15 setembre 1992), la Coordinadora de Solidaritat integrada per la Federació d'Associacions de Veïns, Associació Unesco, Creu Roja, Càritas i Benestar Social municipal amb les importants activitats dutes a terme per Bòsnia, Somàlia i Nicaragua en el context d'una notable col·laboració ("Regió 7", 7 novembre 1992), la campanya de solidaritat "SOS Bòsnia" ("Regió 7", 16 gener 1993 i 3 de març de 1993).

Per exemple, tot i que s'adeqüin serveis ambulants, hi ha problemes amb els bars. Aquesta persona que ha dormit al vehicle envoltat de catifes, entra al bar i vol rentar-se com a mínim la cara. L'amo veu envaït el seu espai net i polit amb la sensació de tenir uns serveis que utilitzen els seus clients i que ara es troben ocupats per la gent de la fira. I els firaires diuen què han de fer. Es un exemple de conflicte habitual.

La policia local treballa amb estreta relació en cert temes amb l'assistència social. La seva funció, a l'hora de detectar una situació de desassistiment, és la de posar en contacte els serveis socials amb el cas, canalitzant una hipotètica demanda des del moment que l'administració acaba essent monolítica i impermeable per a la gent.

"Es el fet de dir: miri, vagi aquí o vagi allà i, si no se'n surt, torni que ja tornarem a fer un altre pas", ens diuen.

La policia local tracta amb persones molt diferents socialment i culturalment, amb problemàtiques molt diverses, situacions de veïnatge que es resolen posant en contacte la gent o qüestions molt més greus que passen de l'àmbit de les relacions normals i que deriven en qüestions penals. Hi ha coses que es resolen pel poder discrecional de la policia, n'hi ha que es redueixen en saber la porta que s'ha de trucar i n'hi ha que acaben al jutjat.

"En tractar un ventall tant variat de situacions, és molt important ficar-te en la pell de la persona que t'està parlant i, allò que pot semblar una situació insoluble per a ella, donant-li una via de sortida tot suggerint la tecla que cal anar a tocar, n'hi ha prou", diuen des de la policia local.

2.5.2 El serveis socials

2.5.2.1 L'assistència social primària municipal

Es la que acull una gran complexitat de persones; com que no pot refusar ningú, acaba essent la finestra de la gent més marginal. A serveis socials la clientela majoritària està formada per dones; que hi acudeixin els homes, és una cosa rara. Aquesta manera de fer és dóna amb tothom; però molt més amb els marroquins.

"Et diuen que l'home està a l'atur. I els dius: vingui acompanyada del marit i en podrem parlar. I et diuen: ¡Huy, es que mi marido...", ens diuen des del centre d'atenció.

Degut a la situació de la infància al Casc Antic, fa aproximadament un any i mig que es va crear un centre obert ³³ amb una capacitat per a vint menors que es troben en seguiment al centre d'atenció primària: esmorzars, serveis de dutxes, activitats, acompanyament al col·legi en algun cas que no hi ha garantia que vagi a l'escola i sopar. Molts d'aquests menors, si no mengen al casalot, no menjarien res; per tant, aquest recurs està fent un suport molt important. Al centre obert hi ha jocs i s'insisteix molt en els hàbits d'higiene, els de comportament i es fan reforços escolars.

Funciona molt bé, tot i que és clarament insuficient i caldria ampliar-lo. Se n'ocupen tres monitors voluntaris de la Secció Juvenil de la Creu Roja amb una col·laboració del servei comunitari de la mateixa assistència social primària i amb una implicació de la Direcció General de la Infància.

Per altra banda i també amb el mateix objectiu, hi ha la ludoteca que funciona amb un conveni amb l'Ajuntament. És un lloc de jocs per a quan surten de l'escola, que tinguin un espai i no hagin d'anar pel carrer. S'intenta fer una educació, tot aprenent les normes dels jocs i a comportar-se. Hi passen uns cinquanta menors durant el curs amb una mitjana diària d'entre vint-i-cinc i trenta, dividits en dos grups d'edat i amb horaris diferents. S'hi han donat problemes d'irregularitat en l'assistència en determinades temporades. Els monitors també són de la Secció Juvenil de la Creu Roja.

Els voluntaris només es relacionen directament amb el menor ³⁴; el contacte amb la família és responsabilitat dels educadors i dels treballadors socials que es troben que els pares tenen dificultat per a fer-se càrrec dels problemes dels seus fills; de vegades pateixen episodis conflictius com, per exemple, l'alcoholisme. La relació amb les famílies sempre sol ésser una mica complicada.

2.5.2.2 Càritas Diocesana de Manresa ³⁵

Hem fet esment abans de la intervenció social de Càritas a través dels seus programes. Un primer programa és el global d'immigració per la població àrab que es concreta pels homes en cursos d'alfabetització i llengua catalana i, sobretot, castellana i es

---

³³ Els centres oberts a Manresa i que depenen de Serveis Socials són cinc: el Barri Vell, la Balconada, el Pare Ignasi Puig, Santa Pau i La Font ("Regió 7", 3 de febrer de 1994).

³⁴ Fou a través de la relació establerta a ludoteca que es va poder detectar un cas de maltractament infantil ("Regió 7", 5 d'octubre de 1993).

³⁵ El finançament de Càritas Manresa prové de diverses fonts: la col·laboració econòmica dels socis de l'entitat, les col·lectes a les parròquies per Nadal i Corpus i les donacions espontànies i anònimes. El pressupost anual que permet dur a terme les actuacions volta entorn dels onze milions de pessetes ("Regió 7", 15-II-92, 26-XII-92, 24-II-93, 6-IV-93, 3-II-94).

fan grups segons el nivell; i per les dones cursos de formació global o bàsica de sis a vuit sessions ³⁶. Per a elles es preveu un servei de cangur sota la responsabilitat de voluntaris. D'aquests cursos per les dones se'n fan tres a l'any.

El primer té una duració de tres sessions (donat que es tracta de persones que no estan acostumades a asseure's a una cadira) i consisteix en: alfabetització, bricolatge de la llar, conservació d'aliments i neteja de la llar. Una quarta sessió es dedica a conèixer l'entorn de Manresa donat que es tracta de persones que no coneixen res més que el barri vell. El segon conté alfabetització, treballar el diner, treballs manuals, costura, cuina, etc. I el tercer manté una estructura semblant.

Un segon programa és el que s'anomena "família" centrat bàsicament en el reforç escolar ³⁷ amb nens que tenen moltes dificultats d'aprenentatge; bàsicament és un programa preventiu perquè s'arriba a famílies amb les que s'hi pot treballar i que no anirien mai a serveis socials. El programa fonamentalment es dirigeix a nens i nenes d'EGB d'entre primer i vuitè i la majoria són enviats per les escoles.

"Demaneu que siguin dels primers cursos perquè hi ha més possibilitats de què se'n surtin; però les escoles ens solen enviar els que més els hi fan nosa", diuen des de Càritas.

En aquest moments hi ha uns vint-i-dos grups de reforç escolar procurant que el treball es faci a prop d'on viu el nen. Es per això que els locals acullen només tres grups que són pràcticament dels Casc Antic; però n'hi ha arreu: a la Balconada, a la Sagrada Família, a Mion, a la plaça Catalunya, a la carretera de Vic... Si el que Càritas ha començat, ho fa un altre organisme, es deixa immediatament de fer; és el que ha passat al Xup.

Aquestes activitats sempre són fetes per voluntaris que desinteressadament fan una dedicació d'unes hores a la setmana a aquestes tasques de manera filantròpica i altruista ³⁸.

---

³⁶ "Regió 7" el 10 de juny de 1992 se'n fa ressò d'aquests cursos amb el títol "Els magrebins van a classe amb Càritas", signat per Jordi Morros.

El 5 de maig de 1993 s'insisteix amb una informació titulada "Mig centenar d'immigrants ja pren part en les classes de Càritas"; es tracta de dinou homes i trenta dones.

³⁷ "Regió 7" se'n fa ressò el 13 de març de 1992 i el 9 d'octubre de 1993.

³⁸ Càritas de Manresa es preocupa constantment de la seva formació ("Regió 7", 1 d'abril 1993). El voluntariat que col·labora amb Càritas es mou entorn de les 68 persones que sumen una dedicació global de 3.217 hores l'any ("Regió 7", 24 febrer 1993). La distribució d'aquest voluntariat segons les tasques que realitza és la següent: 23 a reforç escolar, 11 als programes d'immigrants, 8 als cursos per dones i 5 al rober. La resta col·labora el altres programes o feines puntuals ("Regió 7", 12 maig 1993).

Un altre programa és el de formació per a dones no magrebines: un curs de formació i un de cuina. La característica és que siguin persones de nivells molt baixos. Els serveix per a relacionar-se, encara que sigui per pocs dies; inicien un contacte que moltes vegades no han fet. En definitiva, és una activitat d'observació que permet, segons com, anar més enllà en les possibilitats de la persona.

Es aleshores que es fa un curs de costura que les implica en una activitat. S'intenta treballar dintre del grup i és així que amb les que més han prosperat s'ha arribat a fer un centre de cultura popular. Es tracta de persones que no s'adaptaven als diversos centres de cultura popular de Manresa, no s'hi sentien bé perquè es mouen en conceptes molt bàsics amb unes problemàtiques familiars i socials molt gruixudes. Consisteix en una mitja hora de cultura general per a poder ajudar els seus fills en els deures escolars, pràctiques de cuina, xerrades d'educació sanitària, de puericultura o el que sigui, manualitats i formació. En aquesta activitat hi participen catorze dones residents a la Balconada, a la Sagrada Família, arreu; la meitat són del Casc Antic. Donades les característiques de les assistents, no es pot ampliar de cap manera. Els qui es responsabilitzen d'aquesta activitat són persones amb experiència en altres activitats semblants de Manresa.

2.5.2.3 La planificació familiar

El centre es va crear per la pressió d'un grup de dones que hi va lluitar durament; era en uns moments difícils en els que encara estaven prohibits els anovulatoris sense la possibilitat d'anar a la farmàcia a buscar-ne. De fet, tot el tema de la contracepció i la seva necessitat no va començar a sortir a la llum fins que el govern de la Generalitat provisional no ho va impulsar essent conseller de Sanitat el doctor Espasa. D'això no fa tants anys.

A Manresa el servei es va iniciar ja en l'etapa del govern socialista de la ciutat i hi ha hagut una continuïtat amb el govern convergent. Només s'ha observat algunes reticències amb un regidor més aviat gran d'edat, del Partit Popular, que ha anat repetint.

Al centre de planificació familiar, encara s'aguditzava més el problema de la gran abundància de dones que freqüenta la consulta perquè l'home ni s'hi acosta. Aproximadament el 90 % hi acudeixen soles. Quan la dona que fa la consulta és jove, el marit o promès sol implicar-s'hi més, tot i que es tracti de casos excepcionals.

"Nosaltres volem que vinguin amb els marits i hem provocat xerrades en les que havien de venir amb els marits; però a ells els costa molt i elles tenen problemes per a dir-los-hi", diuen des del centre.

Es un centre en el qual s'hi fan programes de contracepció, tot i que n'hi ha algun de menopausa; és per això que la majoria de les

clientes són joves i és per aquesta raó que la seva gran majoria de les que hi acudeixen no viuen al Casc Antic de la ciutat on la majoria de dones són més aviat grans.

El programa adreçat a les persones joves està centrat bàsicament en la sexualitat amb la finalitat de poder tenir unes relacions sexuals amb prevenció d'embarassos no desitjats; en canvi, el programa per les persones adultes té uns continguts més prioritaris en la planificació familiar i la contracepció; i el de les persones grans és més de prevenció clínica (el càncer, el que pot portar la menopausa, l'osteoporosi, etc.). L'equip interdisciplinari del centre amb psicòleg, sexòleg i assistent social, atén segons el cas la demanda biopsicosocial; però el que les diferencia és la diversa motivació de les persones que hi acudeixen en funció de l'edat que tenen.

Entre el grup de joves, encara n'hi ha de menors. Acudeixen al centre perquè algun company o companya els n'hi ha parlat; i això és així malgrat que des del mateix centre es fan campanyes divulgatives amb intervencions públiques als instituts o als col·legis sol·licitats pels mateixos claustres de professors. Això ha portat algun problema quan hi ha algun pare o alguna mare que pretén saber exactament què passa i ho vol saber a través del mateix centre.

Hi ha consciència que són els joves més marginals els qui queden més al marge del servei, malgrat la col·laboració divulgativa que es realitza a través dels centres oberts per demanda expressa dels assistents socials. Malgrat que el món marginal en tingui coneixement, es fa difícil superar la por d'accedir-hi. Potser els més assidus entre el món jove marginal són les persones de la Casa de Caritat que estan sota la tutela de la Direcció General de Protecció a la Infància i Adolescència o els que provenen d'AMPANS i que són pràcticament enviats pels responsables. Aquests hi acudeixen més per l'aspecte clínic (control, assessorament sexual i fugir d'embarassos) que no pas per l'assistència integral.

Hi ha un acord amb la Seguretat Social que tot el que sigui esterilitzacions tant masculines com femenines es tramiti des del centre de planificació familiar amb un començament que és l'entrevista amb l'assistent social: complimentar els papers i control dels requisits legals; però la intervenció la fan a l'hospital. Entre els nois joves, que han de tenir com a mínim trenta-cinc anys, hi ha força demanda i entre ells hi ha una notable població magrebina; va començar per una demanda puntual que, al cap de cop, compareixia amb alguns companys.

La Seguretat Social té, per la seva banda, un programa d'atenció a la dona on es fa planificació familiar: visites, posar DIU... De fet, realitza tot el que fa el centre de planificació familiar, a més del control d'embaràs i del puerperi que aquest no fa. Aquesta coordinació es dona a pràcticament arreu de Catalunya; el que no fa

l'un fa l'altre en una perfecta coordinació. La diferència està en què els plànings municipals atenen interdisciplinàriament i la Seguretat Social es dedica prioritàriament a la part biològica i mèdica.

2.5.2.4 Altres intervencions

La Secció Juvenil de la Creu Roja juntament amb les associacions de veïns fa anualment la Campanya de Reis. La idea és la de proporcionar joguines als infants que, altrament, no en tindrien. Les associacions de veïns són les que diuen quins són els infants del seu barri que es troben més necessitats per medi d'un cens que realitzen a través de la inscripció que fan les famílies a la seu de l'entitat. Les llistes serveixen als joves voluntaris de la Creu Roja per a preparar els paquets que distribuïran les associacions aprofitant l'avinentesa per a fer la seva festa.

Les joguines que es distribueixen són donació de les botigues o dels particulars; s'ha arribat a conscienciar la gent de tal manera que donin joguines noves. A més, paral·lelament un objectiu de la campanya és el de recollir diners i la Secció Juvenil de la Creu Roja organitza diversos actes: espectacles infantils, concerts de rock o de música moderna pensant amb un públic juvenil d'entre quinze i vint-i-cinc anys, cant coral que aplega gent més gran, cercaviles, etc.

La importància d'aquesta activitat es mesura per la població infantil que n'és la beneficiària. El 1992 es va arribar a 432 infants amb una distribució relativament petita; però només dels barris del Casc Antic i Escodines n'hi havia cent-cinquanta. El 1993 hi hagué un augment important per causa, potser, d'un forta immigració magrebina: foren ja 527 els nens beneficiats dels que quatre-cents eren d'aquests barris. El 1994 foren 642 els petits beneficiaris i tornem a trobar-ne 400 del Casc Antic i Escodines. Per sexes, la proporció és molt semblant.

Algunes associacions de veïns van optar per obligar les famílies a presentar una documentació acreditativa del nombre de fills; però la d'Escodines va decidir que les famílies havien de venir amb els nens a buscar les joguines. La picaresca feia que hi havia mares que recollien cinc o sis paquets amb fonamentades suspicàcies sobre la veritat del nombre de germans. Adhuc es va donar el cas de nens que venien sols, entraven, agafaven la joguina i, després de canviar-se el xandall, tornaven a entrar a buscar-ne una altra.

La Creu Roja, a més d'aquests programes amb infants, en té uns altres d'atenció domiciliària de la gent gran que afecta tots els barris de la ciutat, però que té una particular incidència al Casc Antic. Consisteix en la instal·lació d'aparells telefònics als domicilis de persones grans, matrimonis d'edat, minusvàlids o malalts que normalment viuen sols. La persona gran disposa d'un servei de comunicació ràpida amb Creu Roja que recull les trucades

en una centraleta de Barcelona que, tractant-se d'una urgència, ho comunica immediatament a Manresa on amb una permanència de dia i de nit, algú el va a veure i, si es tracta d'una emergència, s'hi envia una ambulància. Els serveis socials de l'Ajuntament té el llistat i coneix aquestes persones amb més mancances. Les despeses que això ocasiona es cobreixen a través del Ministeri, de l'Ajuntament de Manresa o de la Diputació de Barcelona. En aquests moments a Manresa hi ha uns vuitanta aparells instal·lats.

Hi ha l'opció de disposar d'aquest servei privatament a condició que l'interessat s'ho pagui de la seva butxaca. D'aquests telèfons privats n'hi ha també set o vuit a Manresa.

Aquestes persones grans aproximadament cada quinze dies són objecte periòdic de visita per part dels voluntaris de la Creu Roja; es tracta de veure com es troba la persona i comprovar que l'aparell funcioni. Si s'hi va més sovint és perquè es tracta d'una persona que necessita més companyia. La mitjana de visites per voluntari és de dues o tres setmanals.

Finalment, cal fer esment del repartiment d'excedents alimentaris que es realitza un parell o tres de vegades l'any i que funciona a través d'un conveni entre els organismes europeus i la Creu Roja. Les empreses que fabriquen o envasen aliments solen tenir excedents que no els poden vendre. Quan arriba un carregament, l'Ajuntament ho notifica i aquests excedents es canalitzen a través de la Creu Roja Espanyola per a què siguin distribuïts entre la població necessitada per medi dels seus centres locals. Ara també són els serveis socials de l'Ajuntament que notifiquen sobre les famílies a les quals convindria aquest ajut i la persona rep una etiqueta o un val i els voluntaris de la Creu Roja de Manresa controlen la distribució i en fan la supervisió.

2.5.3. Les dificultats de la intervenció

Una **primera dificultat** és la que dona entre la població magrebina; els costa situar el paper que juguen els serveis socials caient fàcilment en una forta dependència. Per a ells, és inimaginable pagar encara que sigui poc per anar a uns cursos.

"Al seu país no existeix una cosa com serveis socials i, si no hi ha uns diners darrera, no volen fer cursos", ens diuen des de serveis socials.

Això provoca que siguin molt exigents, àdhuc en excés; no saben veure els límits del que es pot donar o no es pot donar, del que poden o no poden demanar.

Per altra banda, els serveis socials municipals tenen necessitat d'ubicar els infants a les guarderies de Manresa i d'aquí neix una **segona dificultat**: la difícil col·laboració, no solament amb les guarderies, sinó també amb les escoles per la qüestió del reforç

escolar plantejat des de Càritas. Hi ha centres molt col.laboradors; però n'hi ha que no en són gens.

Al centre de planificació familiar constaten a les entrevistes una gran quantitat de tabús i prejudicis a la població en general pel que afecta a les relacions sexuals. No deixa d'ésser una **tercera dificultat** a l'hora de plantejar-se una intervenció educativa en aquest terreny.

"Es nota entre els joves més informació que anys enrera; però no necessàriament vol dir que la informació sigui bona: hi ha molts malentesos. La informació majoritària que tenen sobre la sexualitat o la contracepció encara segueix essent la que prové dels amics o les amigues, tot i que els mitjans de comunicació en parlen cada vegada més obertament", ens diuen des del centre.

Els adults solen tenir més coneixement, encara que barrejat de tabús. Els més grans, tot i que a les sessions que se'n parla són molt obertes, tenen com una mena de temor a parlar d'aquestes coses. Hi ha concepcions molt errònies com són, per exemple, que a partir de certa edat ja no es tenen relacions sexuals, que la sexualitat està lligada únicament a la demanda del marit, o que els anticonceptius produeixen el càncer... Adhuc entre els més joves, hi ha una actitud reàcia a prendre pastilles.

"Hem anat passant constantment una informació escrita sobre marques d'anovulatoris i les seves possibilitats; però hi ha la idea que engreixen, que treuen la potència sexual o que porten conseqüències no desitjades; hi ha moltes reticències", ens diuen.

Al centre col.loquen el DIU, el dispositiu intrauterí, malgrat les reaccions desfavorables: "la meva amiga m'ha dit... a un meu familiar li va passar això i allò". Es al cap d'un temps que reconeixen que va bé.

A les gitanes del Casc Antic que acudeixen al centre de planificació familiar s'hi afegeix la singularitat de la seva pròpia cultura. No han sol.licitat mai una esterilització, tot i que la indicació va aconsellar de practicar-ne una. Es tractava d'una persona jove i les joves, quan tenen sis o set fills, fan el que poden. Donats aquests condicionants, s'intenta evitar el trauma amb anovulatoris per tal de no forçar la seva cultura tot i que el més indicat seria una esterilització.

Majoritàriament a Manresa el centre de planificació familiar, que té unes llargues llistes d'espera, és ben vist; amb tot, encara hi ha qui s'hi mostra reaccionari considerant-lo un antre de perdició que caldria fer tancar.

Una famosa quarta dificultat és la dels serveis socials municipals: se senten maltractats per les instàncies superiors.

En primer lloc, es considera que la idea de la creació dels PIRMI es va generar de manera utòpica els anys del boom econòmic: s'acabaria amb la pobresa cronificada proporcionant feina als afectats. No es tractava de fer un salari social, sinó d'engegar un servei social classificant la gent com persones amb necessitat d'atenció psicosocial; l'única condició és la garantia d'un seguiment social o control del compliment dels requisits.

I la realitat és que no es disposa de tants cursos perquè no hi ha més places a Manresa que les d'educació d'adults, i que els seguiments i els controls es fan impossibles de dur a terme. La realitat contrasta amb l'optimisme de la Generalitat que, a través de les seves Oficines de Benestar Social (de la mateixa manera que el Departament de Treball o l'INEM), demana i convida a la gent que demani PIRMI perquè hi té dret.

En segon lloc i lligat amb l'anterior, es té la sensació que s'intenta endossar als serveis socials de l'Ajuntament els costos socials de l'atur amb la responsabilitat del control dels PIRMI. Aquells seguiment i control el farà l'Ajuntament i les persones compareixen als serveis socials municipals amb el fulletó de la Generalitat dient que hi tenen dret. En el cas d'una denegació, s'han d'aguantar considerables xàfeces.

"Tothom ens passa el mort, des de Benestar Social, Treball o l'INEM; és molta la pressió que tenim. Els PIRMI no són el recurs per l'atur; però des dels sectors oficials ens passen la responsabilitat a nosaltres", ens diuen des dels serveis socials.

D'una banda, el PIRMI acaba essent el sou de la misèria perquè, si s'ha de pagar un lloguer, ja no arriba; només dóna per a la família que paga poc de lloguer. D'altra banda, l'experiència demostra que en certes situacions dóna un resultat per a sobreviure; però en d'altres no.

En tercer lloc, com que el PIRMI vol dir fer-ne un seguiment amb uns objectius i un treball a fer, anar-los a veure i controlar-los, els serveis municipals no se'n poden fer càrrec de més de vint i escaig de casos. Es per això que aquests van voler prioritzar absolutament els casos socials.

El problema es centra en la consideració que es faci entorn de la gent necessitada, perquè la pobresa no és només una consideració econòmica; pot ésser deguda a una mala administració o pot tenir un origen en estructures culturals; hi pot haver famílies que amb PIRMI o sense viuran igual com ja fa dècades que estan fent. Concedir un PIRMI de qualsevol manera pot acabar cronificant les situacions.

"La gent s'acostuma a rebre i, encara que el PIRMI es doni a canvi d'un esforç, hi ha uns límits que vénen imposats per la manca de personal que no pot fer un control dels cursos o de les activitats que realitzen a canvi", diuen els serveis socials.

En quart lloc, des de serveis socials es denuncia el maltracte institucional que aquestes situacions acaben provocant. I els exemples es refereixen a la coordinació, a nivell d'infància, amb la Direcció General de Protecció a la Infància i, pel que fa a la població en general amb els serveis especialitzats.

L'assistència primària municipal es troba al primer graó del contacte amb la gent i està desprovista completament de suport extern. En indrets on hi ha molta feina com és el Casc Antic de Manresa la pressió que ha de suportar és dura. Aquí hi ha només un equip de suport tècnic (no un EAIA; però en fa les funcions) amb un psicòleg i un assistent social que, per raons pressupostàries, han de cobrir vàries comarques i fan el que poden, sense una proximitat ni una completa disponibilitat.

"Quan dic que aquí hi ha molts problemes d'alcoholisme o de psiquiatria, fins a on s'impliquen els serveis d'alcoholisme i de psiquiatria? Quan hi ha un menor en tutela i te'l trobes a casa, qui n'ha fet el seguiment? Com que són serveis especialitzats, s'acaben triant els seus usuaris", ens diuen.

Al Casc Antic de Manresa hom es troba força gent amb el qualificatiu de "trastorns de la personalitat" o infants en situació de risc, i aleshores els serveis especialitzats diuen que ja no s'hi pot fer res; els donen per perduts mentre els afectats segueixen recurrent als serveis d'assistència primària.

En darrer lloc, hi ha el fet que al Casc Antic de Manresa es donen molts casos que necessiten atencions ràpides; cal intervenir-hi immediatament intentant posteriorment veure què es fa o com s'hi ha d'actuar. Hi ha el sentiment de bloqueig per causa de la lentitud de l'administració en la presa de decisions; s'han d'anar trametent informes complementaris explicant les evolucions i, si es va fer una informació fa vuit mesos, la dinàmica social personal o familiar ha variat considerablement.

CONCLUSIONS. COM SI ES TRACTES D'UNA REFLEXIO

Arribats al final de la nostra anàlisi, cal aventurar-nos a donar una panoràmica general sobre el que hem observat per vies ben diverses sobre la vida quotidiana i l'estructura urbanística i humana del Barri Vell de Manresa. Hem pensat que el més apropiat és fer-ho en forma de reflexió global. Es tracta d'evitar repeticions del que ja ha estat dit i, per altra banda, aquest projecte de redactat de conclusions ha de tenir una utilitat funcional de cara a la possible intervenció urbanística i social al barri, com a fruit de l'anàlisi que hem dut a terme. L'esquematisme d'aquestes conclusions és obligat, perquè aquestes tenen la missió de servir de pauta indispensable o de contribuir al gran debat ciutadà que ja fa temps que s'està duent a terme a la ciutat. De cap manera hi ha el propòsit que aquestes reflexions finals en constitueixin la darrera paraula.

- 1a. En molts aspectes el resultat de la nostra anàlisi no constitueix **cap mena de sorpresa**; més aviat hi ha una confirmació estadísticament mesurada d'intuïcions, observacions i constatacions que ja apareixien a la mirada dels qui se sentien motivats a contemplar la difícil realitat humana i urbanística d'aquest Casc Antic.

Ens referim concretament al progressiu envelliment de la població que hi habita. La dinàmica demogràfica del Casc Antic de Manresa és considerablement inferior a la de Manresa. El Barri Vell de Manresa és un sector urbà residencial de persones, sobretot homes, molt grans, jubilats i, en correspondència, amb un important i relatiu dèficit de persones joves i, per tant, d'estudiants o d'alumnes ubicats encara als centres d'ensenyament. En aquest sentit, no constitueix cap sorpresa constatar com són molts els joves que, en comparació amb la ciutat de Manresa, deixen d'estudiar més enllà de les etapes de l'ensenyament obligatori. Es en aquest sentit que, tampoc suposa cap novetat constatar la gran abundància comparativa d'analfabets funcionals.

Hi ha, també, molta població ocupada laboralment i, comparativament també, hi ha poques dones dedicades exclusivament a les labors de la llar, dones que, per altra banda, comparteixen les tasques de la llar amb una activitat laboral remunerada fora de casa. Hi abunda la feina en condicions precàries, l'atur és considerablement present entre els més joves i àdhuc hi ha una fonamentada sospita d'un més que notable treball infantil encobert.

Al Barri Vell hi ha una relativa presència de persones immigrades de la resta de l'estat o de l'estranger (la població magrebina s'emporta la palma) i ambdues procedències suposen un allau de gent majoritàriament del sexe masculí. Hom té la impressió que la mobilitat geogràfica de les persones no

és encara acabada, sobretot pel que respecta a la població andalusa i estrangera.

- 2a. Potser ja és més novedós el fet que a l'escola s'hi va a peu i es treballa molt a l'interior del propi barri. Això vol dir que la mobilitat territorial no és massa forta. Tenim dret a pensar que això afavoreix un **aïllament o tancament cultural** del barri en la seva vida quotidiana: la gent es coneix, s'identifica, té una identitat veïnal singular, s'hi dóna una cultura interior tancada sobre si mateixa, donant via oberta a la relació cara a cara, a l'autodefensa de la seva pròpia vida a l'ensem en els seus aspectes d'adaptació i de marginalitat. Si a això hi afegim un relatiu i pronunciat desconeixement de la llengua catalana (molts homes joves entre 15 i 39 anys no l'entenen i les dones grans no la saben escriure) hem de pensar que el tancament del barri s'agreuja considerablement.
- 3a. Des d'aleshores, no pot sorprendre ningú que hi hagi hagut una contradicció evident entre l'heroïcitat i generositat dels nostres voluntaris que s'hi han lliurat desinteressadament a la recerca d'informació porta a porta i la resposta dels veïns del Barri Vell de Manresa. Això ha derivat en un considerable **dèficit d'informació** que ha suposat que l'aventura de Càritas Interparroquial de Manresa hagi hagut de desembocar en la confirmació d'un perfil de l'habitant del barri constatat i viscut des de dintre, encara que no permetia fer comparacions estadístiques amb les dades aportades per les informacions oficials. I tenim dret a continuar pensant que aquestes no expliquen tot el que hi ha i que s'escapen moltes informacions que segueixen desconegudes o encobertes.
- 4a. De totes maneres, la **labor ingent dels voluntaris** ha confirmat la gran presència de persones grans vivint soles o en parella, la notable convivència de malalts crònics, disminuïts, invàlids, conductes atípiques com l'alcoholisme, la prostitució o els episodis de drogaadicció, els greus problemes econòmics generalitzats i les minories culturals o ètniques. Ha acabat essent una evidència les grans necessitats d'atenció a les persones ja en tractament (estimulació precoç o d'ajuda familiar) o necessitats d'eines de defensa, de protecció i de reinserció.
- 5a. Per altra banda, aquell treball porta a porta ha confirmat la gran **diversitat funcional i d'interessos dels usos del sòl** que es donen al Barri Vell de Manresa, la presència notable d'insolvents propietaris dels seus propis habitatges, els lloguers relativament cars malgrat ésser assequibles i la traducció de les qüestions urbanístiques en les persones donant com a conseqüència un fort sentiment d'inestabilitat i d'inseguretat.

A més, es dóna una habilitació de golfes i espais no sempre apropiats per viure-hi, a cavall entre l'especulació i el rebaix considerable de les situacions de benestar per motivacions exclusivament urbanístiques. Els problemes esmentats en aquest sentit són inacabables: coexistència d'habitaclles amb solars bruts i deixats, deterioració de façanes (no sempre) i d'escales d'accés als pisos, clavegueram sense condicions mínimes, distàncies imperceptibles amb la façana del davant, manca d'aigua corrent, d'higiene, presència de brutícia i deixadesa, gran necessitat de reparacions per causa d'humitats, d'esquerdes, d'avaries, d'insalubritat en general, amb mobiliari aprofitat o defectuós i amb cartrons a les finestres en compte de vidres. La llista seria inacabable. I potser el més destacable és que aquesta degradació considerable de la qualitat de vida per causa de l'habitaclle no és només una captació externa que desemboca en constants contenciosos, sinó que es tradueix en una considerable dificultat anímica per les persones: nerviosismes, tristeses, preocupacions, etc. Tots el temes que la "cultura de la pobresa" comporta.

- 6a. La **degradació** del Barri Vell de Manresa és **històrica**: construccions ràpides amb materials dolents i aprofitats i havent patit el deteriorament que la vellesa de les seves edificacions comporta i que els esdeveniments de la història han anat provocant.

S'hi dóna aquí un ostentós col.lapse d'una població culturalment heterogènia. Ja només queda a l'hora de la rehabilitació la possibilitat d'un sentimentalisme viscut en funció del caràcter simbòlic que encara juga el centre de la ciutat de Manresa i, a més, s'hi dóna també un destacable component especulatiu que supera a bastament la voluntat de millora.

Els problema humà, referit tant a les situacions com a la conducta, acaba esdevenint econòmic. Es a dir, si s'aconsegueix refer l'estructura urbana, s'intervindrà amb eficàcia en la qualitat de vida de les persones. Tot el problema rau aquí, perquè és un gos que es mossega la cua. I és per això que la taula de salvació es centra en l'empresa municipal de rehabilitació Forum S.A. que, després de molts alts i baixos i seguint el fil de moltes vicissituds aleatòries s'ha pogut posar en marxa: un projecte que acaba essent engrescador, tot i que ningú s'hi enganya perquè els resultats no són pas per demà passat.

- 7a. Manresa acaba essent un complex **puzzle de barris** nous i vells en el context d'una ciutat sensible i activa i amb una problemàtica urbanística i humana de primer ordre. Des dels àrabs grans i joves, amb trets culturals clarament diferenciats i convivint amb tensions racials latents que

poden acabar explosivament; passant per l'escola com objecte escandalós d'etiquetatge per part de la població manresana que tendeix tradicionalment a compartimentar entre l'escola pública degradada i l'escola privada de qualitat, fins arribar a una vida associativa intensa i poc coordinada i una intervenció social amb greus dificultats per causa del seu desbordament i les contradiccions mateixes de la seva intervenció sovint excessivament dependent i burocratitzada. El panorama és, des de tot punt de vista, una invitació a la intervenció racionalitzada, planificada i sense voler estirar més el braç que la màniga.

- 8a. La feina del sociòleg no és dir com ha d'ésser la societat, sinó com la societat és. De totes maneres, ens aventurarem a pensar que, des del punt de vista local, caldria **ajuntar esforços públics i privats** amb la finalitat de cohesionar les sensibilitats col·lectives en un punt o un objectiu comú coincident i possibilista. Manresa no és una ciutat que hagi posat pell morta davant la degradació del seu Barri Vell i dels altres barris veïns que pateixen d'una manera o altra degradacions semblants. Hi ha molta gent que juga un protagonisme voluntariós o professionalitzat relativament limitat a la ciutat i que tenen alguna cosa a dir, a suggerir, a insinuar sobre la seva pròpia ciutat.

La força de la utopia ens fa creure que no tot s'ha perdut tot i que cal posar-se a treballar seriosament per parar la regressió que s'està experimentant i intentar recuperar el temps perdut. Es només aquesta voluntat unànime i col·lectiva que pot amb el temps donar al Barri Vell una fesomia diferent, tant pel que afecta a l'urbanisme com pel que es refereix a les persones.